TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ IR PRAKTIKOS LAIKRAŠTIS

LEIDŽIA LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA

Nr. 34 | *Balandis – Birželis* | 1936 m.

J. Robinzonas.

Naujos konstitucijų revizijos Europoje 1933 — 1935 m.*)

Tais metais konstitucijų revizijos buvo atliekamos įvairiais būdais: 1) prisilaikant numatytos konstitucijai keisti procedūros (Estija); 2) jos neprisilaikant (Austrija); 3) pakeičiant seną politinę santvarką visiškai nauja, ignoruojant legalinę procedūrą (Vokietija); 4) daliniu konstitucinių tekstų paralyžavimu: konstutucija lieka galioje, bet straipsniai, liečiantieji rinkimus arba parlamento teises, paralyžuoti (Lenkija); 5) konstitucinių tekstų parlamentarine arba legislatyvine praktika (Čekoslovakija, Ispanija).

Esmėje konstituciniai pakeitimai turi šias tendencijas:

1) sustiprinti vykdomąją valdžią įstatymų leidžiamosios valdžios sąskaiton;

2) sustiprinti vykdomąją valdžią, pašalinant parlamentarinį režimą;

3) įsteigti autoritarinę ir diktatorišką egzekutyvą;

4) įsteigti diktatorišką egzekutyvą su korporatyviniu pradu.

Estijos konstitucinės reformos bruožai yra šie. Sustiprindama vykdomąją valdžią, ji įneša prezidentinio režimo

---

*) Mirkine-Guetzévitch, Les récentes revisions constitutionnelles en Europe. Bulletin trimestrielle de la Société de Législation Comparée. 1936, Nr. 1, p. 83—110.

elementus. Parlamento narių skaičius sumažintas nuo 100 iki 50 narių. Prezidentas renkamas tautos penkeriems metams. Kandidatais tegali būti asmens, surinkę nemažiau kaip 10.000 parašų. Konstitucijos 60 str. suteikia prezidentui plačias teises. Ministerių kabinetas turi turėti vienkart ir parlamento ir prezidento pasitikėjimą.

Austrijos nauja 1934.V.1 d. konstitucija yra be abejo įdomus dokumentas. Jos įsteigtas režimas gali būti kvalifikuojamas, kaipo neo-absoliutizmas. Grįžtama atgal prie Austrijos santvarkos, kuri buvo iki 1867 m. Pati konstitucija buvo priimta ypatingose sąlygose: iš visų 176 parlamento narių parlamente tedalyvavo 74; kiti — socialdemokratai — buvo išmesti. Įdomi yra naujos Konstitucijos įvada: „Vardan Visagalio Dievo, iš kurio kiekviena teisė išeina, Austrijos tauta gauna savo federalinę, krikščionišką, vokišką valstybę, korporatyvine baze, dabartinę konstituciją". Įstatymo leidžiamoji valdžia priklauso penkioms taryboms, iš kurių keturios (Valstybės Taryba, Federalinė Kultūros Taryba, Federalinė Ekonominė Taryba, Kraštų Taryba) turi patariamąjį balsą, ir penktoji, Federalinis Parlamentas, turi sprendžiamas funkcijas. Federalinis Parlamentas susideda iš 20 Valstybės Tarybos narių (skiriamų Prezidento 10-čiai metų), 10 Federalinės Kultūros Tarybos narių (iš 30—40 visokių bažnytinių, mokslo, meno ir mokytojų organizacijų), 20 Federalinės Ekonominės Tarybos narių (iš 70—80 atskirų profesijų atstovų) ir 9 Kraštų Tarybos narių. Visų keturių tarybų plenumas sudaro Federalinį Susirinkimą. Egzekutyva visiškai nepriklauso nuo legislatyvos ir gali pati leisti dekretus. Romoje ir Berlyne režimas buvo plebiscituotas, Austrijoje — ne. Čia liaudis visiškai nedalyvauja valstybės valdyme, net ir simboliškais aktais. Vienos miesto liaudis davė šios konstitucijos gerą komentarą, siūlydama ją papildyti šiuo straipsniu:

„Austrijos Prezidentas skiria austrų tautą"...

Faktiškai korporatyvinis principas liko neįvykdytas, nes korporacijos dar nėra organizuotos.

Čekoslovakijos Konstitucijos evoliucija eina ta linkme, kad parlamentarinio režimo funkcionavimas transformuojamas.

Politinių partijų buvimas kaip tik Čekoslovakijos konstitucinėj praktikoje įgavo įdomią pakraipą. Taip, pav., išrinktas pagal kurį nors sąrašą Parlamento atstovas, iš savo partijos išmestas, gali nustoti ir mandato. Klausimą dėl vyriausybės atsistatydinimo spręsdavo ne parlamentas, bet koalicijos partijų atstovų komitetas (nuolatinė organizacija, Konsitucijai nežinoma). Užtekdavo šiam komitetui konstatuoti nesutikimą su vyriausybe, ir pastaroji, nesulaukusi parlamento votumo, atsistatydindavo.

Kitas nukrypimas nuo klasikinės demokratijos matomas individualinių laisvių srityje. 1933 metais, ryšium su žinomais judėjimais kaimyninėse valstybėse, Čekoslovakija išleido visą eilę įstatymų, nesutinkančių su radikalinės demokratijos linija, bet būtinų valstybei apsaugoti nuo destruktyvinių elementų. Tokie yra, pav., įstatymas dėl kovos su priešvalstybinėmis politinėmis partijomis, įstatymas dėl valstybės saugumo. Formaliai jie prieštarauja Konstitucijai; bet ar jie atitinka Konstitucijos prasmę? Į šį klausimą autorius atsako teigiamai, nes Čekoslovakijoje egzistuojąs demokratinis tarpas (ambiance démocratique) ir todėl yra pavojus, kad jis galįs vesti prie diktatūros. Tų įstatymų tikslas ir yra apginti demokratiją nuo jos priešų.

———/———

Dr. Hesse.

Vokietijos sprendimų pripažinimas Klaipėdos krašte

I.

Juo daugiau kultūriniame pasaulyje pasireiškia pastangų, kad įvairių valstybių piliečiai sueitų su vieni kitais į asmeninius bei ūkinius santykius, juo pasidaro gyvesnis reikalas suprastinti tarpvalstybinį teisinį susisiekimą. Tai liečia ne tik materialinę teisę, kurios antvalstybinis suvienodinimas bent tam tikrose prekybai ir susisiekimui ypatingai svarbiose srityse — kaip vekselių bei čekių teisė, taip pat geležinkelių, laivininkystės, oro ir motorinių vežimų susisiekimo teisė — vis la-

biau pasirodo kaipo kultūrinė būtinybė. Tai galioja ir proceso teisei, nes tarpvalstybinis teisinis susisiekimas verčia vienos valstybės piliečius reikalauti iš kitos valstybės teisinės apsaugos savo interesams apsaugoti. Čia dažnai kyla klausimas, ar vienos valstybės teismų padaryti sprendimai galioja ir kitoje valstybėje, ir jei galioja, tai kokiomis sąlygomis? Tat liečia, visų pirma, sprendimo vykdymą, bet, be to, ir veikimą materialiniems teisės santykiams, kurį turi įsiteisėjusis sprendimas.

Šie klausimai kartais išsprendžiami, kiek tai liečia dviejų valstybių tarpusavio santykiavimą, *valstybių sutartimis.* Kur yra tokių sutarčių, įterptų į abiejų šalių vidaus teisę, klausimas, ar ir kokiu būdu vienos valstybės padarytas sprendimas turi būti imamas dėmesin ir pripažįstamas kitos valstybės teisiniame gyvenime, ypač ar ir kokiu būdu jis gali būti vykdomas, — nebeteikia jokių sunkumų. Bet, ir nesant tarpvalstybinės sutarties, įstatymai gali svetimos valstybės padarytų sprendimų „pripažinimą" nustatyti arba bent prileisti.

II.

Klaipėdos krašto pagrindinį teisenos įstatymą sudaro, kaip žinoma, perimtasis vokiečių civilinės teisenos įstatymas (Zivilprozessordnung). Pozityvaus nuostato apie tai, kuriomis sąlygomis turi būti pripažinti svetimųjų valstybių teismų sprendimai, tame įstatyme nėra. Jis pasitenkina tuo, kad nurodo atsitikimus, kuriais tas pripažinimas yra *negalimas.* Čia glūdi neišreikštoji tezė, kad tokie sprendimai turi būti pripažinti tais atsitikimais, kada nėra įstatymo nurodytų negaliojimo pagrindų. Pagrindinis nuostatas yra Z. P. O. 328 str., kuris — vokiečių reicho įstatymdavio išleistas vokiečių teisiniam gyvenimui — sako:

„I. Svetimosios valstybės teismo sprendimų pripažinti negalima:

1. kada teismai valstybės, kuriai priklauso svetimas teismas, pagal vokiečių įstatymus nėra kompetentingi,

2. kada pralaimėjusis atsakovas yra vokietis ir nesutiko su bylos iškėlimu, neįteikus jam bylą pradedančio šaukimo arba įsakymo nei asmeniškai bylinėjimosi teismo valstybėje nei suteikiant jam vokiečių teisinės pagalbos,

3. kada sprendime yra prasilenkta vokiečių šalies nenaudai su Civilinio Kodekso įvedamojo įstatymo 13 str. 1, 3 pastr. arba 17, 18, 22 str. nuostatais arba su to pat įstatymo 13 str. 1 pastr. liečiančios to pat įstatymo 27 str. dalies nuostatu arba 9 str. 3 pastr. atsitikimu, paskelbtu mirusiu svetimšalio žmonos nenaudai su 13 str. 2 pastr. nuostatu,

4. kada sprendimo pripažinimas prieštarautų geriems papročiams arba vokiečių įstatymo tikslui,

5. kada nėra garantuotas savitarpiškumas.

II. Nr. 5 nuostatas nesudaro kliūties sprendimui pripažinti, jei sprendimas liečia ne turto reikalavimą ir pagal vokiečių įstatymus byla nepriklausė vidaus teismui".

Svarstydami šį nuostatą pagal jo tikslą ir reikšmę, išleisime neaiškinę 3-ąjį punktą, liečiantį tik ypatingus atsitikimus.

Pagrindinė straipsnio mintis gali būti išreikšta taip: savasis pilietis jo krašto vidaus reikaluose negali būti paliestas svetimos valstybės teismo sprendimo, jei tas sprendimas neatitinka pagrindinių savo krašto teisės dėsnių.

Taikant Klaipėdos kraštui šią vokiečių teisenos normą *pagal jos prasmę*, visų pirma, kyla klausimas, ar apsauga, kurią nuostatas savo pirmine reikšme teikia „vokiečiui", t. y. vokiečių reicho piliečiui prieš galimąją nenaudą dėl nevokiečių teismų sprendimų, Klaipėdos krašto teisdarystėje priklauso tik Klaipėdos krašto piliečiui ar Lietuvos piliečiui aplamai. Šitas klausimas turi būti principialiai išspręstas antrosios alternatyvos prasme, kiek nuostato tikslas yra apsaugoti savąjį pilietį nuo svetimos valstybės jurisdikcijos. Priešingoji pažiūra vestų prie skirtingo traktavimo tarp tųjų Lietuvos piliečių, kurie turi Klaipėdos krašto požymį, ir tųjų, kurie jo neturi; pirmiesiems Klaipėdos krašto teismų tam tikromis sąlygomis turėtų būti suteikta apsauga prieš svetimųjų jurisdikciją, o antriesiems toji apsauga nebūtų teikiama. Bet tat negalėtų būti suderinta su valstybiškai teisine Klaipėdos krašto padėtimi, kaip Lietuvos Valstybės dalimi; ypač tuo būtų peržengtas Klaipėdos statuto 9 str. II pastr., nes privačios teisės, kurios buvo svetimos jurisdikcijos objektas, Klaipėdos piliečiams būtų tam tikromis aplinkybėmis apsaugojamos nuo tos jurisdikcijos, o šiaip Lietuvos piliečiams ne.

Kur Klaipėdos krašto teisenos įstatymas numato procesinio pobūdžio pagrindus svetimųjų valstybių sprendimų pripažinimo klausimui spręsti, ten, atsižvelgiant į Klaipėdos krašto autonomiją civilinės teisdarystės srityje, yra taikytina Klaipėdos krašto procesualinė teisė išspręsti klausimui, ar svetimos valstybės sprendimas atitinka įstatyminius reikalavimus sprendimui pripažinti. Todėl pagal Z. P. O. 328 str. 1 sk. reikia, kad svetimasis teismas būtų pagal Klaipėdos krašto įstatymus kompetetingas, t. y. kad, taikydamas pagal jų prasmę Klaipėdos krašto kompetetingumo nuostatus sprendžiamai bylai, jis turėtų pripažinti save kompetetingu.

Taip pat, ir sprendžiant klausimą, ar svetimos valstybės sprendimo pripažinimas būtų priešingas „vokiškam" įstatymui, Klaipėdos krašte reikia pagal nuostato prasmę turėti galvoje Klaipėdos krašto teisę.

Iš to, kas yra pasakyta, eina, kad Civilinės teisenos įstatymo 328 str. 1 skaitmenyje vietoj žodžių „pagal vokiečių įstatymus", turi būti pasakyta: „pagal Klaipėdos krašto įstatymus"; skaitmenyje 2 vietoj žodžių „ein Deutscher" turi būti pasakyta: „Lietuvos Valstybės pilietis" ir vietoj „deutscher Rechtshilfe": „Lietuvos teisinės pagalbos"; skaitmenyje 3 vietoj žodžių „eines deutschen Gesetzes": „Klaipėdos krašto įstatymo".

III.

Atskirai apsvarstyti reikia C. T. Įst. 328 str. 5 skaitmens svetimajam sprendimui pripažinti reikalavimą, kad *būtų garantuotas savitarpiškumas.*

Pagrindu pripažinti, kad savitarpiškumas yra garantuotas, yra, visų pirma, valstybės sutartys. Bet šalia to yra galimas ir kitas pagrindas, būtent, tradicija pagrįstas *esamasis teisinis paprotys*. Toks paprotys ligi šiol buvo vartojamas Klaipėdos krašto santykiuose su Vokietija. Jis atsirado dėl to, kad tiek čia, tiek tenai ir kraštą atskyrus Versalio sutartimi, nagrinėjant sprendimus, buvo elgiamasi tokiu pat būdu, kaip ir prieš Klaipėdos krašto atskyrimą nuo vieningos vokiečių teisinės srities*). Kad tos padėties sankcionavimas Santarvės val-

*) Žiūr. Stein — Jonas, Z. P. O. (14 Auflage) S. 974, Allg. Vfg. des preuss. Justizministers vom 12. Nowember 1921 im Preuss. J. M. Bl. 1921 S, 593.

stybių sutartimi su Vokietija ir buvo, prieš prijungiant kraštą prie Lietuvos, numatytas, tačiau nebuvo įvykdytas. Tojo papročio tiek Vokietijos, tiek Klaipėdos krašto teismai laikėsi, ir įsigaliojus Klaipėdos Krašto Konvencijai. Ir Vyriausiojo Tribunolo Klaipėdos Skyrius ligi neseniai pripažino, remdamasis tuo papročiu, kad Klaipėdos krašto santykiuose su Vokietija savitarpiškumas yra garantuotas.

Neseniai*) nuo šios pažiūros atsisakyta tuo pagrindu, kad klausimas, ar yra garantuotas savitarpiškumas su svetimąja valstybe sprendimų pripažinime, turi būti sprendžiamas ne pagal Klaipėdos krašto santykiavimą su svetimąja valstybe, bet tik pagal Lietuvos valstybės santykiavimą su ja.

Bet šitai nuomonei negalima pritarti. Kiek sprendimų pripažinimo savitarpiškumas yra nustatomas valstybės sutartimi, tai tiek negali būti abejojimų, kad ne Klaipėdos kraštas, kaip Lietuvos dalis, bet tik pati Lietuvos Valstybė gali pasiimti prievolę pripažinti svetimus sprendimus. Bet, kiek tai liečia esamąjį teisinį paprotį, tai jo buvimas turi būti sprendžiamas atskirai dėl Klaipėdos krašto, nes Klaipėdos kraštas dėl savo autonomijos privatinėje teisėje ir procese sudaro atskirąją teisinę sritį. Teisinė padėtis šiuo atžvilgiu turi būti sulyginta su santykiais Šveicarijoje. Kaip žinoma, ten atskiri kantonai turi savarankišką teismingumą; todėl ten ir klausimas, ar yra garantuotas svetimųjų sprendimų pripažinimo savitarpiškumas, turi būti sprendžiamas atskirai dėl kiekvieno kantono**). Tas klausimas santykiavime su Vokietija, pavyzdžiui, dėl Zűricho kantono yra išspręstas teigiamai, o dėl Berno kantono išspręstas neigiamai, bet niekur jurisdikcijoje klausimas ar yra garantuotas savitarpiškumas, nestatomas dėl Šveicarijos, kaipo tokios.

Tiesa, prieš Klaipėdos krašto palyginimą su atskirais Šveicarijos kantonais galima atsikirsti tuo, kad kantonai — priešingai Klaipėdos kraštui — nėra po kitu suverenumu pastatytieji valstybiniai padarai, bet savo visumoje yra patys šveicarų suverenumo turėtojai, kad jiems net priklauso aprėžtoji teisė tarptautines sutartis sudaryti. Todėl nurodysime dar į kitą pa-

*) Klaipėdos Skyriaus sprendimu 1935 m. (U. 61/35) gruodžio mėn. 5 d.

**) Förster — Kann, Z. P. O. (3. Aufl), S. 891 flg.

vyzdį, būtent, į Gercegoviną ir Bosniją, kai šitie kraštai priklausė austrų-vengrų monarchijai ir buvo po jos suverenumu. Klausimas, ar sprendimų pripažinimo savitarpiškumas yra garantuotas santykiavime su Vokietija, prieškarinėje jurisdikcijoje buvo visuomet pagal tų kraštų, o ne Austrų-Vengrų valstybės teisinį paprotį ir įstatymdavystę sprendžiamas ir todėl teigiamai išspręstas*). Kokiai valstybei priklauso suverenumas į kraštą su savarankiška teisdaryste, šiuo atžvilgiu neturi lemiamos reikšmės.

IV.

Svetimosios valstybės sprendimo pripažinimas pagal Klaipėdos teisę dar nereiškia, kad jis gali būti tiesiog priverstinai vykdomas. Tam yra reikalingas savo krašto *vykdymo sprendimas*, kuriuo leidžiama priverstinai vykdyti svetimąjį sprendimą (C. T. Įst. 722 str.). Šitas sprendimas vykdyti turi būti padarytas, nesvarstant prieš tai svetimojo sprendimo teisėtumo, tačiau tik kai svetimojo teismo sprendimas pagal jam galiojančią svetimąją teisę yra įsiteisėjęs (C. T. Įst. 723 str.). Vykdomasis sprendimas yra įvestas labiausiai dėl to, kad savo teismo instancija išžiūrėtų, ar yra iš tikrųjų pagrindo svetimajam sprendimui pripažinti.

V.

Naujausiu laiku kilo abejojimų dėl to, ar sprendimų pripažinimo savitarpiškumas panaikinamas tuo, kad viena ar kita valstybė savo devizų įstatymdavyste pinigų, kad ir teismo sprendimu mokamų ar išieškomų, išvežti į užsienius draudžia arba varžo tolesniais reikalavimais, kaip kad tam tikrų įstaigų leidimu. Pripažinti savitarpiškumui Klaipėdos krašto santykiavime su Vokietija tas klausimas šiuo laiku vargu ar turi kokios reikšmės, nes tokie suvaržymai yra nustatyti ne tik pinigų išvežimui iš Vokietijos į Klaipėdos kraštą, bet ir — dėl dabar galiojančios Lietuvos devizų įstatymdavystės — tokiu pat būdu ir išvežimui iš Klaipėdos krašto į Vokietiją. Vis dėlto čia turi būti *principialiai* pažymėta, kad tokie visą mokamąjį susisie-

*) Žiūr. Förster — Kann, ten pat, 889 p.

kimą tarp dviejų šalių apimantieji išvežimo suvaržymai sprendimų pripažinimo savitarpiškumo klausimo savo sąvoka visai paliesti negali, nes jie neturi jokios įtakos sprendimų teisiniams padariniams, nė jų funkcijai, kaip vykdomieji titulai. Klausimas, kuriomis sąlygomis gautieji per vykdymą pinigai gali būti išvežti į užsienius, neturi su klausimu, ar sprendimas gali būti vykdomas, jokio teisinio ryšio.

Todėl, kol vokiečių teismų praktikoje neįvyks savitarpiškumui panaikinti pakeitimas, reikia laikytis tos pažiūros, kad Klaipėdos krašto teismai neturi atsisakyti, kaip ir ligi šiol, pripažinti vokiečių teismų sprendimus.

——/——

J. Robinzonas.

Dėl Vokietijos teismų sprendimų pripažinimo ir jų vykdymo Klaipėdos Krašte.

I. Sprendžiant klausimą, ar užsienio, o ypač Vokietijos, teismų sprendimai Klaipėdos Krašte yra ir kokiais būtent atvejais pripažįstami ir vykdytini, negalima vadovautis bet kurio, iš Vokietijos paveldėtos teisės, nuostato (Z. P. O. 328 str.) buvimo faktu, o reikia išspręsti, kokiomis normomis, apskritai, tvarkomas Klaipėdos Krašte užsienio sprendimų pripažinimas ir vykdymas. Tik išsprendus šį bendrą klausimą, galima būtų nustatyti, ar esanti atitinkama norma (Z. P. O 328 str.) veikia, o jei veikia, tai kaip ir kokiose ribose.

II. Visų pirma tenka išaiškinti, kokio pobūdžio aktas yra užsienio teismų sprendimų pripažinimas ir vykdymas. Negalima abejoti, kad tat yra vienas iš tarptautinės procesinės teisės normų, nes liečia tarpvalstybinę pagalbą teisės dalykuose. Klaipėdos Krašto Konvencijos 2 str. ir Klaipėdos Krašto Statuto 1 str., Klaipėdos Kraštas yra teritorialinis Lietuvos Respublikos vienetas, kuriam suteikta autonomija, t. y. teisė savarankiškai tvarkyti Statuto numatytus reikalus (Statuto 5 ir 7 str. str.). Klaipėdos Kraštas pagal Konvenciją nėra tarptautinės

teisės subjektas, o integralinė Lietuvos valstybės dalis, kuri skiriasi nuo kitų Respublikos dalių tuo, kad jos gyventojai nepriklausomai nuo valstybės valios gali leisti ūkio, kultūros ir kitų sričių dalykams tvarkyti normas ir jas nepriklausomai vykdyti. Tad Klaipėdos Kraštas tarpvalstybiniuose santykiuose negali veikti savo vardu, o už jį veikia Lietuvos Valstybė. Nesvarbu, ar čia einama iš esmės viešojo pobūdžio ar privatinės (ir procesinės) teisės normomis, nes tarpvalstybiniuose santykiuose skirtumas tarp jų nyksta dėl to, kad ir vienu ir kitu atveju subjektai yra vien valstybės ar kiti tarptautinės teisės asmens. Iš to savaime eina, kad vien Lietuvos valstybė gali nustatyti, kokie principai veikia tarptautinėj privatinėj (ir procesinėj) teisėj, gi Klaipėdos Kraštas dėl savo vidurvalstybinio pobūdžio tokių normų nei kurti nei palaikyti negali.

Statuto 4 str. leidžia Lietuvai išplėsti jos su svetimomis valstybėmis sudarytųjų sutarčių galią (kiek jos nėra priešingos Statutui) ir Klaipėdos Kraštui; šiuo atveju, kiek liečia Statuto 5 str. nužymėtus autonominius rezervus, sutartims įgyvendinti reikiamų priemonių turi imtis autonominė valdžia. Vien šiais atvejais galima skirti, ar norma nustatoma tarpvalstybine sutartimi ar vidaus įstatymu: kai nėra Lietuvos sudarytosios su kitomis valstybėmis sutarties, autonominė valdžia pati gali tam tikrą klausimą tvarkyti; esant gi sutarčiai, pastaroji teturi teisę daryti tai sutarčiai įvykdyti reikiamus veiksmus. Nurodoma, kad sprendimų pripažinimas ir vykdymas yra procesinė taisyklė; kadangi Klaipėdos Kraštas yra autonominis civilinės jurisdikcijos srityje, tai užsienio teismų sprendimų pripažinimas ir vykdymas turi būti nustatomi autonominio įstatymo. Tiesa, tasai klausimas paprastai tvarkomas civilinio įstatymo, bet iš to dar niekuo būdu neina, kad jisai tvarkomas autonominio įstatymo. Baudžiamasis procesas kompetencijos atžvilgiu yra tokioj pat padėtyje, kaip civilinis; nusikaltėlių išdavimas svetimoms valstybėms, be abejo, paprastai tvarkomas šio įstatymo; bet vis dėlto negalima tvirtinti, kad Klaipėdos Kraštas gali pats nustatyti, kuriais atvejais nusikaltėliai išduodami ar neišduodami, nes Kraštas neturi tokios galios ir ji iš Statuto jokiu būdu neina. Tenka žiūrėti ne į normos formalinį „domicilium'ą", o tikrą sedes materiae, ir nustatyti, ar klausimas yra grynai valstybinio pobūdžio ir pagal Statutą savo esme

pavestas autonominei valdžiai, ar jisai yra tarpvalstybinio pobūdžio ir jo reglamentacija priklauso Valstybei. Šiuo atveju dėl valstybinės kompetencijos ginčytis negalima; tad negalima skirti, ar sprendimo pripažinimas tvarkomas sutarties ar įstatymo. Be to, prileidus, kad Valstybė yra įgaliota šią materiją tvarkyti sutartimis, pripažįstama, kad Klaipėdos Krašto kompetencija yra tik laikinė, t. y. ligi bus su atitinkama valstybe susitarta. Šitoks susitarimas tarp Lietuvos ir Vokietijos jau seniai yra įsigaliojęs — Konvencija dėl susisiekimo teisės dalykais (V. Ž. 300). Ši gi Konvencija leidžia vykdyti vien aprėžtą sprendimų skaičių. Iš to eina, kad kiti sprendimai santykiuose tarp Vokietijos ir Lietuvos (Klaipėdos Kraštą įskaitant) nepripažįstami ir nevykdomi.

III. Yra tvirtai nustatyta taisyklė, kad veikiantieji bet kurioj teritorijoje įstatymai, šią teritoriją priskyrus prie kitos valstybės, lieka galioje tik tiek, kiek pastaroji juos įsakmiai ar tyliai pripažįsta[1]). Klaipėdos Krašto atžvilgiu šį pripažinimą atstoja Konvencija ir Statutas. Todėl recepuotieji iš Vokietijos įstatymai Klaipėdos Krašte veikia ne visi, o vien tiek, kiek siekia Kraštui suteiktoji autonomija. Ta aplinkybė, kad užsienių teismų pripažinimą ir vykdymą tvarkantis nuostatas yra ZPO 328, 722 ir 723 str. str., neturi jokios reikšmės; tenka teigti, kad šiuo atveju, kaip ir visuose kituose tarpvalstybinę santvarką reguliuojančiuose atsitikimuose, veikia vien valstybinės normos. Jeigu ir laikyti, kad ZPO 328, 722 ir 723 str. str. nenustojo galios, o veikia ir dabar, tai vien Lietuvos Respublikos įstatymų ribose, t. y. tiek, kiek jie liečia teismų prisidėjimą prie tų sprendimų vykdymo: normatyviai — užsienio teismų sprendimų pripažinimas ir vykdymas yra valstybės, vykdymo atžvilgiu — autonominio vieneto kompetencijoje.

IV. Sprendžiant klausimą dėl užsienio teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo, tenka atsižiūrėti dar į tai, kad Klaipėdos Krašto teismai yra autonominiai vien jų tvarkyme, t. y. atskirus teismus įsteigiant ir jų valdininkus skiriant (veikiančioji teisė su teismų autonomija nieko bendra neturi, nes yra autonominė teisė be autonominių teismų — pav., Alando — ir

---

[1]) Žiūr. plačiau mano Klaipėdos Krašto Konvencijos Komentarą I tomo, 314 ir sek. pusl.

autonominiai teismai be autonominės teisės — pav., Katalonija); funkcionaliai gi jie yra Valstybės teismai. Tatai eina, be kitko, iš tos aplinkybės, kad autonominių teismų viršūnė yra valstybinis teismas (Vyriausiasis Tribunolas). Negalima prileisti, kad tokie teismai galėtų, be specialaus Valstybės įsakymo, taikyti užsienio sprendimų pripažinimui ir vykdymui paimtas iš svetimos valstybės normas.

V. Vokietijos teismų sprendimų pripažinimui ir vykdymui Klaipėdos Krašte pateisinti nurodoma į nusistovėjusią praktiką, kuri pagrindžiama tuo, kad Klaipėdos Krašto nuo Vokietijos atskyrimas sprendimų vykdymui tarp Vokietijos ir Klaipėdos Krašto liko be įtakos. Ši aplinkybė todėl laikoma reikšminga, kad ja įrodomas savitarpumo faktas. Bet ji visiškai neliečia paties klausimo, kurios teisės (valstybinės ar autonominės) sprendimų pripažinimas ir vykdymas tvarkomas. Neatsižiūrima, be to, į savitarpumo esmę: savitarpumas nėra įmanomas tarp suvereninės valstybės ir kitos valstybės integralinės, net autonominės, dalies, nes ši dalis dėl išorinio suverenumo esmės kitų valstybių atžvilgiu apskritai pasireikšti negali; kitaip sakant, Klaipėdos Krašto autonominis pobūdis yra reikšmingas Lietuvai, bet ne Vokietijai, kuri teisiniai negali daryti skirtumo tarp Klaipėdos Krašto ir kitų Lietuvos dalių. Todėl savitarpumas tarp Klaipėdos Krašto ir Vokietijos yra taip pat negalimas, kaip tarp Vokietijos ir Suvalkijos ar tarp Lietuvos ir Rytprūsių, nes toji aplinkybė, kad Klaipėdos Krašto žemesnieji teismai yra autonominiai, išoriniai jokios reikšmės neturi. Nurodoma, kad Klaipėdos Kraštas šiuo atžvilgiu yra sulygintas su Šveicarija, kurioj savitarpumas nustatomas tarp Vokietijos ir atskirų kantonų, o ne tarp Vokietijos ir Šveicarijos federacijos[2]). Bet čia užmirštama Šveicarijos federalinė sistema, kantonų valstybinis pobūdis ir teismų kontroliniai-funkcionalinė esmė. Be Šveicarijos kantonų, nurodoma dar į prieškarinę Bosniją-Hercogoviną ir teigiama, kad sprendimų pripažinimo ir vykdymo klausimas buvo svarstomas ne pagal Austrijos-Vengrijos, o toj dalyje veikusią teisę ir taikomą praktiką. Bet tenka

---

[2]) Palyg. tačiau Reichsgerichto 1926 m. XII. 10 d. sprendimą byloje VI 344/25, kuriame ypatingai nurodoma į Šveicarijos Federacijos konstitucijos 59 str., ir 1929 m. lapkričio 2 d. sutartį tarp Šveicarijos ir Vokietijos apie sprendimų pripažinimą ir vykdymą.

nustatyti, kad Bosnija-Hercegovina tarpvalstybiniai nebuvo laikoma Austrijos-Vengrijos monarchijos integraline dalimi; monarchija turėjo vien valdymo teisę šioms sritims[3]). Todėl šių sričių teisinę padėtį sulyginti su Klaipėdos Krašto padėtimi jokiu būdu negalima. Pagaliau, jeigu net ir būtų buvę analoginių atsitikimų, tai iš to dar neina, kad šie praecedentai turi bet kurią teisinę reikšmę.

Užmirštama dar, kad visais šiais atvejais einama Vokietijos teismų praktika. Vokietijos teismai, kaipo suvereninės valstybės organai, gali savo nuožiūra aiškinti savitarpumo esmę ir reikšmę, tačiau to negali daryti Klaipėdos Krašto teismai, nes jie, kaipo autonominiai organai, turi pasiduoti valstybinės santvarkos ir jos organų įtakai bei nurodymams.

———/———

V. Fridšteinas.

Posesorinis ieškinys istorijoj, teorijoj ir praktikoj.

VI.*)

Vokietijos civilinis kodeksas (Bűrgerliches Gesetzbuch, B. G. B.), veikiąs pas mus Klaipėdos krašte, labai plačiai leidžia valdymo apsaugą. Apsaugotinas valdymas yra ne valdymas nuosavybės teisėmis arba nuosavybės pavidalo, bet tik *faktiškas* valdymas. Reikalavimas įrodyti, ginant valdymą, nuosavybės teises dar vadinamoj paprastoj (ne kanoniškoj) teisėj (das Gemeine Recht) buvo pavadintas „probatio diabolica" (velnio aprobavimas)[19]). Apsauga gali naudotis tiek possesor, tiek ir detentor. Kadangi B. G. B. — pasakyta Reichsgerichto narių ir jo skyrių pirmininkų paruoštuose komentaruose[20]) — nustato, jog valdymas įgyjamas, gaunant faktišką valdžią daiktui, ka-

———

[3]) Žiūr. Oesterreichisches Staatswörterbuch, 1905, I t., 623 pusl.

*) Pradžia „Teisės" 33 numery.

[19]) Cosack. Lehrbuch des Bürgerlichen Rechts, B. II 1924 pusl. 52.

[20]) Das Bürgerliche Gesetzbuch, erläutert von Reichsgerichtsräten und Senatspräsidenten am Reichsgericht, B. III 1928, pusl. 5—6.

dangi valdymas (išskyrus § 854 d. 2 ir § 857)[21]) tik tokiu būdu ir gali būti įgytas, ir kadangi pagaliau valdymas nutraukiamas († 856), nustojus faktiško viešpatavimo daiktui (Gewaltverhältniss), tai valdymo sąvoka, nors ji įstatymo įsakmiai neapibūdinta, tenka suprasti tik kaip *faktišką santykį*, faktišką asmens viešpatavimą daiktui. Šios pažiūros praktikoj laikomasi tiek nuosekliai, kad prieš trečiuosius asmenis, kaip nurodo komentatoriai, apsaugojamas net *vagies* valdymas (Rechsgerichto spr., t. 60 N. 278)[22]).

Jeigu valdymas atimtas uždrausta savivale († 861) arba valdymas tokiu pat būdu sutrukdytas († 862), tai prieš ieškovo ieškinį galima atsikirsti († 863) tik tuo, kad pats atsakovo veiksmas nebuvo uždrausta savivalė (bet ne tuo, kad atsakovas turi materialinę teisę jį valdyti arba teisę sutrukdyti valdymą), kad šis veiksmas įvyko ne be ieškovo valios († 858), kad ieškovas, kaip nurodo komentatoriai[23]), norėjo arba leido atlikti tą veiksmą, kuris sutrukdė valdymą. (Neuždrausta savivale laikomi veiksmai, padaryti apsiginti nuo neteisėto puolimo asmens arba turto — B. G. B. § 227, 228, 859, 867). Uždraustai savivalei galima priešintis jėga († 859). Bet ši teisė gintis jėga priklauso tik betarpiškam valdytojui. Tokiu būdu priešintis jėga gali nuomininkas, bet ne savininkas, nes jis yra tik netiesioginis (mittelbarer) valdytojas († 868, 869). Ši teisė, kaip aiškina komentatoriai[24]), pagal B. G. B. 860 § priklauso taip pat tam, kas valdo daiktą, kaipo pagelbininkas namų ūkyje arba versle (įgaliotinis, įsakytinis, tarnas), ir apskritai vadinamasis „Besitzdiener" (valdymo tarnas). Posesoriniu ieškiniu apsaugojamas taip pat servitutas (B. G. B. § 1020), jei turto valdytojas tvarko servitutą savininko naudai.

VII.

Veikiąs Suvalkijoj Napoleono Kodeksas neturi ypatingų nuostatų valdymui apsaugoti. Iš Civ. Kod. 2228 str. matyti, kad

---

[21]) 854 § 2 d. kalba apie šalių susitarimą, perduodant valdymą; 857 § kalba apie valdymo perėjimą įpėdiniams. Čia valdymas suprantamas, kaip teisė.

[22]) Op. cit., 16 pusl.

[23]) Op. cit., 19 pusl.

[24]) Op. cit., 15 pusl.

valdymas yra *faktas*. Taip šį straipsnį aiškina ir Prancūzijos mokslininkai[25]). Reikia tik pažymėti, kad pagal Civ. Kod. 2060 str. 2 p. leidžiama, atstatant sutrukdytą valdymą, *sulaikyti asmenį,* kai užvaldytojas, priešingai teismo įsakymui buvo *jėga* išvarytas, kai negrąžina pelno, turėto per visą neteisėto valdymo laiką ir kai nesumoka savininkui priteisto už žalą ir nuostolius atlyginimo.

Nesant ypatingų nuostatų valdymui apsaugoti, Suvalkijoj veikia, pagal Civ. Proc. įst. 29 ir 73 str. tie nuostatai, kurie išdėstyti V šio rašinio skyriuje.

VIII.

Kyla klausimas, ar gali naudotis posesoriniu ieškiniu kilnojamojo turto valdytojas. Civ. pr. įst. 29 str. neskiria kilnojamojo nuo nekilnojamojo turto.

Tačiau Senatas visa eile sprendimų (1890 Nr. 128; 1883 Nr. 24; 1873 Nr. 782; 1874 Nr. 356; 1875 Nr. 26) neleidžia naudotis posesoriniu ieškiniu kilnojamojo turto atžvilgiu, remdamasis tuo, kad pagal X t. 1 d. 534 str. kilnojamasis turtas laikomas valdytojo nuosavybe, kol priešingai neįrodyta, o šią prezumpciją sugriauti galima tik petitoriniu ieškiniu. Ši Senato praktika iškėlė juridinėj literatūroj daug ginčų. Nurodoma (Vaskovskij, Učebnik Graž. Prava, vyp. 2 str. 54), kad civ. pr. įst. 29 str. motyvai taiko šį straipsnį tiek nekilnojamajam, tiek ir kilnojamajam turtui. Šerševič savo 1896 m. leidimo vadovėlyje gynė Senato praktiką, bet naujam 1914 leidime (267 pusl.) pripažįsta šitą Senato praktiką priešingą įstatymams. Civilinio Kodekso projektas (Paaiškin. raštas, Votčinnoje Pravo str. 478—481) laiko Senato nuomonę neteisėtą ir todėl leidžia posesorinį ieškinį ir kilnojamojo turto atžvilgiu, tačiau tik per 1 mėnesį nuo valdymo sutrukdymo (projekto 143 str.).

Senato priimta, iš esmės ginčytina, praktika sukelia gyvenime daug sunkumų. Kokiu būdu gali apsaugoti savo interesus įkaito laikytojas, kai įkeistas jam daiktas dėl kurios nors priežasties išėjo iš jo valdymo? Jis negali iškelti petitorinio ieškinio, nes jis nėra savininkas, o iškelti posesorinį ieškinį jam draudžia Senato sprendimai. Gi daikto savininkas gali būti vi-

---

[25]) Planiol. Traité élèmentaire de droit civil. P. I, pusl. 699.

sai neužinteresuotas, kad daiktas būtų grąžintas įkaito laikytojui, ir nenorėti kelti ieškinį. Be to, daiktas tuo tarpu gali pereiti į sąžiningo trečiojo asmens rankas, o tada ir petitorinis ieškinys neturės reikšmės, jei tik daiktas išėjo iš įkaito laikytojo valdymo ne nusikaltimu.

Negalima neigti posesorinio ieškinio reikšmės kilnojamam turtui, remiantis tuo, kad kilnojamasis turtas, palyginus su nekilnojamuoju, turi mažai vertės. Prekių prikrautas garlaivis turi daug didesnę vertę, negu koks netinkamas sklypas kaime. Tuo tarpu, Senato nuomone, jo valdytojas negali naudotis posesoriniu ieškiniu, jei, pav., audra nunešė garlaivį prie kito kranto ir ten kas nors jį užvaldė.

Vyr. Tribunolo praktikos šiuo klausimu tuo tarpu dar nėra.

Klaipėdos krašte, posesorinis ieškinis be jokių abejojimų taikomas ir kilnojamajam turtui. B. G. B. 854 § kalba apie valdymą daikto (Sache), o žodžiu „Sache" suprantamas tiek nekilnojamasis, tiek ir kilnojamasis turtas (B. G. B. 91 § ir sek.). Ir nežiūrint to, kad ir pagal B. G. B. (1006 §), kaip pagal X t. 1 d. 534 str., kilnojamojo turto valdytojas prezumojamas esąs to turto savininkas, nei teorijoj, nei praktikoj niekas neabejoja, kad kilnojamojo turto valdytojas gali naudotis posesoriniu ieškiniu.

Suvalkijoj veikia civ. kod. 2279 str., kuriuo kilnojamojo turto atžvilgiu valdymas yra lygus teisiniam pagrindui (pravoosnovanije). (Šio straipsnio prancūzų tekstas skamba: En fait des meubles possession vaut titre). Remdamasis tuo straipsniu, prancūzų praktika neleidžia posesorinio ieškinio kilnojamojo turto atžvilgiu (taip nurodo Planiol)[26]. Ar todėl ir Suvalkijoj posesorinis ieškinys kilnojamajam turtui negali būti taikomas? Manau, kad tokia išvada yra klaidinga, nes civ. pr. įst. 29 str. 2 p. taikomas tiek nekilnojamajam, tiek ir kilnojamajam turtui.

Palangos valsčiuje Pabaltijo civilinių įstatymų rinkinio 693 str. nustato, kad „valdymas nekilnojamojo turto arba teisės, atimtas jėga arba savivale, tučtuojau atstatomas teismo, jei tik nukentėjusis įrodys, kad jis valdė ir iš jo valdymas liko

---

[26]) Op. cit., pusl. 762.

atimtas". Todėl manoma, kad ten posesorinis ieškinys taikomas tik nekilnojamajam turtui. Bet vienas iš žymiausių Pabaltijo įstatymų žinovų Zvingmann, remdamasis šio straipsnio bendra prasme ir sugretindamas jį su 681, 682, 694—696 str. str., prieina išvadą, kad posesorinis ieškinys taikomas ir kilnojamajam turtui[27]).

IX.

Visai aiškus yra mūsų posesorinio ieškinio objektas. Iki 1912 m. įstatymas (civ. proc. įst. 29 str. 4 p.) kalbėjo tik apie valdymo praradimą. Tačiau Senatas jau seniai pripažino, jog šis straipsnis apima ir valdymo sutrukdymą (1890 N 128). Nuo 1912 m. jau pačiame įstatyme (civ. pr. įst. 29 str. 2 p.) nustatyta, kad jis liečia valdymo praradimą ir sutrukdymą.

Veiksmai, kuriais galima sutrukdyti svetimą valdymą, yra įvairūs; kiekvienu atveju tat yra fakto klausimas. Labai platų tokių veiksmų sąrašą duoda savo veikale Isačenko[28]).

Vyr. Tribunolas pripažino, kad civ. pr. įst. 29 str. 2 p. taikomas kelio naudojimo sutrukdymo atveju (1929 N 502), kaimyno lango uždarymo atveju (1933 N 30) ir t. t.

Klaipėdos krašte posesorinį ieškinį galima kelti ne tik, jau sutrukdžius valdymą, bet ir gresiančio ateity sutrukdymo atveju (Z. P. O. 940 §).

Tat yra galima ir Palangos valsčiuje pagal Pabaltijo civ. įst. rink. 686 ir 687 str.

X.

Kiek sudėtingesnis yra klausimas apie tai, kas, būtent, gali kelti posesorinį ieškinį.

Kai nuo nuosavybės teisės atskirta valdymo teisė (X t. 1 d. 514 str.), kai turtas išnuomotas, atiduotas duoklės (obročnoje) valdyman (VIII t., ustav. obročny 1 str.), perduotas įkaito laikytojui valdyti (civ. proc. 1129 str.), yra valdomas iki gyvos galvos (X t. 1 d. 533^{1-13}), tai visais šiais atvejais valdytojai gali kelti posesorinį ieškinį. Tačiau ir pats savininkas turi šitą teisę (1879 N 310; 1878 N 259; 1880 N 284 ir kiti); tą teisę turi taip pat ir buvusio savininko įpėdinis (1878 N 174),

[27]) Bukovskij, Svod. Graž. Uzak. Gub. Pribal. 1914 g., t. I, p. 300.
[28]) Isačenko, Mirovoj Sud, 1913 g., 36 pusl.

turto pirkėjas (1872 N 524), apskritai, visi asmens, kurie tęsia savo pirmtako valdymą, nors jie dar nesuspėjo pradėti valdyti.

Kiekvienas iš bendro nepadalinto turto valdytojų gali posesoriniu ieškiniu gintis nuo trečiųjų asmenų ir be kitų valdytojų sutikimo (1879 N 316). Bendrai valdantieji turtą gali viens prieš kitą kelti posesorinį ieškinį (1872 N 566; 1884 N 91 ir 92). Vyriausiasis Tribunolas taip pat pripažįsta šitą teisę valdantiems turtą (1932 N 26).

Dėl galimumo perėmusiajam turtą paveldėjimu ar kitu būdu (pirkimu ir t. t.) kelti posesorinį ieškinį Vyr. Tribunolas yra nusistatęs kitaip. Viename sprendime Vyr. Tribunolas pareiškė šitokią nuomonę: „ieškinys pareikštas dėl iškėlimo atsakovų iš ieškovo turto, tekusio jam mirusiojo savininko testamentu; aišku, kad tat yra ieškinys dėl nuosavybės, paremtos tam tikru titulu — testamentu; vadinasi — tai yra petitorinis ieškinys“ (1924 N 206). Tačiau nežinia, ar Vyr. Tribunolas laikysis šitos nuomonės ir dabar, po to, kai nuo 1924 m. pakeitė savo nuomonę dėl daugelio valdymo klausimų.

Klaipėdos krašte draugė asmenų, turinčių teisę kelti posesorinį ieškinį, yra gan didelė. Ruošiant Vokietijos civilinį kodeksą (B. G. B.), tarpusavіai rungtyniavo dvi srovės: viena — romėniška su Vindšeidu priešaky (B. G. B. iki šiol dar vadinamą der kleine Vindscheid, mažas Vindšeid), antra—germaniška su Otto Gierke priešaky. Šios rungtynės paveikė ir valdymo teoriją. Pagal romėnišką pažiūrą reikėjo atskirti valdytoją (possessor) nuo paprasto laikytojo — ne sau, o kitam (detentor). Germanistai buvo tos nuomonės, jog ir detentor turi turėti galimumą skubiai apsaugoti savo valdymą. Toms pažiūroms suderinti ir buvo sudaryta dirbtinė valdymo schema.

Valdytojas visų pirma yra tas, kas betarpiškai turi daiktą savo valdžioj (B. G. B. § 854). Bet jeigu kas nors valdo daiktą, kaipo usufruktuarius, įkaito laikytojas, nuomininkas, saugotojas arba lygioj padėty (kai kas yra kito asmens įgaliotas arba įpareigotas kito asmens naudai), tai šitas asmuo taip pat yra valdytojas, nors ir netiesioginis (B. G. B. 868 §), nes betarpiškai, faktiškai valdo ne jis. Bet gali būti dar sudėtingesni atsitikimai: sakysime, savininkas išnuomojo kitam turtą laikinai ir tuo pat laiku ar vėliau jis išnuomoja tą pat turtą kitam su sąlyga, kad pastarasis perims valdymą, pirmo asmens nuo-

mos terminui pasibaigus. Galimas ir toks atsitikimas, kad nuomininkas perduoda turtą subnuomininkui. Visais šiais, ir kitais, B. G. B. 871 § numatytais atsitikimais pagal Vokiečių civilinį kodeksą, be turto savininko, yra dar vienas, netiesioginis valdytojas (mittelbarer Besitzer). Tokiu būdu yra trys vieno ir to pat turto turėtojai. Ir visi jie turi teisę kelti posesorinį ieškinį (B. G. B. 869 §).

Be to, Besitzdiener (valdytojas, įsakytinis, tarnas) turi teisę savo pono interesams apsaugoti pavartoti priemones, nurodytas B. G. B. 859 §, t. y., pasipriešinti valdymo sutrukdymui ar atėmimui, arba tuojau po valdymo sutrukdymo ar atėmimo jėga atstatyti buvusią padėtį. Besitzdiener (valdymo tarnas) B. G. B. 855 § prasme Reichsgericht tarp kitko laiko žmoną, vyrui laikinai išvažiavus, ekspeditorių, banko skyrių, įkeistų daiktų saugotoją. Visi šitie asmens gali vartoti priemones, nurodytas B. G. B. 859 §. Bet klausimą apie tai, ar torpedinio laivo viršininkas Reicho atžvilgiu yra Besitzdiener (valdymo tarnas) ar Besitzmittler (valdymo tarpininkas), Reichsgericht paliko atvirą. Komentatorių, Reichsgericht'o narių, nuomone[29]), jis yra Besitzdiener. Vadinasi, jis kiekvienu atveju gali vartoti 859 § nurodytas priemones.

XI.

Posesorinis ieškinys keliamas tam asmeniui, kuris sutrukdė ar atėmė valdymą. Bet jeigu valdymas sutrukdytas arba atimtas trečiojo asmens naudai (pav., ūkio prievaizdas užvaldė savo įgaliotojo naudai gretimą svetimą žemės sklypą), tai ieškinį reikia kelti tam trečiajam asmeniui (1878 N 194).

Negali būt posesorinio ieškinio ten, kur sutrukdęs ar atėmęs valdymą asmuo veikia tinkamos valdžios įstaigos ar asmens paliepimu (1876 N 234, 490; 1878 N 79; 1885 N 113; 1902 N 52 ir kit.).

Senato nuomone, negali būti posesorinis ieškinys tarp nuomininko ir savininko ir, apskritai, tarp asmenų, surištų sutartimis santykių (1876 N 239; 1888 N 54), nes tokiu atveju tegalima kalbėti apie vienos ar kitos šalies peržengimą sudarytos sutarties.

---

[29]) Op. cit., pusl. 11.

Vyriausiasis Tribunolas taip pat pripažįsta, kad negalima kelti posesorinį ieškinį teisėtam valdžios organui, kuris vykdo valdžios funkciją (1929 N 102 ir 203; 1931 N 333).

Kai dėl klausimo, ar leidžiamas posesorinis ieškinys tarp nuomininko ir savininko, tai Vyr. Tribunolo praktika nėra pastovi. 1926 m. sprendime N 95 Tribunolas pasisakė, jog nuomininkas neturi teisės kelti savininkui posesorinį ieškinį, kad jis tam neturi kvalifikacijų. Gi 1927 N 213 ir 1928 N 515 sprendimuose Vyr. Tribunolas visai teisingai yra pasakęs, kad civ. įst. 531 ir 690 str. bet koks valdymas, net ir neteisėtas, yra valdžios apsaugojamas prieš savavališką užgrobimą; nepadaryta išimtis ir turto savininkui, kuris civ. įst. 691 str. tegalįs teismo keliu ieškoti savo turto. Teismo nuomonė, esą negali būti keliamas ieškinys dėl atstatymo sutrukdyto valdymo, išeinančio iš nuomos sutarties, ir esą nuomininkas negali kelti tokį ieškinį prieš savininką, *esanti klaidinga.*

Bet jau 1929 metų sprendime N 163 Vyr. Tribunolas, turėdamas galvoje nuomą, kurios terminas jau pasibaigė, yra pasakęs, kad nuomininkas gali kelti posesorinį ieškinį tiktai trečiajam asmeniui, bet ne savininkui, nes šis taip pat yra faktiškas (?) valdytojas savo žemės, kuri jau nebeišnuomota.

Po to, Vyr. Tribunolas 1930 m. sprendime N 411 bendrais žodžiais yra pasisakęs dėl civ. pr. 29 str. 2 p. pritaikymo: „Ši tvarka neįmanoma santykiuose tarp nuomininko ir žemės savininko, kadangi nuomininkas nėra *savarankiškas* žemės valdytojas savininko atžvilgiu; pastarojo atžvilgiu nuomininkas *nevaldo* išnuomotą jam žemę, o tiktai naudojasi ja sutarties ribose, gi *tikras* žemės *valdytojas* yra savininkas; kadangi civ. pr. įst. 29 str. ir 73 str. tvarka atstatomas tiktai sutrukdytas valdymo *faktas,* neliečiant teisių, tai šioji tvarka negali būti taikoma santykiuose nuomininko su savininku“.

Apgailėtina tik tat, kad Vyriausiasis Tribunolas, nuneigdamas savo visai teisėtų sprendimų 1927/213 ir 1928/515, nenurodo, kuriuo būdu nuomininkas, betarpiškai turįs savo valdžioj žemę ir *faktiškai* ją valdąs, lieka nebeturėtoju (nebevaldytoju), o savininkas, kuris atidavė savo žemę nuomininko valdžion ir tuo būdu išleido ją iš savo valdymo, *atskyrė valdymą* nuo nuosavybės, kaip sako X t. 1 d. 514 str., tapo *faktišku* valdytoju. Ta aplinkybė, kad nuomininkas tik naudojasi že-

me sutarties ribose, neturi jokios reikšmės, nes ir usufruktuarius taip pat yra valdytojas; gi X t. 1 d. 690 str. draudžia *bet kurią savivalę* dėl turtų. Vadinasi, uždrausta yra ir savininko savivalė prieš nuomininką; jokios išimties savininko naudai įstatymas nenumato.

Visi šitie svyravimai galima aiškint tik tuo, kad senų teisininkų tarpe dar nuo studentavimo laikų vyrauja romėnų teisės pažiūrą, kuria nuomininkas, usufruktuarius, įkaito laikytojas, emfiteutas, valdytojas iki gyvos galvos ir t. pan. yra tik detentor, o ne possessor.

XII.

Terminas posesoriniam ieškiniui pareikšti — vieneri metai (civ. proc. įst. 29 str. 2 p.). Jis skaitomas nuo faktiško valdymo sutrukdymo ar atėmimo dienos, bet ne nuo tos dienos, kada sutrukdęs ar atėmęs valdymą asmuo padarė kuriuos nors aktus dėl užvaldyto turto (1930 N 115).

Toks metinis terminas nustatytas ir Klaipėdos krašte (B. G. B. 864 §).

XIII.

Įrodyti valdymo sutrukdymo ar atėmimo faktą bei laiką galima ne tik liudytojais, bet ir dokumentais, jų tarpe ir teismo sprendimais (1926 N 74; 1932 N 112).

XIV.

Ne pro šalį bus padaryti trumpą svarbiausių užsienio įstatymų dėl posesorinio ieškinio apžvalgą.

Vokietijos įstatymai jau trumpai išdėstyti aukščiau, kalbant apie padėtį Klaipėdos krašte.

A) Prancūzijos Kasacinis Teismas (La Cour de Kassation) nustatė, kad yra trijų rūšių posesoriniai ieškiniai, kurie pavadinti: 1) la complainte, 2) la reintegrande ir 3) la denontiation de nouvel oeuvre.

a) La complainte gali naudotis valdytojas cum animo domini (nuosavybės pavidalo), jeigu jo valdymas neturi ydų, kurios kliudo įgyti nuosavybę įsisenėjimu (cod. civ. — art. 2229 —2233; code de procedure civile — civ. proc. įst. — art 23), ir

jeigu jis pradėjo valdyti mažiausiai prieš vienerius metus iki sutrukdymo.

b) La reintegrande gali naudotis tas, iš ko valdymas atimtas *jėga*. Šiuo atvėju nereikia, kad valdymas būtų cum animo domini, be ydų ir tęstųsi vienerius metus iki atėmimo. Šios rūšies posesoriniu ieškiniu gali naudotis ir precario valdytojas (pav., nuomininkas, usufruktuarius, įkaito laikytojas ir t. t.).

c) La denontiation de nouvel oeuvre turi tikslą sukliudyti valdymo sutrukdymą ateity.

Teoretikai, kaip Planiol[30]) ir kiti, yra tos nuomonės, kad Kasacinio Teismo praktika neparemta veikiančiais įstatymais; o nurodytas trijų rūšių posesorinio ieškinio skirtumas tėra istorijos atsiminimas.

Neturi teisės naudotis posesoriniu ieškiniu (išskyrus atsitikimą, kai valdymas jėga atimtas) asmens, valdą precario būdu, kaip antai: nuomininkas, saugotojai, usufruktuarius ir, apskritai, asmens, kurie valdo savininko vardu (c. civ., art. 2236).

Posesorinis ieškinys niekados negali būti jungiamas su petitoriniu ieškiniu (code proc. civ., art. 23—27), t. y., negalima prieš posesorinį ieškinį iškelti priešingąjį petitorinį ieškinį dėl nuosavybės ar kitos teisės.

Terminas ieškiniui iškelti — vieneri metai.

B) Italijos civilinis kodeksas gina posesoriniu ieškiniu tiek nekilnojamojo, tiek ir kilnojamojo turto valdytoją. „Iš ko — sako įstatymas (codice civile, 695 str.; cod. proc. civ. 82, 93, 493 str.) — jėga ar slaptai buvo atimtas valdymas nekilnojamojo turto, tas gali per 1 metus nuo atėmimo pareikšti užvaldytojui reikalavimą atstatyti buvusį valdymą".

Valdymas atstatomas (reintegrazione) paprastu valdymo sutrukdymo *fakto* konstatavimu (c. c. 696 str.), nežiūrint to, kad Italijos civilinis kodeksas pripažįsta valdytoju tik asmenį, kuris pats ar per kitą asmenį valdo savo naudai, o precario valdytoją laiko tik detentoru (c. c. 685 str.).

Jėga atimto valdymo atstatymas nesudaro jokios prezumpcijos naudai to, kam valdymas liko atstatytas. Todėl jam gali

---

[30]) Op. cit., 713 pusl.

iškelti posesorinį ieškinį kiekvienas *teisėtas* valdytojas (c. c. 697 str.). Bet teisėtas valdytojas yra tik tas, kuris valdo nuolat, be pertraukos, ramiai, viešai, be ydų ir su animu turėti daiktą kaipo savo (c. c. 686 str.). Terminas ieškiniui iškelti — vieneri metai (c. c. 695 str.).

Reikia pažymėti, kad Italijos civilinis kodeksas kalba tik apie valdymo atėmimą ir visai nemini valdymo sutrukdymo. Bet praktikoj nėra abejonių, kad civ. kod. 695—697 str. taikomi ir valdymo sutrukdymui.

C) Šveicarijos civilinis kodeksas (Zivilgesetzbuch, Z. G. B.) laiko valdytoju tiek savininką, tiek ir asmenį, kuriam savininkas perdavė daiktą precario teisėmis; pastarojo valdymą įstatymas (Z. G. B. 920 §) vadina nesavarankišku (unselbständiger Besitz). Dėl valdymo sutrukdymo (ar atėmimo) galima kelti per 1 metus posesorinį ieškinį, nors užvaldytojas ir tvirtintų, kad jis turėjo teisę taip elgtis (Z. G. B. 928, 929 §).

Kai nekilnojamasis turtas pažymėtas ipotekos knygose, tai teisę kelti posesorinį ieškinį turi asmuo, minimas tose knygose, o taip pat tas, kuris *faktiškai* vykdo valdžią šiam turtui (Z. G. B. 937 §). Vadinasi, jeigu turtas ipotekos knygose neįrašytas ir jis nėra savininko faktiškai valdomas (pav., turtas išnuomotas), tai *savininkas neturi teisės* kelti posesorinį ieškinį.

Kilnojamojo turto atžvilgiu, posesorinis ieškinys yra keliamas tik tam tikrais atvejais. Įstatymas (Z. G. B. 927 §) nustato: „jeigu atsakovas tučtuojau gali įrodyti savo pirmaujamą geresnę teisę (besseres Recht), dėl kurios jis turėtų teisę gauti daiktą atgal, tai jis gali atsisakyti daiktą grąžinti“. Vadinasi, grynas posesorinis ieškinys taikomas kilnojamajam turtui tik tada, kai atsakovas negali tučtuojau įrodyti savo teisę (pav., kai kam reikia atidėti teismo posėdį).

D) Pagal Austrijos 1811 m. civilinį kodeksą (das Allgemeine Bűrgerliche Gesetzbuch, A. B. G. B.), kuris su kaikuriais pakeitimais veikia ir dabartinėj Austrijoj, *kiekvienas* valdymas, koks jis bebūtų, apsaugojamas nuo savavališko sutrukdymo (A. B. G. B. 339 §). Sutrukdyti valdymą galima visokiais veiksmais, net ir grasinimais, kaip tat nurodo kodekso

komentatorius Dr. Schey[31]). Atsakovas negali atsikirsti, kad jis turįs stipresnę (stärkeres) teisę, negu ieškovas (A. B. G. B. 346 §). Ypač nurodomas galimumas apsaugoti valdytoją nuo ateities pavojaus, kuris gali kilt dėl naujos statybos, vandentiekio arba kurio kito įrengimo (A. B. G. B. 340 §) ir net nuo esančios jau statybos, jeigu jai gresia būti nugriautai (A. B. G. B. 343 §; Z. P. O. 456 ir 459 §).

XV.

Pagaliau reikia išžiūrėti, kodėl įvestas posesorinis ieškinio institutas, kodėl įstatymų leidėjas laiko naudinga ir teisinga ginti nuogą valdymo faktą, neparemtą teise ir kartais net jai prieštaraujantį.

Visi teoretikai sutinka, kad posesorinis ieškinys eina savininkų naudai. Daugeliu atvejų valdytojas yra pats savininkas, arba asmuo, kurio teisės pareina nuo savininko (valdytojas iki gyvos galvos, nuomininkas, usufruktuarius, įkaito laikytojas, įgaliotinis ir t. t.). Gindamas valdytoją įstatymas tuo pačiu gina ir savininką, duodamas jam priemonę skubiai apsaugoti valdymą ir atpalaiduodamas jį nuo vedimo ilgo ir sudėtingo ginčo dėl nuosavybės teisių. Todėl įstatymas sutinkąs su kaikuriais posesorinio ieškinio nemalonumais.

Reikia tačiau pažymėti, kad įstatymų tekstai savininkų interesų visai nemini. Jie turi galvoje visai kitą ir daugiau bendrą motyvą, būtent, viešosios ramybės apsaugą ir savivalės bei prievartos pašalinimą.

Praetor'o interdiktutus uti posidetis formulė skamba: vim fieri veto (D. 43, 17). Mūsų įstatymas (X. t. 1 d. 531 ir 690 str.) nurodo, kad kiekvienas valdymas apsaugojamas nuo *prievartos* ir *savivalės* dėl turtų. *Neteisėtam* valdymui nutraukti *teisėtas* valdytojas turi kreiptis į teismą (X. t. 1 d. 532 ir 691 str.).

Vokiečių Bűrgerliches Gesetzbuch (B. G. B. 858, 859, 861, 869 § §), Pabaltijo civiliniai įstatymai (691, 693—695 str.), Prancūzijos code civil (ir Suvalkijos civilinis kodeksas) (c. c., art., 2060; c. pr. c., art. 23—27), Italijos įstatymas (cod. civ. 695 str.); Šveicarijos įstatymas (Z. G. B. 927—927 str.), Aus-

[31]) A. B. G. B. erläutert von d-r. Schey, Wien 1926, pusl. 183.

trijos civilinis kodeksas (Erhaltung der öffentlichen Ruhe, A. B. G. B. 344 §) kalba ne apie savininko interesų apsaugą, bet apie asmens prievartos arba savivalės pašalinimą.

Sugretinus visus įstatymus, tenka prieiti išvadą, kad įstatymų leidėjai turėjo galvoje ne tiek savininko interesus, kiek valdytojo asmens apsaugą nuo prievartos veiksmų, savivalės pašalinimą ir viešosios tvarkos bei ramybės sustiprinimą.

—————

J. Robinzonas.

Tarptautinio Tribunolo Hagoje 1935 m. gruodžio 4 d. sprendimas dėl Dancigo dekretų, įvedusių analogiją baudžiamoj teisėje*).

1935 m. rugpiūčio 29 d. Dancigo Senatas, pasirėmęs 1933 m. birželio 24 d. bėdos įstatymu (G. Bl. S. 1933, 273), išleido veikiančio Dancige (Vokietijos 1875 m.) Baudžiamojo Statuto pakeitimą, kuriuo, tarp kitko, buvo pakeistas to Statuto 2 §.

Senas 2 §-o tekstas (jis tebeveikia Klaipėdos Krašte) buvo toks:

„Darbas tik tada gali būti baudžiamas, kai bausmė įstatymų nustatyta prieš padarant tą darbą".

Šis tekstas buvo pakeistas štai kaip:

„Baudžiamas yra kiekvienas, kas padaro veiksmą, kuris įstatymų laikomas baudžiamu arba kuris baustinas yra pagal pagrindinę baudžiamųjų įstatymų mintį ir sveiką tautos pajautimą. Kai tam veiksmui negalima betarpiškai pritaikyti tam

---

*) Permanent Court of International Justice. Series A/B 65. Consistency of certain Danzig legislative decrees with the constitution of the Free City.

Series C. 77. Pleadings, Oral Statements and Documents.

S t a u f f e n b e r g, Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht. Bd. VI, 153—158.

tikrą baudžiamąjį nuostatą, tai jis baudžiamas pagal tą įstatymą, kurio pagrindinė mintis geriausiai atitinka".

Šiam įstatymui vykdyti buvo atitinkamai papildytas Baud. Teis. Įst. šiaip:

I straipsnis.

Laisvesnė teisėjo padėtis.

I. Teisės kūrimas atitinkamai taikant baudžiamuosius įstatymus:

a) Baudžiamos Teisenos Įstatyme įdedami šie nuostatai, kaip 170-a § ir 267-a §:

170-a. Kai veiksmas, baustinas pagal sveiką tautos pajautimą, įstatymo nelaikomas baudžiamu, tai prokuratūra turi patikrinti, ar pagrindinė mintis kurio nors baudžiamojo nuostato atitinka tą veiksmą ir ar, atitinkamai pritaikius tą baudžiamąjį nuostatą, teisingumas nugalės (Baudžiamojo Statuto 2 §).

267-a. Kai nagrinėjant bylą aiškėja, jog teisiamasis padarė veiksmą, baustiną pagal sveiką tautos pajautimą, bet įstatymo nelaikomą baudžiamu, tai teisėjas turi patikrinti, ar pagrindinė mintis kurio nors baudžiamojo nuostato atitinka tą veiksmą ir ar, atitinkamai pritaikius tą baudžiamąjį nuostatą, teisingumas nugalės (Baudžiamojo Statuto 2 §).

Vienkart buvo pakeisti Senato 1929 m. spalių 11 d. bendri nuostatai, liečią Teismų ex officio daromus Senatui pranešimus dėl baudžiamųjų bylų, būtent, įterptas § 9-a, kuris skamba taip:

§ 9-a. „Sprendimai, kuriais uždėta bausmė dėl to, kad veiksmas pagal pagrindinę baudžiamojo įstatymo mintį ir sveiką tautos pajautimą yra baustinas, arba sprendimai, kuriais, nežiūrint prokuratūros pasiūlymo, išteisinta, o taip pat sprendimai, kuriais nuspręsta pasirinkti (Wahlfeststellung) (Baudžiamojo Statuto 2-b §), turi būti siunčiami dviejuose egzemplioriuose Senato teisingumo skyriui".

Tenka pažymėti, kad šie du įstatymai tekstualiai kartoja Vokietijos 1935.VI.28 d. (RGBl 1935 I, 839, 844) noveles. Be to, Senatas gavo legislatyvinį įgaliojimą, tarp kitko, tam, kad pritaikytų Danzigo legislaciją kaimyninių valstybių teisinei santvarkai.

Nacionalsocialistinio Senato išleistieji dekretai sukėlė didelį pasipiktinimą opozicijos partijose, ir 1935 m. rugsėjo 4 d. jos kreipėsi į Tautų Sąjungos Aukštąjį Komisarą su peticija, kurioje išdėstė, kad šie Baudž. Statuto ir Baudž. Teis. Įstatymo pakeitimai radikaliai modifikuoja baudžiamosios justicijos funkcionavimą, plačiai atidaro kelią savavalei ir prieštarauja Konstitucijos 73 ir 74 str. str.

Šie straipsniai skamba šiaip:

73 str. Visi Dancigo Miesto piliečiai prieš įstatymus yra lygūs. Išimties įstatymai neleistini....

74 str. Asmens laisvė yra neliečiama. Suvaržyti arba atimti asmens laisvę viešoji galia gali tiktai įstatymų pagrindais.

Asmenims, kuriems atimta laisvė, turi būti nevėliau kaip kitą dieną pranešta, koks organas ir dėl kurių priežasčių įsakė atimti jiems laisvę; neatidėliojant reikia leisti jiems atsikirsti prieš jų laisvės atėmimą.

Klausimas atsidūrė Tautų Sąjungos Taryboje, kuri atsiklausė Hagos Tribunolo nuomonės. Šiam buvo pavesta pasisakyti, ar baudžiamųjų nuostatų pakeitimai prieštarauja Dancigo Konstitucijai. Tenka priminti, kad ši Konstitucija yra Tautų Sąjungos garantuojama (Versalės Sutarties 103 str.), o tat pagal Tautų Sąjungos Tarybos autentišką interpretaciją, tarp kitko, reiškia, jog Tautų Sąjunga turi daboti, kad Dancigo konstitucinis gyvenimas atitiktų konstituciją. Tokiu būdu ir Tribunolo uždotis buvo patikrinti šių baudžiamųjų įsatymų konstitucingumą, neįsileidžiant į kriminalinės politikos diskusijas dėl *nulla poena sine lege* principo palyginimo su *nullum crimen sine poena* pradu. Kaip tik Dancigo advokatai profesoriai Gleispach ir Grimm norėjo perkelti klausimą į šią plotmę, tačiau Teismas tuo keliu nenuėjo.

Pereidamas prie ginčo esmės, Tribunolas interpretuoja seną Dancigo B. St. tekstą, kaip pagrįstą dvigubu principu: *Nullum crimen sine lege, Nulla poena sine lege.* Tatai reiškia, kad tik įstatymas nustato ir kvalifikuoja baustinumą ir tik įstatymas nustato bausmes. Baudžiamoji teisė neprileidžia analogijos. Novelė proklamuoja baustinumą ir tokių veiksmų, kurie atitinka dar šias sąlygas: pirma, baudžiamojo įstatymo pa-

grindinę mintį, ir, antra, sveiką tautos sentimentą. Prokuratūros arba Teisėjo diskrecijai, o ne įstatymui, yra palikta išspręsti klausimas dėl veiksmo baustinumo. Tiesa, ir įstatymą tenka taikyti ir aiškinti, tačiau normaliai jis bus vienodai aiškus tiek teisėjui, tiek ir kaltinamajam, kuris turi iš anksto žinoti, kas leista ir ko neleista. Naujam įstatymui išėjus, piliečiai gali būti kaltinami ir baudžiami už veiksmus, kurių baustinumo jie iš paties įstatymo negalėjo sužinoti, nes baustinumas priklauso nuo individualinės prokuroro ar teisėjo nuomonės. Kokia yra įstatymo „pagrindinė mintis“ ir kas tai „kas smerkiama sveiko liaudies pajautimo“, gali kiekvienas individualiai įvertinti. Šios abi sąvokos yra nepreciziškos ir jos negali piliečiams pakankamai nurodyti tas ribas, kurias peržengiant jų veiksmai pasidaro baustini.

Pereidamas prie Konstitucijos, Tribunolas pažymi, kad Dancigas yra teisinė valstybė (Rechtsstaat), t. y. ten viešpatauja režimas, pagal kurį visi valstybės organai turi veikti l e g a l i t e t o ribose. Ir Senato funkcijos turi būti visuomet Konstitucijos ir įstatymų ribose. Ypač pasireiškia Rechtsstaat'o pobūdis antroj Konstitucijos dalyje, kurioje kalbama apie piliečių teises ir pareigas (Grundrechte und Grundpflichten). Dancigo Konstitucija ypatingai pabrėžia pagrindinių teisių neliečiamybę.

71 str. „Pagrindinės teisės ir pareigos sudaro valstybės vedamąją liniją ir ribą įstatymams leisti, teismui ir administracijai“.

Konstitucijos 74, 75, 79, 84 ir 85 str. str. suteikia piliečiams visą eilę laisvių. Tiesa, jos nėra neapribotos, tačiau ribas joms tegali nustatyti įstatymai. Tatai yra expressis verbis išreikšta kalbant dėl asmens laisvės, dėl apsigyvenimo, įsikūrimo ir kelionės laisvės, o taip pat ir dėl nuomonių laisvės. Todėl, jeigu įstatymas paveda teisėjui atimti žmogui laisvę, nepreciziuojant sąlygų, kuriomis toks laisvės atėmimas gali įvykti, tai toks įstatymas prieštarauja Konstitucijos 74 str. Naujas įstatymas kaip tik ir įgalioja teisėją atimti piliečiui laisvę už įstatymo neuždraustą veiksmą; pakanka, kad teisėjas pasiremtų „pagrindine baudžiamojo įstatymo mintimi“ ir „liaudies pajautimu“. Tokiu būdu dekretai paveda teisėjui svarbią funkciją, kurią Konstitucija norėjo rezervuoti tik įstatymui.

Tokiu būdu Teismas prieina išvadą, kad dekretai prieštarauja Konstitucijos 74, 75 ir 79 str. str.

Ši nuomonė buvo išreikšta devynių balsų dauguma prieš tris balsus. Rostworowski (Lenkija) ir Nagaoka (Japonija) laikėsi nuomonės, kad dekretai neprieštarauja Konstitucijai, o Anzilotti (Italija) ilgai išvedžiojo, kad byla neteisminga Hagos Tribunolui, nes jos objektas esanti ne tarptautinė teisė, bet konstitucinė teisė. Hagoje tegalinčios stoti valstybės; šioj gi byloje esą užinteresuoti iš vienos pusės Dancigo Senatas, o iš antros pusės — opozicijos partijos. Senatas buvo atstovaujamas, bet opozicijos nebuvo; tačiau ji galėjo patiekti savo pastabas raštu.

———/———

P. Leonas.

Kai kurie Lietuvos teismų santvarkos ir baudžiamosios teisės įstatymų trūkumai*)

III.

Baudž. teisenos įst. 249⁵ str., kad „kvotos veiksmai yra lygūs rengiamojo tardymo veiksmams“, nesuderinamumas su baudž. proceso įst. sistema ir dvasia.

Ši novelė buvo išleista 1929. XI. 12 d. ir išspausdinta Vyr. Ž. 312 nr. Dėl jos „Teisėje“ jau yra pasisakę: 28 nr. p. Brazinskas ir 30 nr. p. Bulotienė. Pastarosios straipsnis, kuriame plačiai ir giliai motyvuota tokia pat neigiama pažiūra į šią novelę, kaip ir mano, duoda man galimumo trumpiau kalbėti, gi p. Brazinsko straipsnis kaip tik verčia ir mane išsitarti.

Iki šios novelės išleidimo jos tvarkomu dalyku veikė 1864 m. baudž. proceso įst. nuostatai. Tad svarstant šį dalyką, man tenka panagrinėti: a) 1864 m. baudž. proceso įstatymo kalbamu klausimu nuostatus ir gyvenimo sąlygas, kurios buvo tojo įstatymo nuostatų pagrinde, ir b) mūsų novelės nuostatus ir ją išleidžiant Lietuvos gyvenimo sąlygas.

*) Pradžia „Teisės“ 33 numery.

Savaime suprantama, kad 1864 m. baudž. proceso įstatymo kūrėjai dėjo tiek teismų santv. įstatymo, tiek šio įstatymo pagrindan svarbiausiąją sąlygą, kurios Rusijos gyvenime nebuvo, bet kurią imperatyviai siūlė kultūringesnių valstybių gyvenimas ir teisės mokslas. Aš turiu galvoje teismo valdžios atskyrimą nuo įstatymo leidžiamosios ir administracinės valdžių, kiek tai galima buvo padaryti autokratinėje monarchijoje. Ar turėjo galvoje Lietuvos novelės kūrėjai kalbamąją sąlygą, aš nežinau. Novelės turinys kelia dėl šito rimtos abejonės. Man reikšminga, kad buv. valstybės tarybos narys p. M. Römeris išspausdino „Teisės" 29 nr. straipsnį „Visuomeninės teisės kilmė"; novelę kuriant, visuomeninis teisės kilmės pradas kaip tik beveik nepasireiškė.

a) Prieš išleidžiant Rusijos vadinamuosius 1864 m. „Teismų teisynus" (Sudebnije Ustavi), teismai nebuvo atskirti nuo administracijos, tardymai buvo policijos valdininkų daromi ir procesas buvo inkvizicinis. Tardantieji nusikaltimus valdininkai ir teismų teisėjai buvo kyšininkai. Tokiose teisinio gyvenimo sąlygose gyveno ir Lietuva, kaip Rusijos dalis. 1864 m. teisynų įvestoji Rusijoje teismų santvarka ir procesai padarė didelę revoliuciją, kuri to vardo neturėjo, o turėjo teismų reformos vardą, dėl to, kad buvo pačios valstybės valdžios padaryta. Įsivaizduokime tik sau pirmutinį teisme tokį reiškinį: neseniai buvęs vergas (baudžiauninkas) stoja teisme priešininku prieš savo buvusį viešpatį (poną), pav., reikalaudamas atlyginimo už darbą, padarytą jau esant jam laisvam piliečiui, ir teisėjas lygiai abu juodu mandagiai vadina „Jūs" (mūsiškai Tamsta) ir lygiai elgiasi su abiem.

Rengiamajam tardymui rasta reikalo skirti nepriklausomus administracijai asmenis ir dargi išėjusius aukštąjį mokslą. Mat, anie teismų reformatoriai buvo įsitikinę, kad aukštasis mokslas yra viena iš realių garantijų ne tik asmens sugebėjimui darbą tinkamai dirbti, bet ir jo dorovingumui.

Pastatę tardytojus į nepriklausomą nuo administracijos padėtį, pavedę juos nepriklausomų administracijai teismų priežiūrai, aprūpinę juos palyginti tinkamu medžiaginiu atlyginimu ir pareikalavę iš jų aukštojo mokslo, teismų reformatoriai buvo tikri, kad jie sudarė galimas sąlygas tiesai ištirti, susekti.

Oficialiuose raštuose dėl tardymo reformos beveik nerandama nusiskundimų policijos nedorovingumu pasipelnymo tiks-

tu; juose nusiskūndžiama, kad policija daugybės pareigų ir darbo gausybės užversta (žiūr. teismų teisynai iš 50 m. 78 p.), taip kad, anot tuometinio Mogilevo gubernatoriaus Beklemiševo, policija stengėsi nerasti lavone nusikaltimo žymių" (79 p.). Prof. Foinickis kalbamosios reformos, būtent, tardytojo atskiro nuo administracijos (policijos) instituto reikalingumą taip motyvuoja: „Rengiamasis tardymas, kaip teismo funkcija, yra reikalingas apgalvojimo ir įsigilinimo; per didelis spartumas gali daugiau pakenkti, nei gero padaryti, svarbiausioji gi kokybė, patikrinanti jo gerą išdavą yra ramybė ir susilaikymas. O kvota yra reikalinga skubotumo, sumanumo, iniciatyvos ir spartaus vykdymo" (II t. 377 p.). Tačiau jis pripažįsta buvus tai reformai ir kitų pagrindų: „Teismų teisynų kūrėjai, sako jis, uždrausdami policijai formalius tardymus (klausinėjimus), norėjo padaryti galą tiems policijos piktiems darbams, kurie, prieš įvedant tuos įstatymus Rusijoje, būdavo, ir buvo netinkamo policijos asmenų sąstato priversti imtis tokių priemonių" (II t. 371 p.). Kvota buvo pavesta policijai.

Prof. N. N. Rozinas savo veikale „Ugolovnoje Sudoproizvodstvo" taip apibūdina kvotą ir rengiamąjį tardymą. Kvota teisės atžvilgiu yra ne teismo aktas. Ji daroma prieš traukiant asmenį tieson, eina kartu su asmens kaltės aiškinimu ir vykdo tam tikslui tardytojo reikalavimus. Kvota turi informacinės reikšmės. Todėl įstatymas įsako teismui atsargiai elgtis su jos daviniais ir neleidžia, išskyrus išimtinius atvejus, skaityti jos protokolų teisme.

Rengiamasis tardymas yra teismo aktas. Teismo tardytojas privalo (įst. 265 str.) bešališkai aiškinti tiek aplinkybes, kurios nustato asmens kaltumą, tiek aplinkybes, kurios teisina tą asmenį. Rengiamojo tardymo darbas eina ne tik prokuroro, bet apygardos teismo ir teismo rūmų priežiūroje (457—467 p.).

1864 m. įstatymas tik tam tikrais atvejais leido policijai daryti veiksmus, kurie turėjo teismo tardytojo padarytų veiksmų reikšmę (b. proc. įst. 257—259 str. str.). Šiaip, paprastai, tardytojas turėjo patikrinti policijos veiksmus: nors įstatymo 269 str. buvo davęs tardytojui *tik teisę* patikrinti, papildyti ir pakeisti policijos veiksmus, bet, kadangi teismas, svarstydamas bylą, galėjo garsinti tik išimtiniais atvejais policijos surašytus protokolus (įst. 258 str.), o išskyrus tuos retus

atvejus tik teismo tardytojo surašyti protokolai, įst. 626 ir 627 str. str. ir senato 1868 m. Nr. 191, 1881 m. Nr. 13 ir k. sprendimais, galėjo būti garsinami, tai teismo tardytojas būtinai turėjo patikrinti visus policijos veiksmus.

P. J. Brazinskas savo straipsnyje „Penkerių metų praktika Baudž. Proc. įst. II dal. I skyr. pakeitus" („Teisė" 28 nr.) teigia, kad „įstatymų leidėjai, sekdami einamojo gyvenimo paklausas, pastebėjo, kad privalomas, jau kartą kvotoje klaustų, liūdininkų klausinėjimas antrą kartą, visuomenei nesuprantamas, — kam, esą, tos pačios valstybės įvairūs organai, lyg nepasitikėdami viens kitu, kartoja tą patį darbą, vargina žmones ir trukdo bylos eigą".

Man neteko skaityti ar girdėti visuomenės balso, kuriuo būtų reiškiamas nepasitenkinimas čia nurodytu valstybės darbu. Gal būt, prokurorų ir teisėjų buvo pareikštas toks nepasitenkinimas, bet ir tai abejoju, ar tai galėjo būti. Visuomenė gi buvo supratusi reikalą, kad teismo tardytojas tikrintų policijos veiksmus, ir su pasitikėjimu žiūrėjo į pastarojo veiksmus.

b) Jeigu vadovautis vien tuo motyvu, kuris ką tik p. J. Brazinsko žodžiais atpasakotas, tai tuomet nėra reikalo ir apygardos teisme klausti liūdininkus, kurie jau paklausti kvotos darytojo. Taip yra buvę prieš 1864 m. Pasiskaitei valstybės organo, kuriuo kitas tos pačios valstybės organas negi gali nepasitikėti, ir daryk sprendimą. Visai tikslus būtų darbo pasidalinimas ir gana.

Jeigu visiškai pasitikėta, šią novelę leidžiant, kvotas darančiais, tai dėlko to pat straipsnio, kuriuo jų veiksmai sulyginti su rengiamojo tardymo veiksmais, uždrausti kvotėjams kai kurie veiksmai ir pirmoj eilėje tas, kuris yra būtinas kiekvienoje byloje, kurioje yra kaltinamasis, būtent, „įtariamasis asmuo traukti kaltinamuoju"? Dabar dažnai gaunama toks vaizdas: periodinės spaudos organai skelbia, kad tokiu ir tokiu nusikalstamuoju veiksmu teismo tardytojas greit padarė rengiamąjį tardymą ir perdavė jį prokuratūrai, o kai tenka pamatyti tąjį rengiamąjį tardymą, pasirodo visi veiksmai policijos padaryti, net įtariamasis smulkiai ir net kelis kartus klausinėtas, o tardytojo tiktai surašytas nutarimas patraukti jį kaltinamuoju ir surašytas jo klausinėjimo trumpas protokolas, pav., „neprisipažįstu kaltas ir nieko neturiu pridėti prie pasi-

aiškinimų, kuriuos daviau policijai". Nesebėtina, kad tokį darbą teismo tardytojas greitai atliko.

Baudžiamosios bylos ir joms suruošti daromosios kvotos ir rengiamieji tardymai lemia dėl brangiausių žmogaus gėrybių: jo medžiaginės padėties, jo laisvės, o kartais net jo gyvybės. Byloms tinkamai suruošti, rodosi, nereikėtų vengti kritiško nusistatymo dėl kvotas ir rengiamus tardymus darančių organų, jais nepasitikėjimo. Aš metu šalin įtarimą nesąžiningumu, nors ir jo bijotis dabar, po didžiojo karo, yra nemažiau pagrindo, kaip kad buvo 1864 m. Valstybės valdininkai yra žmonės tos pačios visuomenės, kurioje jie dirba, nariai, o dorovinis visuomenės lygis po didžiojo karo labai nukrito. Įstatymui padarius kvotos veiksmus lygiais rengiamojo tardymo veiksmams, atsižadėta nuo eilės garantijų tiesai išaiškinti, kurios buvo sename įstatyme. Ir taip:

1) Paneigta aukštojo mokslo reikšmė; o aukštasis mokslas, vis dėlto, yra viena iš realiausių tikro dorovingumo garantijų. Ir teismo tardytojų dar turime ir nebaigusių aukštojo teisių mokslo, o jau turėti aukštąjį mokslą išėjusius visus tuos valdininkus, kuriems baudž. proc. įst. 249[1] ir 249[2] str. str. paveda daryti kvotas, ne svajoti netenka.

2) Paneigta teismo ir administracijos valdžių atskyrimo reikšmė ir grynai teismo veiksmai pavesti administracijos organams daryti.

3) Nors policija dėl savo kvotos veiksmų yra tam tikroje prokuroro ir teismo priežiūroje (baudž. teis. įst. 485 ir sek. str. str.), bet kadangi jos valdininkų tarnybinis likimas visai nepriklauso nuo šią priežūrą vykdančių valstybės organų, tai ir pati priežiūra, kaip seniau buvo, taip ir dabar yra gana problematiška. Teismo tardytojas yra visai kitokiame šiuo atžvilgiu santykyje su prokuroru ir teismu.

4) Žmogaus darbai, apskritai, yra netobuli. Kai tardytojas turėjo patikrinti policijos kvotą, iš to štai kodėl buvo gaunami tobulesni rezultatai tiesai surasti. Kvotą vedąs žinojo, kad jo veiksmai bus tardytojo tikrinami, ir tai vertė jį būt stropų ir sąžiningą. Tardytojas, turėdamas padarytą kvotą, negalėjo

be pagrindo paneigti jos davinių, o turėjo rimtai patikrinti ir tik radęs visai netinkamus, eiti savuoju, jo nuomone tikruoju, keliu. Dabar, kai tardytojui nėra būtina tikrinti kvotos veiksmus, koks gali būti motyvas jam tai daryti? O nedaryti yra daug motyvų.

P. J. Brazinskas teigia mums, kad „priėjus klausimą, kaip policija atlieka pavestą jai įstatymu kvotų darymo darbą, visu rimtumu galima atsakyti — gerai, tiek formaliniu, tiek esminiu atžvilgiu“. Tenka sutikti, kad formaliniu atžvilgiu kvotos tapo tobulesnės, bet reikia labai paabejoti, dėl jų kokybės esminiu atžvilgiu. Dažnai tikresnį, artimesnį tiesai faktą praneša mažai raštingas policininkas, nei pusinteligentiškas, gudrus kvotos darytojas. O tuo tarpu įstatymas suteikia pastarajam pilną pasitikėjimą. Pavyzdys. Stambiame ūkyje, esančiame greta kaimo, gyvena našlaičiai: du suaugę broliai ir trys jaunesnės už juos seserys. Iš brolių vienas — labai energingas asmuo. Vieną naktį energingasis brolis sukėlė triukšmą, kad plėšikai užpuolė ūkį ir nužudė brolį, pagrobė tokį ir tokį turtą, tarp kit ko, pareiškėjo kostiumą, ir papasakojo, kad plėšikai buvę tokie ir tokie keturi vyrai. Kitas brolis buvo rastas sode užmuštas kietu įrankiu. Seserys pareiškė, kad jos miegojusios ir buvo prikeltos gyvojo brolio riksmo. Kvotą vedęs policijos valdininkas ėjo pareiškėjo nurodytu keliu. Tardytojas netikrino kvotos veiksmų, o tik patraukė kaltinamaisiais gyvojo brolio nurodytus asmenis, prieš kuriuos kvota buvo dar davusi žinių, esą, jie blogo elgesio asmenys.

Apygardos teisme, kuriame man teko ginti kaltinamuosius, visiškai paaiškėjo jų nekaltumas, ir jie buvo išteisinti. Man atrodė iškilęs rimtas įtarimas, kad brolis nužudė brolį, bet prokuratūra ir toliau ėjo kvotos nurodytu keliu ir padavė apeliacijos protestą, bet tas buvo atmestas. Manau, kad, jeigu tardytojas būtų patikrinęs kvotą, būtų save paklausęs: o ką tai reiškia, kad pas įtartus nerasta jokių pagrobtų daiktų, nors krata buvo ūmai daroma; ar tikrai buvo kas pagrobta ir k., tikrai būtų suradęs tiesą. Gerai, kad šiuo atvėju nebuvo nubausti nekaltieji[1]).

---

1) Aš radau šiuo klausimu dar minties bendrininką, p. V. Fridšteiną (žiūr. rygiškio žurnalo „Zakon i Sud“ 1 nr. 1936 m.).

Čia paliestais dalykais mano išvada yra tokia:

a) Lietuvos teismų santv. įstatymas neapsaugoja teisėjo tarnybos pastovumo ir savarankiškumo; to įstatymo yra panaikintos sąlygos, kurios yra būtinos, kad galėtų realiai veikti dėsnis, išreikštas to pat įstatymo 69, 88 ir 134 str.

b) Neturtingieji to įstatymo palikti civilinėse bylose be teisinės specialisto pagalbos. Tokiai padėčiai aš nematau jokio pagrindo.

c) Kai teismas baudžiamoms byloms yra atliekamas nedalyvaujant vad. prisiekusiems sprendėjams, vien vyriausybės skirtų teisėjų, kurie visuomet skaito kvotos raštus, reikėtų leisti garsinti tuos raštus teismo posėdyje, nedarant jų lygių rengiamojo tardymo raštams ir įpareigojant tardytojus tikrinti kvotos veiksmus.

Prof. Foinickis savo, mano aukščiau išvardytame veikale, aukštai įvertindamas 1864 metų teismų teisynų (Sudebnije Ustavi) nuostatus, yra taip išsireiškęs: „Šventa kiekvieno Rusijos teisininko pareiga saugoti teismų teisynų dėsnius pirmykščiame jų grynume“ (44 p.).

Iš čia aptartų dalykų teisėjo tarnybos nepastovumas ypač kelia manyje susirūpinimo.

———/———

Dr. G. Rutenbergas.

Prancūzijos, Čekoslovakijos ir S. S. R. tarpusavio pagalbos paktai ir Locarno sutartis.

Paskutiniai įvykiai tarptautinėje politikoje turi didelę svarbą ne tik politikos, bet ir teisės atžvilgiu. Ypač tie klausimai yra įdomūs Lietuvai, kuriai tenka ir tebeteks vaidinti svarbų vaidmenį, Rytų Europos saugumo klausimą sprendžiant.

I. PRANCŪZIJOS IR SSSR PAKTO ANALIZĖ.

Sudaryta jau 1935 m. gegužės 2 d. ir ratifikuota prancūzų parlamente tik 1936 m. vasario 27 d. bei senate kovo 12 d.,

prancūzų Sovietų tarpusavio pagalbos paktas yra, be abejo, didelės svarbos įvykis pokarinėje tarptautinėje teisėje.

Vokiečiai, kurių planai Rytų Europoje šiuo paktu iš dalies suardomi, yra juo nepatenkinti ir prikiša prancūzams, kad tuo yra atnaujinta prieškarinė prancūzų rusų karo sąjunga, kuri esanti nukreipta prieš Vokietiją ir, girdi, šiuo paktu yra prasižengta Locarno sutarčiai, kuria garantuotos belgų ir prancūzų sienos. Išnagrinėję prancūzų Sovietų pakto nuostatus, pamatysime, kad vokiečių kaltinimai nepagrįsti.

Pagal Tautų Sąjungos pakto numatytą 15 ir 17 straipsniuose procedūrą, Tarybos kompetencija yra labai plati. Jos įsikišimas į Sąjungos narių ginčą gali įvairiai pasireikšti. Tačiau, daug taikos reikalų pareina nuo to, ar atitinkamas nutarimas buvo priimtas Taryboje vienu balsu, ar tiktai balsų dauguma. Pirmu atveju Sąjungos nariai pasižada nesiimti karo prieš jokią šalį, kuri prisitaiko prie pranešimo išvadų. Bet jei pranešimas priimamas tik balsų dauguma, tai šalys gali elgtis taip, kaip joms atrodys geriau teisei ir teisingumui apsaugoti. Tai reiškia, kad tokiu atveju leidžiamas karas, tačiau neanksčiau kaip po trijų mėnesių nuo Tarybos pranešimo. Tokia yra Sąjungos intervencijos procedūra, kai abi susiginčijusios šalys yra Sąjungos nariai. Bet jei tik viena šalis yra ne Sąjungos narys, tai procedūra dar ilgesnė, nes reikia, visų pirma, jai pasiūlyti prisiimti Sąjungos narių pasižadėjimus, o prisėmus, Taryba ginčą reguliuoja tomis sąlygomis, kurias ji randa teisingas.

Tik jeigu ta valstybė atsisako priimti Sąjungos nario prievoles ir imasi karo prieš Sąjungos narį, tai galima jai taikyti 16 str. nuostatus. Kaip suderinti šiuos nuostatus su automatine pagalba, kuri numatyta prancūzų Sovietų pakte, tuo atveju, kai užpuola trečioji valstybė? Juk pagal pakto 16 str. ta pagalba gali būti suteikta tiktai Tarybai tą pagalbos akciją aprobavus tam tikrų sankcijų taikymo pavidalu.

Prancūzijos ir Sovietų Rusijos pakte yra nustatyta, kad tuo atveju, jei statuto 15 str. 7 pastraipa numatytomis sąlygomis (kai Tarybos pranešimo nepriimtų tie jos nariai, kurie nėra ginčo šalių atstovai, tai Sąjungos nariai palieka sau teisę elgtis, kaip jiems atrodys reikalinga teisei ir teisėtumui apsaugoti), Prancūzija ar Sovietų Rusija, nežiūrint jų nuoširdžiai tai-

kingų norų, taptų nepagrįsto užpuolimo iš kitos Europos valstybės pusės objektu, Sovietų Rusija, ar respektyviai Prancūzija, tuoj suteiks viena antrai pagalbą ir paramą.

Vadinasi, Prancūzija ir Sovietų Rusija gali viena kitai padėti karo ar kitais veiksmais. Toliau, jei Sąjungos narys ar nenarys, priešingai pakto 12, 13, 15 ir 17 str. numatytai procedūrai ginčui likviduoti, pradės karą prieš vieną iš paktą pasirašiusių valstybių, Prancūzija ir Sovietų Rusija pasižada teikti viena kitai neatidėliodamos pagalbą, laikydamosi, tačiau, statuto 16 str. nuostatų. (Tarybai priklauso teisė spręsti klausimą, kokiomis karo ar kitokiomis priemonėmis sudrausti užpuoliką). Bet kad šis apribojimas Sąjungos naudai negalėtų pakenkti esminei paktų idėjai, tai protokole prie pakto nustatyta, „kad abi sutartį sudarančios šalys veiks bendrai, siekdamos, kad Tautų Sąjungos Taryba savo rekomendacijas paskelbtų visu greitumu, kurio reikalaus aplinkybės, ir kad jei Tautų Sąjunga, vis dėlto, dėl bet kurios priežasties jokių rekomendacijų nepaskelbtų ar neprieitų vienbalsio nutarimo, tai pagalbos teikimo prievolė, vis dėlto, bus nemažiau vykdoma".

Tiek apie pakto teisinę pusę. Kalbant apie šio pakto politinę reikšmę, reikia pabrėžti, kad, visų pirma, čia reaguota į Hitlerio siekimus reviduoti teritorinius klausimus ne teise, bet jėga. Tačiau, tuo pačiu laiku šis paktas yra svarbus instrumentas taikai saugoti, nes aišku, kad vokiečiai, žinodami iš anksto tą jėgą, kuri yra pasiryžus atremti mėginimą jėga pasiekti reviziją ir užgrobti svetimas teritorijas, vargu ar taip lengvai kels karą. Kai dėl Pabaltijo valstybių ir ypač dėl Lietuvos artimiausio vokiečių kaimyno rytuose, reikia turėti galvoje prancūzų Sovietų pakto protokolo 4 str., kuris štai ką sako:

„Abi vyriausybės konstatuoja, kad derybos, kurios privedė prie šios sutarties pasirašymo, pradžioje buvo pradėtos įgyvendyti saugumo sutarčiai, kuri apimtų Šiaurės Europos valstybes, būtent: Sovietų Rusiją, Vokietiją, Čekoslovakiją, Lenkiją ir kaimynines Sovietų Rusijai Baltijos valstybes, ir kuria greta šios sutarties turėtų būti sudaryta Sovietų Rusijos, Prancūzijos ir Vokietijos tarpusavio pagalbai teikti sutartis, kuria kiekviena šių trijų valstybių turėtų pasižadėti suteikti pagalbą tai iš jų, kuri taptų užpuolimo iš vienos šitų trijų valstybių pusės objektu.

Nors aplinkybės iki šiol neleido sudaryti tokią sutartį, kurią abi šalys tebelaiko pageidaujama, vis dėlto, prancūzų Sovietų pagalbai teikti sutartyje numatytos prievolės negali būti suprastos taip, kad jos turi būti taikomos tik anksčiau numatytos trijų sutarties ribose".

Iš to aišku, kad Prancūzija ir Sovietų Rusija ir toliau neatsisako nuo savo minties dėl Rytų Europos pakto sudarymo ir kad dabar ratifikuotas paktas yra tik vienas iš esminių etapų šitame kelyje.

Iš šios trumpos teisinės ir politinės Sovietų Prancūzijos pakto analizės matome, kad jis yra ne karo sąjungos sutartis prieškarinės prancūzų rusų karo konvencijos pavyzdžiu, bet išimtinai prieš užpuolikės valstybės nukreiptas efektyvinių jėgų susibūrimo instrumentas, veikiąs pakto ribose. Nenuostabu todėl, kad agresijos židiniai (ar dėl ekspansijos, ar dėl sienų revizijos ir revanšo motyvų), šiam instrumentui atsiradus, susirūpino. Tačiau, tiesioginai šis paktas turėjo didžiausią ir dar toli gražu galutinai nepasireiškusią reikšmę Vakarų Europos saugumo sudarymo reikalui, Locarno pastatui sugriuvus. Pradėsime nuo įvykių Japonijoje. (Jos agresijos planai Tolymuose Rytuose prancūzų Sovietų paktu iš dalies buvo suardyti).

II. JAPONIJOS ĮVYKIAI IR PRANCŪZŲ SOVIETŲ PAKTAS.

Ryšium su kariniu sukilimu Japonijoje ir padėties įtempimu Tolimuosiuose Rytuose, užsienių spaudoje kilo klausimas, ar vasario 26 d. Japonijos įvykiai nėra susiję su prancūzų Sovietų savitarpio pagalbos pakto ratifikacija, kuri turėjo įvykti vasario 27 d. Keliama versija, ar japonų jaunesnieji karininkai, turėję ryšių su vokiečių naciais, savo žygiu nenorėjo įspėti Paryžių dėl gresiančio prancūzams pavojaus, ratifikavus paktą su Sovietais.

Tačiau, jei iš tikrųjų norėta iš Tokio paveikti Europos politikos širdį — Paryžių, tai apsirikta. Kaip tik vasario 27 d. didele balsų dauguma prancūzų parlamentas paktą su SSSR ratifikavo. Taigi, kyla klausimas, ar, bendrai, to pakto ratifikavimas iš viso turi ką nors bendro su įvykiais Tolimuosiuose Rytuose.

Pakto autoriai tyčia išskyrė pagalbos prievolę tuo atveju, jei užpuolikas būtų ne Europos valstybė. 1 str.: „Tuo

atveju, jei Prancūzija ir Sovietų Rusija būtų kurios Europos valstybės grasinimų ar puolimo pavojaus objektu, Sovietų Rusija ar, respektyviai, Prancūzija pasižada tarpusavyje tuoj tartis dėl priemonių, kurių reikėtų imtis, vykdant Tautų Sąjungos statuto 10 str. nuostatus". Taip pat pakto 2 ir 3 str. pabrėžiama europinė užpuolimo kilmė.

Taigi, jokio ryšio tarp Japonijos įvykių ir prancūzų Sovietų pakto ratifikavimo klausimo neturėtų būti. Tačiau nereikia užmiršti, kad Sovietų prancūzų paktas yra tik T. S-gos pakto papildymas, arba, tikriau sakant, jo precizavimas ir konkretizavimas. Maskvos ir Paryžiaus savitarpio pagalbos sutarties pagrindas lieka Tautų Sąjungos pakto nuostatai ir pirmoje eilėje, kaip tai pabrėžta Sovietų prancūzų sutarties 3 str., Tautų Sąjungos pakto 16 str. Jis, kaip žinoma, šitaip skamba: „Jei Sąjungos narys pradeda karą, nežiūrėdamas 12, 13, 15 str. prisiimtų prievolių, tai jis bus ipso fakto laikomas paskelbusiu karą visiems kitiems Sąjungos nariams". Pastarieji šiuo pasižada tuojau nutraukti su juo visus prekybinius bei finansinius santykius, uždrausti savo valstybių piliečiams visokį santykiavimą su paktą sulaužiusios valstybės piliečiais ir nutraukti visus finansinius, prekybinius ir asmeninius ryšius tarp paktą sulaužiusios valstybės piliečių ir kiekvienos kitos valstybės, vis tiek, ar ji yra Sąjungos narys, ar ne. Tuo atveju Tarybos pareiga pasiūlyti įvairioms suinteresuotoms valstybėms tokias sausumos ir jūrų karo pajėgas, kuriomis Sąjungos nariai atitinkamai turėtų prisidėti prie ginkluotos pajėgos, skiriamos Sąjungos pasižadėjimams ginti".

Tagi, iš šio straipsnio nuostatų aiškėja, kad įvykus japonų užpuolimui Sovietų Rusijos teritorijoje, Japoniją ipso facto laikys paskelbusią karą visiems Sąjungos nariams, tarp jų ir Prancūzijai. Tuo atveju Prancūzijai teks nutraukti visus santykius su Japonija ir, Tarybai pasiūlius, net prisidėti prie karo vykdymo prieš japonus. Tačiau tos prievolės jau išplauktų ne iš prancūzų dvišalės sutarties su Sovietų Rusija, bet iš bendro Sąjungos pakto. Skirtumas, žinoma, toks, kad tokiu atveju, vargiai ar Taryba pavestų prancūzams padėti SSSR atremti japonų užpuolimą, bet, greičiausiai, tai pavestų tokiai valstybei, kurios karo pajėgos susisiekia su Japonja (pav., anglų karo laivynui). Bet, vis dėlto, turint galvoje labai galimą bendrą

tokiu atveju japonų ir vokiečių veikimą prieš SSSR, ir Prancūzijai gali kilti tam tikrų prievolių iš savo pakto su Sovietais.

Iš kitos pusės, prancūzų Sovietų pakto įsigaliojimas gali, nors ir netiesioginiu būdu, Japoniją sulaikyti nuo imperialistinių avantiūrų Tolimuosiuose Rytuose SSSR atžvilgiu, nes japonai dabar žino, kad Sovietų padėtis ir jų saugumas Europoje, minėtąjį paktą ratifikavus, žymiai sustiprėjo ir tuo būdu Sovietų Rusijos karo pajėgos galės būti nukreiptos prieš eventualų Japonijos užpuolimą. Mat, vokiečiams tuo pačiu laiku užpuolus Sovietus, Prancūzija pagal savo pakto 2 str. turėsianti tuojau suteikti SSSR pagalbą. Be to, nereikia užmiršti, kad Vokietija bendrų sienų su Sovietų Rusija neturi ir dėl to jai teks susidurti su Pabaltijo valstybėmis, kurios pagal savo nepuolimo paktus su SSSR turi laikyti neutralumą, jei trečioji valstybė užpuola Sovietus ir tuo būdu neleisti pereiti vokiečiams per savo sienas. Visa tai gali teigiamai atsiliepti padėčiai Tolimuosiuose Rytuose.

III. LOCARNO SUTARTIS IR PRANCŪZŲ SOVIETŲ PAKTAS.

1936 m. kovo 8 d. Vokietija vienašališkai atsimetė nuo 1925 m. spalių 16 d. laisva valia pasirašytos Locarno sutarties, kaip žinoma, prisidengusi prancūzų Sovietų pakto tariamu nesuderinamumu su Locarno sutartimi. Pasistengsime čia tą klausimą trumpai išnagrinėti.

a) Kokie yra vokiečių teisiniai priekaištai prancūzų Sovietų paktui?

Vokiečiai tvirtina, kad prancūzų Sovietų paktas prieštarauja Locarno paktui. Mat, girdi, jei prancūzai panorės vykdyti savo pažadą pakte su Sovietais dėl pagalbos pastariesiems, tai tuo bus prasižengta Tautų Sąjungos pakto 16 str. ir, ergo, taip pat Locarno sutarčiai.

Vokiečiai tą savo nusistatymą štai kaip motyvuoja: pagal Sąjungos pakto 16 str. vien tik Taryba arba jos pilnatis gali išspręsti klausimą, kas yra užpuolančioji šalis, ir, tik tą klausimą teigiamai išsprendus, Sąjunga gali taikyti baudžiamąsias

sankcijas. Tuo tarpu prancūzų Sovietų paktas ir ypač jo protokolas uždeda šalims prievolę teikti viena kitai pagalbą nelaukiant Sąjungos rekomendacijų. Kadangi Locarno sutartimi Prancūzija pasižada jokiu būdu nepulti Vokietijos, tai, eidama į pagalbą Sovietams, vokiečiams užpuolus, kol Sąjunga nepripažino Vokietiją puoliku, būtų T. S-gos ir tuo pačiu Locarno pakto sulaužymas.

Tokia yra vokiečių oficiozinė argumentacija. Pažiūrėsime, ar ji pagrįsta.

Jau iš pirmųjų 16 str. žodžių mes matome, kad užpuolimas vieno Sąjungos nario laikomas agresija prieš visus kitus narius. Dėl karo pagalbos užpultai valstybei ten pasakyta, kad tą klausimą išspręs Taryba. Tačiau nė vienas prancūzų Sovietų pakto nuostatas šios Tarybos teisės nepažeidžia. Priešingai, ta T. S-gos pirmenybė, sprendžiant šiuos klausimus, užakcentuojama ypač pakto 4 str.

b) Kas yra užpuolikas ir kada Prancūzija gali užpulti Vokietiją pagal Locarno sutartį.

Dalykas toks, kad ir pagal Locarno paktą, iš T. S-gos statuto 16 str. einančios prievolės aiškinamos panašiai, kaip ir prancūzų Sovietų pakte. Locarno sutartimi, klausimą, ar aiškiai neužpuolimo pasižadėjimas peržengtas, spręsti pavedama pačiai valstybei, o ne Tautų Sąjungai. Tokiais atvejais paliekama laisvė tuojau pradėti karo veiksmus. Kiekviena iš valstybių garantų pasižada tuojau teikti pagalbą valstybei, prieš kurią taip būtų prasižengta, jei tiktai garantas įsitikintų, kad prasižengimas sudaro neprovokuoto užpuolimo aktą ir kad reikia neatidėliojant veikti.

Pagal Locarno sutartį, neužpuolimo pasižadėjimo išimtį sudaro susitariančių šalių rezervuota teisė imtis karo, prasidėjus bendram karo veiksmui, atliekamam pakto 15 str., t. y. kada Taryba savo teikiamuoju pasiūlymu negalėjo prieiti vienbalsiško sprendimo. Tokiu atveju valstybė galėtų pradėti karą, jei jos karo veiksmai nukreipti prieš valstybę, kuri pirmoji yra užpuolusi. Tos sąlygos prasmę bendroje Locarno sutartyje paaiškina savitarpio pagalbos sutartis, kurią Prancūzija yra sudariusi su Lenkija ir Čekoslovakija vienu metu su bendra Locarno sutartimi. Tomis sutartimis, iškilus konfliktui tarp Vo-

kietijos ir Prancūzijos, arba tarp Vokietijos ir Lenkijos arba Čekoslovakijos, ir Sąjungos Tarybai nenusprendus vienu balsu, Prancūzija ir Lenkija, Prancūzija ir Čekoslovakija pasižada savitarpiškai tuojau suteikti viena antrai pagalbą, jei viena valstybė nuspręs, kad antra valstybė yra užpulta.

Taigi, mes matome, kad vokiečių motyvai dėl tariamo prieštaravimo tarp prancūzų Sovietų savitarpio pagalbos pakto, ir Locarno sutarties tarptautinės teisės atžvilgiu nėra pagrįsti. Prancūzų lenkų ir prancūzų čekoslovakų tokios rūšies paktai Vokietijos niekuomet nebuvo taip interpretuojami. Ten net visiškai nenumatyta, kad, užpuolimui įvykus, susitariančios šalys privalo kreiptis į Tarybą, šalys tiesiog įpareigojamos neatidėliojant padėti viena antrai.

IV. SOVIETŲ RUSIJOS IR ČEKOSLOVAKIJOS TARPUSAVIO PAGALBOS SUTARTIS.

1935 m. gegužės 16 d. pasirašyta ir vėliau ratifikuota čekoslovakų Sovietų tarpusavio pagalbos sutartis bendrais bruožais panaši į prancūzų Sovietų gegužės 2 d. sutartį. Ji skiriasi tik kai kurių nuostatų redakcija tiek dėl paties pakto, tiek dėl pridėto prie jo protokolo straipsnių.

Automatinė pagalba užpultai valstybei ta sutartimi 1—3 str. str. yra aiškiai garantuota, bet tuo pačiu laiku neprieštarauja Tautų Sąjungos paktui. Sovietų čekoslovakų pakto 4 str. skiriasi nuo prancūzų Sovietų pakto tolygaus straipsnio. Jo numatytas atsitikimas, kada viena ar kita šalis bus užpuolimo auka tokiomis sąlygomis, kurios nepateisintų teikimo pagalbos pagal dabartinį paktą. Tuo atveju kiekviena suinteresuota šalis nepasižada sutikti tiesioginai ar netiesioginai teiktį užpuolikui pagalbą. Abi šalys prisipažįsta, kad nėra įpareigotos jokia savitarpio pagalbos sutartimi, kuri priešintųsi čia minimam susitarimui. Šių nuostatų prancūzų Sovietų pakte nėra, nors jie netiesioginai iš to pakto ir išplaukia.

Pagaliau, pridėto prie sutarties protokolo 1 bei 3 str.str. turinio atžvilgiu nieku nesiskiria nuo atitinkamų prancūzų Sovietų pakto protokolo straipsnių. Tiktai protokolo 2 str. turinio atžvilgiu skiriasi tuo, kad čekoslovakų Sovietų paktas sudarytas tam, kad būtų įgyvendyta Rytų Europos saugumo sistema, ir kad sutarties abiejų šalių prisiimtos prievolės veiks tomis pa-

čiomis sąlygomis, kurios yra prancūzų Sovietų pakto protokolo 4 str. nustatytos.

V. VOKIETIJOS ATSIMETIMAS NUO LOCARNO SUTARTIES.

Vienašališkas Vokietijos atsisakymas nuo 1925 m. spalių 16 d. Locarno sutarties, kurią pasirašė iš vokiečių pusės Dr. Lutheris ir Dr. Stresemanas, iš prancūzų ir belgų pusės Briandas ir Vanderveldė, iš Anglijos ir Italijos pusės — Chamberlainas ir Mussolinis, sukėlė nerimo ir nepasitenkinimo ne tik Prancūzijoj, bet ir kitose valstybėse. Toks vokiečių kelias tarptautinės teisės atžvilgiu laikomas labai pavojingu precedentu. Jei vokiečiai visiškai nepagrįstu pretekstu, kaip matyti iš ankstyvesnio išnagrinėjimo, — dėl tariamo prancūzų Sovietų pakto nesuderinamumo su Locarno sutartimi, — tą klausimą, kaip žinoma, prancūzų užsienių reikalų ministeris Flandinas pareiškė esąs pasirengęs pavesti spręsti Hagos Tribunolui, kaip tai numato Locarno sutarties nuostatai šitokiu ginčo atveju, — galėjo vienašališkai atsisakyti nuo savo laisva valia pasirašytos sutarties, tai kažin, ar jie greit nesuras naują pretekstą ir juo prisidengdami nepareikš atsisaką nuo Versalio sutarties teritorinių nuostatų.

Nenuostabu, kad Prancūzija kreipėsi į Tautų Sąjungos Tarybą, kad ši išspręstų klausimą, ar vokiečių vienašališkas atsisakymas nuo Locarno sutarties yra teisėtas ar ne. To klausimo išsprendimas turės didelę principinę svarbą, vis tiek, kaip politiškai bus reaguota į šį vokiečių žygį. Mat, Locarno sutarties 2 str., „Vokietija ir Belgija, taip pat Vokietija ir Prancūzija savitarpyje pasižada jokiu atveju nepulti ir nepradėti karo viena prieš kitą. Šitas nuostatas nebus taikomas tuo atveju, kai: 1) viena šalis turės gintis prieš kitos šalies pasižadėjimų nesiimti karo peržengimą, arba bus flagrantškai peržengti Versalio sutarties 42 ir 43 str., kai tas peržengimas sudaro neprovokuoto užpuolimo aktą ir reikalingas neatidėliotinas veiksmas, ar sieną perėjus, ar karo veiksmus pradėjus, ar ginkluotas jėgas suspietus demilitarizuotoje zonoje; 2) vyksta akcija pagal Tautų Sąjungos pakto 16 str.; 3) vyksta akcija, kuri seka pagal Tautų Sąjungos Tarybos nutarimą, arba pagal Tautų Są-

jungos pakto 15 str. p. 7, kad akcija yra taikoma prieš tokią valstybę, kuri pirma užpuolė".

Taigi, jei demilitarizuotoje zonoje susispies vokiečių kariuomenės dalys, tai Prancūzija yra laisva nuo savo pasižadėjimo nepulti Vokietijos. Toliau, pagal minėtos sutarties 4 str. p. 3 flagrantiškai peržengus demilitarizuotos zonos nuostatus, Locarno sutarties garantai, Anglija ir Italija, turi neatidėliodamos padėti Prancūzijai sugrąžinti status quo ante.

Tačiau, tai yra politinės sankcijos, išplaukiančios iš kalbamųjų Locarno sutarties nuostatų sulaužymo, kurias pačios suinteresuotos šalys ir sutarties garantai turės teisę išspręsti. Tačiau, Taryba turėjo tik nustatyti Versalio ir Locarno sutarčių sulaužymo faktą. Vokietija sulaužė Versalio sutarties 42, 43 ir 44 str. str. Tų straipsnių nuostatais Vokietijai draudžiama palaikyti arba statyti sustiprinimus tiek ant kairiojo, tiek ant dešiniojo Reino kranto linijoje, užbrėžtoje per 50 km. į rytus nuo tos upės (42 str.); taip pat draudžiama toje zonoje nuolat arba laikinai laikyti arba sutraukti karo pajėgas, kaip ir draudžiama daryti bet kokius karo manievrus ir laikyti bet kokias medžiaginės priemonės mobilizacijai pravesti (43 str.). Jei Vokietija bet kokiu būdu nusižengtų 42 ir 43 str. str. nuostatams, toks Vokietijos žygis būtų laikomas nedraugingu šios sutarties pasirašiusių valstybių ir apibūdinamas, kaip noras sudrumsti pasaulio taiką. Tačiau, tuo pačiu laiku vokiečiai sulaužė ir Locarno sutartį, kurią jie, priešingai Versalio sutarčiai (į kurią jie žiūri, kaip į primestą jiems „diktato" sutartį), 1925 m. gegužės 16 d. *laisva valia* sudarė su Prancūzija, Belgija, Anglija ir Italija. Pagal šią sutartį Vokietija pasižadėjo palaikyti status quo, susidariusį iš nustatytų pagal Versalio sutartį sienų tarp jos, iš vienos pusės, ir Prancūzijos bei Belgijos, iš kitos, tų sienų neliečiamumą ir, pagaliau, laikytis nutarimų dėl demilitarizuotos zonos Versalio sutarties 42 ir 43 str. str.

Locarno sutartis numato ir šių nuostatų sulaužymo pasėkas. Jos yra šios: įvykus aiškiam peržengimui (contravention flagrante), ne tik Locarno sutarties šalys (Vokietija, Prancūzija ir Belgija), bet ir sutarties garantai, Anglija ir Italija, pasižada, nesikreipdami į Tautų Sąjungos Tarybą, tuojau suteikti pagalbą valstybei, prieš kurią toks peržengimas buvo padarytas. Garantas turi imtis tų žygių, jei įsitikins, kad tas peržen-

gimas sudaro neišprovokuoto užpuolimo aktą ir kad reikalingas neatidėliojamas veiksmas ar sieną perėjus, ar karo veiksmus pradėjus, ar ginkluotas jėgas suspietus demilitarizuotoje zonoje. Bet kai dėl Locarno sutarties galiojimo laiko, tai šitą klausimą Locarno sutarties 8 str. turi išspręsti taip pat Taryba, bet jokiu būdu ne pati Vokietija. Mat, pagal 8 str. Locarno sutartis pasilieka galioje tol, kol Taryba, vienai iš šalių kitiems sutarties signatarams tris mėnesius iš anksto apie tai pareiškus, nemažiau kaip $^2/_3$ balsų dauguma nustato, kad susitariančioms šalims T. S-ga duoda pakankamą saugumo garantiją. Tuo atveju sutartis, vieneriems metams praėjus, nustoja savo galios. Toks yra kelias ir būdas Locarno sutarčiai atšaukti, įsakmiai numatyti pačioje sutartyje.

Iš šių nuostatų matome, kad vokiečių išrinktas kelias nuo Locarno sutarties atsipalaiduoti yra neteisėtas. Taip pat neprivaloma Locarno sutarties šalims (Prancūzijai ir Belgijai) ir jos garantams (Anglijai ir Italijai) vokiečių interpretacija, duota prancūzų Sovietų savitarpio pagalbos paktui. Mat, Priede B. ir C. prie Locarno sutarties 1 str. numatyta, kaip turi būti sprendžiami klausimai susiję su tos sutarties aiškinimu: „Visi ginčytini visokio pobūdžio klausimai tarp Vokietijos, iš vienos pusės, ir Prancūzijos ir Belgijos, iš antros, dėl kurių šalys ginčijasi ir kurie negali būti išspręsti paprastu diplomatiniu keliu, turi būti išspręsti arbitražo teismo keliu, arba pateikti Nuolatiniam Tarptautiniam Tribunolui spręsti".

Taigi, matome, kad Vokietija savo tarptautiniais pasižadėjimais atsikratyti nuėjo visai kitokiu keliu ir tuo pačiu sulaužė savo gera valia duotą parašą.

———/———

S. Vazbys.

Kūno sužalojimai, padaryti tėvams.

Nusikalstamasis darbas, B. St. 471 str. 1 p. 3 p. numatytas, — motinos, tėvo ar kito aukštutinio giminaičio lengvas kūno sužalojimas, — nepaminėtas privatinių ir pusprivatinių (a. a. Kriščiukaičio terminologijos laikantis) nusikaltimų tarpe, apie kuriuos kalba B. Proc. Įst. 5 str. papildymas (Vyr. Ž. Nr. 424). Skamba tai keistai, imant domėn, kad įstatymuose laikomasi principo nesikišti į šeimos privatinį gyvenimą, kas matyti iš to, kad padarytas kalbamiesiems giminėms asmens smurtas (476 str.), vagystės, sukčiavimai, turto pasisavinimai tarp vyro ir žmonos ir tarp tėvų ir vaikų, tuo įst. papildymu priskirti privatine iniciatyva keliamų nusikalst. darbų rūšiai. Teko nugirsti, kad padaryta tai tyčia, a. a. Kriščiukaičio rūpesčiu. Tas argumentavo, kad gyvenimas rodo, jog vaikai, nuskriaudę tėvus, terorizuoja juos ir verčia taika baigti iškeltas bylas. Argumentas vargiai įtikinamas. Nežinia, kas geriau. Ar kad terorizuotas tėvas sutinka atleisti vaikui dėl gręsiančios jam didelės bausmės ir pasiekia pakenčiamą modus vivendi, ar kad, patupdęs jį į kalėjimą, išugdo jame keršto jausmą, sugadina jo būdą kalinimo sąlygų įtakoje ir rizikuoja tapti jo įgytų asocialinių palinkimų auka? Dažniausiai gyvenime to teroro nesama. Tėviška širdis, paprastai, atlaidi, daugelis bylų baigiasi taika. Teismo posėdis panaudojamas iškilmingu forumu, kuriame teisiamieji pažada daugiau tėvų neskriausti, ir iš to tėvai jau turi satisfakciją. Antra vertus, uždrausti atsisakyti nuo kaltinimo, bylą iškėlus, per žiauru. Pasitaiko, kad kalti esą patys tėvai, išprovokavę skriaudimu muštynes ir pasiskubinę pasiskųsti tardytojui ar tyčia nesugyvenimo dėliai keldami bylas, ir tai būna ypač mūsų vargingai gyvenančių kaimiečių sluoksniuose. Pasvarstę susigriebia patys esą netvarkoje, norėtų numarinti bylą, bet tai jau neįmanoma.

Visgi įstatymdavys, įgyvendydamas tą sumetimą, per toli nuėjo. Daugiausia kas buvo galima padaryti — priskirti minėtus nusikaltimus prie pusprivačių, t. y. prasidedančių privatiniu skundu, bet kuriuose neleidžiama taikintis. O dabar tie nusikaltimai tapo viešaisiais ir bylas gali kelti policija. Policijos isikišimas nepateisinamas, netikslingas, ir vargiai mes to-

kių bylų turėsime. Dabar tos rūšies nusik. darbų suskirstymas į keliamus viešųjų ir privatinių skundų tvarka, gana keistas. Jei vaikas tėvus išplūs, smarkiai apkuls, bet nepažeis kūno, bus 532 ir 476 str. sąstatas, ir bylos likimas priklauso nuo nukentėjusiojo; jei vaikas padarys bent mažiausią randelį, nusikaltimas kvalifikuotinas B. St. 471 str., ir byla varoma viešuoju kaltinimu, surašant kaltin. aktą. Už abu gręsia grasos kalėjimas (pirmu atvėju iki 3 metų), o tuo tarpu bylos gauna priešingas kryptis. Nepatogumų dėl tokios tvarkos nukentėjusiems kyla daug. Jie turi vykti pas tardytoją ir į teismą, rodyti teisme teisybę ir tuo būdu prieš savo norą padėti prokuratūrai kaltinti vaikus. Dažniausiai jie pasinaudoja B. Pr. 705 ir atsisako teismo posėdyje būti liūdytojais, o tada nelieka įrodymų, nes daugeliu atvejų pašalinių liūdytojų minėtųjų nusikalstamų darbų neesti; lieka teismui teisinti. Ir lygt. nuteisimo įstatymas čia atsispindi lyg kreivame veidrodyje. Dėl stambesnio nusik. darbo — lengvo kūno sužalojimo taikyti lygt. nuteisimą galima (jei bus nubaustas papr. kalėjimu), o dėl menkesnio — asmens smurto taikytinas tik tuo atveju, jei nukentėjusis sutinka. Lygtinis nuteisimas gali būti rimtas baubas terorizuojantiems tėvus vaikams. Nustatę 5 metus bandom. laiko, gauname tvirtą garantiją, kad atleistasis nekels prieš tėvus rankos. Pakeitus kaltinimo tvarką, turėdamas prieš akis nukentėjusio atsisakymą kaltinti ir prašymą taikyti lengvatas: pasigailėti, lygtinai atleisti ir t. t., teismas vargiai su tuo nesiskaitys, 99% atvejais teisiamąjį lygtinai atleis. Tai ar vertėjo dėl 1% naują procedūrą nustatinėti,

Tad yra būtinas reikalas B. Teis. įst. 5 str. pastaba papildyti 471 str. 1 p. 3 p., nustatant, kad bylos dėl tos rūšies nusik. darbo keliamos privatinio kaltinimo tvarka.

Pakeliui tenka užkliudyti įsivyravusią rusų senato praktiką, mūsų sekamą, aiškinant, kad, ėmus vykdyti sprendimą apyg. teismo kompetencijai priklausančiose bylose, susitaikinti nebegalima. Principą, kad privatinio kaltinimo bylose teisiamojo likimas atiduodamas į nukentėjusiojo rankas, reikėtų išlaikyti iki galo. Kad ir būtų sprendimas vykdomas, nukentėjusiam pareiškus, kad jis susitaikino, ir prašo bylą nutraukti, nuteistasis turėtų būti paleistas. Dažnai nukentėjusis būna patenkintas, atlikus nuteistajam bent bausmės dalį, tat versti kalėti jį

priešingai nukentėjusio norui būtų žiaurus formalizmas. Neišsimoka tai mums ir ekonominiais sumetimais, nes laikymo išlaidos apsunkina ir valstybės iždą.

———/———

J. Žagrakalys.

Neryškūs psichinės ligos simptomai.

Nedaug teturime psichiatrų, kurie yra labai reikalingi teismo darbui padėti, bet dar didesnis reikalas būtų turėti atskirą psichiatrijos ligoninę, kurioje būtų tiriamas vien nusikaltėlių proto sąmoningumas. Šito klausimo aktualumui pailiustruoti aš ir ryžaus atpasakoti, šiek tiek sutrumpintai, Dr. Max Mikorey aprašytą vieno nusikaltėlio ligos istoriją ir psichiatrinio įvertinimo pastabas[1]). Mikorey paduotas pavyzdys mums yra įdomus dar kitu atžvilgiu, — tai reto atsitikimo neryškūs psichinės ligos simptomai, kuriuos labai sunku pastebėti ir lengva palaikyti eilinio afekto apraiškomis.

„22 metų studentas X 1933 m. lapkričio 7 d. prieš pietus vieno tramvajaus, pilno žmonių, platformoje studentei Y suvarė peilį į kaklą. Tik laimingo atsitikimo dėka šitoji studentė nemirė. Šitai padaręs, X savo veiksmo visai neapgailėjo ir paaiškino, jog tai buvęs nusprendęs jau prieš dvejus metus. Tada jis turėjęs pasiteisinti dėl įžeidžiančio laiško. Tuo būdu jo garbė buvusi pažeista, kurią galėjęs atitaisyti tik gyvybę atėmęs.

X šeimoje gimęs dvyliktuoju vaiku 1910 m. Tėvo giminės eilėje pasitaikė stipriai įtariamų psichopatinių ir psichotinių asmenybių (schizoidinių keistuolių, nuolatinių girtuoklių, prislėgtos nuotaikos įtakoje savižudžių). Tėvas yra hipomaniškas, gyvenimiškas ir visai neproblematiška asmenybė, motina šiek tiek užsidariusi ir vengianti žmonių. Broliai ir seserys — vidutiniški. X patsai jau kurį laiką buvo kiek tylus ir užsidaręs, draugų neturėjo, visada buvo „drąsus, klusnus ir darbštus".

---

[1]) Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform, 1936 m. 2 Nr. 97 pusl.

Tamsoje bijojo vaiduoklių. Miegas buvo neramus ir baisių sapnų trukdomas. Jau ketverių metų svajingai įsimylėjęs gražią jauną moteriškę, kuri tada dažnai lankydavo jo sergančią motiną. Niekada, betgi, neišdrįsdavo jos užkalbinti. Šitie „idealūs" santykiai truko visą jo jaunystę iki mokyklinio amžiaus pabaigos. Pagaliau jis įsimylėjo vieno mokytojo seserį, visiškai nei jos pačios, nei jos paveikslo niekada nematydamas. Šitos „nepažįstamosios" sutuoktuvės (1935) jį giliausiai sukrėtė. Tuo būdu jo idealas buvęs suterštas. Metus jis dar turėjęs savotišką jausmą, kuriuo nors būdu galėsiąs su ta moteriške „susirišti".

1917 metais į tėviškę buvo parvežtas jo kare kritęs brolis. Tuokart jis pasidaręs toks keistas, kadangi būtinai panorėjęs pamatyti sunkiai sužalotą mirusiojo brolio galvos kiaušą. Nuo šito laiko mintis apie mirtį jo nebeapleido. Vienose apleistose kapinėse jis kasinėjo senus kapus, vos pagaliau pasiekė vienus griaučius, kuriuos smalsiai apuostė. Šis puvenų kvapas jį kelias savaites persekiojo. Jis prikaišiojo sau dėl šitų kapų išniekinimo ir manė, jaučiąs apie save keršijančias dvasias. Dažnai eidavo, kaipo patarnautojas, su kunigu prie mirusiųjų. Norėjo tapti kunigu. Staigi vieno mokyklos draugo mirtis sukėlė jame didelę mirties baimę. Eidamas išpažinties dėl smulkmenų kankindavosi ir kiekvieną kartą bijodavo nevertai priimti komuniją. Iš tos tamsios pasąmonės tyrai ir spinduliuojančiai kilo jo „tolimųjų mylimųjų" idealūs pavidalai.

Lakotarpį nuo 1921 iki 1930 metų jis praleido viename Augsburgo bendrabutyje. Jis ilgėdavosi tėviškės ir nė su kuo nesusidėdavo. 1923-24 m. žiemą jį apėmė neapsakoma melancholija ir baimė. Jis mokėsi vidutiniškai ir buvo, ypatingai paskutiniais metais, labai išsiblaškęs, kartais „tiesiog susilpnėjusio proto ir užsimirštąs", be to, dažnai susierzinęs ir ilgai pykstąs. Jis neturėjo jokių pastovių ateičiai planų ir pasauliui gana abejingas rodėsi. Po baigiamųjų egzaminų tėvas jam patarė studijuoti mediciną.

Neseniai prieš tai vienuose šokiuose jis buvo susipažinęs su kiek jaunesne gimnaziste Y. Iš pirmo žvilgsnio kilo meilė. Jis tuojau suprato, kad šitoji Y jam likimo skirta ir jį į „laisvą žmoniškumą išvesianti". Po keleto dienų pasitarimų ji pasidarė jam kaip „draugijos dama" ir tikėjo dabar sudarysiąs

gyvenimui draugystę. Kalbėjo tiktai apie nesvarbius dalykus, santykiai buvo grynai dvasiniai. Jai esant, seksualinio patraukimo nejautė niekada, ir tai būtų palaikęs „purvais“. Iš pagarbos jis nedrįso jos nė paliesti, nekalbant jau apie pabučiavimą. Ji jam buvo „madona“. Pagaliau ją tik retai tepamatydavo. Netrukus išvyko į Miuncheną studijuoti. Šventadieniais ją taip dažnai aplankydavo, kaip tik galėdavo. Greit įsitikino joje pastebėjęs pasikeitimą. Y turėdavo tokį nepalankų žvilgsnį. Betgi susirašinėjimo laiškais nenutraukė. „Iš dalies aš tuokart ja tikėjau, iš dalies vėl ne“.

1931 m. gegužės mėnesį ir Y atvažiavo į Miuncheną studijuoti medicinos. Dabar jis savo fantazijos paveikslą nelaimingai sugretina su tikrove. Savo užsimetančia, iš dalies susilaikančia, iš dalies vėl audringai besiveržiančia asmenybe jis greit įkyrėjo gaiviai ir natūraliai Y ir pagaliau pasidarė nebepakenčiamas. Kyla nesusipratimų ir ginčų. Jis pradeda bartis ir skųstis, visur randa „sutarties sulaužymą“, ir su nustebimu pamato, kad šitoji Y kitus kolegas labiau mėgsta.

Tik dabar jam pasidaro aišku, kad jis su Y tarsi suaugęs ir be jos daugiau nebegali gyventi. Jį kankina pavyduliavimas. Ištisas dienas jis jos nebematė, norėjo ją pamiršti, bet vėl paskui bėgiojo. Savo fantazijoje matė ją savo konkurento glėbyje. Dabar jos nekentė ir mylėjo lygia jėga. Y pagaliau pareikalavo „meilės moratoriumo“ vieneriems metams. Jis turėjo su šituo pasiūlymu sutikti.

Santykiai vis labiau ir labiau apsiribojo šykščių laiškų pasikeitimu apie abipusį laiškų ir mažų atsiminimo dovanėlių sugrąžinimą. Galutinas išsiskyrimas buvo neišvengiamas. Po vieno griežtesnio pasikalbėjimo jis nusprendė ją užmiršti ir tęsė savo studijas W mieste.

Tenai pradžioje jis gana gerai jautėsi. Pastebėjo daug „gerų ženklų“. Tada grįžo daug neatplėštų laiškų iš Y. Mintis, kad ji apie jį nieko daugiau nė žinoti nenori, varė jį pamažu į įtūžimą ir nusiminimą. Šita nuotaika jis rašė jai 1932 m. vasario mėnesį „kiauliškus laiškus“, kurie buvo pilni biaurių plūdimų. Jis norėjo Y skaudinti ir kankinti ir, vis dėlto, vėl susigrąžinti. Savo studijas apleido. Rašydamas turėjo savotišką fantaziją: iš dalies galvodamas, iš dalies vaizdus matydamas. Jis įsivaizdavo įvykdytą Y žmogžudystę. Laiškus

rašydavo visai automatiškai, beveik nejausdamas. Pastebėjo, kad tada visa atmosfera W mieste ypatingai „seksuališka“ buvo. Tik jam pykdyti ir jo vienatvei aiškiai parodyti, gatvėje moterys elgėsi savotiškai viliojančiai, naudojo daug kvepalų ir lūpoms dažų ir „kulšių judesiais“ iššaukdavo nesuvaldomą erotinį įtempimą.

Tris savaites šituos laiškus rašius, įsikišo Y giminaičiai. Kilo didelis triukšmas. Jis turėjo formaliai laišku atsiprašyti. Jis pasijuto giliausiai įžeistas. Jau tada nusipirko durklą ir juo norėjo Y nudurti (1932 m. kovo mėn.), kartais galvodamas ir apie savižudybę, kartais norėdamas Y tėvą miške užpulti, kad šis jį savo ginklu nušautų. Po jo mirties ilgą laiką Y bent mažiausia turėtų sau prikaišioti. Jis jos atsiminimuose toliau gyventų. Betgi iš tų visų planų nieko neišėjo, pamažu jie išblanko į neaiškias svajones. Jis, tartum, gyveno vedybų fantaziją su Y. Apžiūrinėjo augalus ir gyvulius, džiaugėsi ežiais ir paukšteliais vien dėl to, kad Y iš palinkimo, o jos tėvas, kaipo miškininkas, su tokiais gyvulėliais turėdavo reikalo. Tarpais vėl užeidavo ypatinga žudymo fantazija. Staiga pamatydavo prieš save Y stovinčią ir manydavo, kad jis jai kaip tik yra suvaręs į kaklą durklą. Besiartinančios mirties šešėlyje suminkštėdavo jos širdis, ji žiūrėdavo į jį nepaprastai meiliai ir sakydavo: „Eiki kartu“. Taip šis veiksmas pirmiausia jo fantazijoje gimė. „Manyje visa tėra tik jausmas, visada sentimentalus. Įvykiai pro mano akis filmiškai bėga, ir aš tada matau visus galimumus“.

Jis nebesirūpino studijomis ir santykiais su šeima. Nuvyko į Grazą tik dėlto, kad nuostabiai dažnai apie Grazą girdėjo kalbant. Grazas jam pasidarė lyg „sutartinis žodis“. Durklą visados su savimi nešiojos. Niekada neberašė Y ir nė karto nepasiteiravo apie jos gyvenamąją vietą bei sumanymus. Jo fantazijoje susidarė „idealūs draugiškumo santykiai“ su senuoju miškininku, Y tėvu, kurio betarpiškai niekada nebuvo pažinęs. 1933 m. pavasarį jis padarė vieną didesnę kelionę į Graikiją ir Italiją išsiblaškyti. Rudens atostogomis vėl kartą aplankė tėvus. Dažnai iki pietų gulėdavo lovoje, buvo nedarbštus ir abejingas. Tėvai jį laikė paniurusiu ir užsidariusiu, bet manė, kad per ilgą santykius su Y užmiršiąs.

Šitų atostogų metu atsitiktinai perskaitė laikraštyje apie senojo miškininko mirtį. Šitoji žinia jį išvedė iš kantrybės. Jis

negalėjo suprasti, kodėl senis, su kuriuo jis, vis dėlto,—savo fantazija — nuoširdžiausioje sielos draugystėje gyveno, nepakvietė prie savo mirties patalo, su juo, saulės įdegtu grįžus iš pietų kraštų kelionės, atsisveikinti. Trumpai ir aiškiai, jo sapnų pasaulio šydas suplyšo, laikraštinis pranešimas apie mirtį ūmai suvedė į kontaktą su šiurkščia tikrove. Jo fantastiškos prieblandos gyvenimo melas sudužo. Mirusieji jausmai vėl atgijo. Mirties mintys iš svajonių pasaulio vėl plaukė į tikrovę. Jį apėmė savotiška baimė ir neramumas. Jis įsirašė darbo tarnybai, užsimiršti. Nuvažiuodamas ir grįždamas, ištisas valandas laikydavos prie naujo miškininko kapo ir tikėjosi tenai susitikti su Y. Durklą visada turėjo prie savęs. Neturėjo jokio tikro plano, bet norėjo visa atsitiktinumui palikti. 1933 m. spalių pabaigoje vėl nuvažiavo į Miuncheną, turėdamas neaiškų jausmą čia vėl su Y susitikti, kurios jis nuo 1931 metų vasaros nebebuvo matęs. Lapkričio 4 d. sutiko ją atsitiktinai netoli universiteto. Sustojo, kaip pritrenktas. Ji atrodė rami ir linksma. Jis tuojau pastebėjo, kad ji jį seniai užmiršusi ir, nesirūpindama gyvenimu, gyveno. Neapykanta ir meilė jį apvaldė. Mintys ir jausmai sumišo. Ištisą dieną jis vaikščiojo po gatves, norėdamas ją vėl sutikti. Aplankė senąsias bendro atsiminimo aikštes, valandų valandas išsėdėjo ant suolelio anglų sode, kur anksčiau jam kartą ji davė botanikos pamokas. Jam viena buvo aišku, kad jis turi dar kartą su ja pakalbėti ir, be to, „renabilituotis“.

Lapkričio 7 d., jau keldamasis jautė išlaisvinamąjį nujautimą, kad šiandie visa išsispręsią. Faktiškai jis ir sutiko Y prieš universitetą. Pavijo ją ir užkalbino. Ji buvo mirtinai išbalusi ir tik tiek tepasakė: „Palik tamsta mane ramybėje“. Ir tada įlipo į artimiausią tramvajų. Atstumiamasis laikymasis pripildė jį padrykusių keršto minčių. Jis automatiškai įsekė į priešakinę vieno pilno vagono platformą. Akis įsmeigęs, žiūrėjo į ją, kai tuo tarpu ji užsispyrusiai pro šalį žvelgė. Jį pagavo šaltas įtūžimas. Buvusi vaizdingoji fantazija vėl atgijo. Jo viduje, to įgėlimo įtakoje, vyko savotiškas skaičiavimas: „Taip, ne, taip, ne“ ir t. t. Be to, laikė durklą, kurį jau nuo kovo mėnesio 1931 metų nešiojosi, jau kišenėje suėmęs. „Visai buvo sumišęs jausmas, savotiška tuštuma ir suparalyžavimas“. Staiga Y padarė mažą judesį. Žaibo greitumu jam dingtelėjo, kad ji

norinti pabėgti, ir smeigė jai iš šono peilį į kaklą. Paskui norėjo pats nusižudyti, bet keleiviai sulaikė. Po to jautėsi vidujai išlaisvintas, ir visa jam atrodė geriausioje tvarkoje. „Man taip buvo, kad aš kitaip negalėjau pasielgti. Aš galvojau, kad tas dūris yra vienas iš susitaikinimo būdų. Ji turėjo pamatyti, kaip toli esu nuėjęs ir kaip viskuo dėl jos rizikuoju". Tuojau sulaikytas, jis paaiškino: „Šio veiksmo aš negaliu apgailėti. Aš visa iš anksto apgalvojau. Tik galiu gailėtis, kad mano darbas nebuvo baigtas. Tai, kas buvo mano darbo tikslas, mano garbės grąžinimas, aš negalėjau pasiekti tik įpusėtu veiksmu".

Ypatingai tylus X laikymasis kalėjime sukėlė įtarimą, ar jis esąs psichiškai nenormalus. Ir taip jis buvo pasiųstas į psichiatrinę kliniką ištirti (nuo 1933 m. gruodžio mėn. iki 1934 m. vasario mėn.). Stebėjimų metu X laikėsi ramiai ir tvarkingai, rodė pakenčiamą žinojimą ir vidutinišką protavimą. Jokio pagrindo iliuzijoms. Priešingai, buvo žymus afektingumo pakitimas į atšalimą ir išsekimą. Jis savo likimu buvo abejingas. Apatiškai ir be pasipriešinimo pasidavė bendrai tvarkai. Pagaliau manė, kad šis darbas jį vėl prie Y priartino. „Aš manau, ji dabar galėtų suprasti, kaip labai aš per tuos metus kentėjau". Jis nė minties neprileido, kad santykiai su Y neatmainomai pasibaigę. Tuščiai šypsodamasis, jis sako: „Reikalai su Y dar susilauks laimingos pabaigos". Pagrįsdamas savo veiksmą, jis patenka į didžiausius prieštaravimus, visą dalyką bando suniekinti. Be to, minčių eiga išdryksta į visai pakrikusius plepalus: „Dūris buvo tik antraeilis dalykas, pagrindinė idėja buvo susitaikinimas. Tai buvo tik bailumo aktas. Aš visada apie mirtį galvojau tik kaip apie tam tikrą gyvenimo būdą. Laiškų aš buvau sugėdintas, ir atsiprašęs pasidariau tikra mazgotė, taigi, turiu kartą padaryti galą. Kartą turi būti galutinai susitaikinta"...

Aš savo ekspertiza konstatavau besitęsiančią pasalią schizotreniją. Suglaustai pasakius, tyrinėjimu buvo paimtas šis pagrindas: „X asmenybė, nežiūrint gerai išsilaikiusio išorinio fasado, buvo sutrikusi ir nuo tikrovės nutolusi. Veikimo metu ji buvo suskilusi į abejojančių nuomonių, planų, vaizdų ir impulsų mišinį. Nors rodės, kad planas buvo ilgą laiką rengiamas, šio darbo pagrinde nebuvo apgalvojimo. Šitame veiksme, kilusiame iš jausmų ir minčių chaoso, nebuvo nė atsakomybės supratimo".

Tolesnis X laikymas ligoninėje visiškai patvirtino diagnozą: schizofrenija. Apatiškas sėdėjimas čia būdavo trumpų, nemotyvuotų, susijaudinimo momentų pertraukiamas. Po kurio laiko išsiplėtojo psichologiškai visai nesuprantamas afektas prieš savo advokatą, kuris jį gynė. X grasino jį nužudysiąs ir bandė išbėgti tam grąsinimui įvykdyti.

Pastebėtoji įvykių eiga pirmiausia atrodo, lyg turėtų šitokią prasmę. Jaunas, kiek pasauliui svetimas, vyras be galo įsimyli mergaitę, visą savo gyvenimo laimę pastato ant vienos kortos ir netenka pusiausvyros, kada mylimoji nuo jo nusigrįžta. Iš pavydulіavimo ir įžeistos savigarbos mišinio tada išsineria šis veiksmas, kurį toliau turėtų sekti savižudybė.

Tačiau šitoks samprotavimas netinka. Čia nėra afekto eksplozijos iš aklo pavyduliavimo. Šitas vargingas, keistas ir pasauliui svetimas pedantas visai nėra tinkamas tokioms „aistroms". Jam stinga elementaraus geidulių gyvenimo smarkumo (Wucht des Trieblebens), iš kurio tik vieno gali kilti tokie pavyduliavimo nusikaltimai. Tokių protavimo susilpnėjimų sirguliuojančių, gyvybingų prigimčių meilės nusivylimai išsilieja veltšmerciškomis eilėmis, o ne durklo smūgiais. Kuklus mylimasis, kuris neišdrįsta savo „mylimosios" nė karto pabučiuoti, kuris pasigailėtinai ir bejėgiškai lygstasi dėl kiekvieno jos malonės ženklelio, niekada iš pavyduliavimo nereaguos tokiu brutaliu pasikėsinimu prieš gyvybę.

Ir laikymasis po nusikaltimo kalba prieš tai, kad galėtume tarti, jog čia afektinis nusikaltimas. Afekto įtakoje padaręs nusikaltimą, tuojau, kaip tik didžioji afekto banga atslūgsta, ima baisėtis savo darbo. Tada staigioje permainoje pradeda plėstis apsigalvojimas ir atgaila. Mūsų studentas po savo darbo jaučia vidųjį nusiraminimą. Jaučiasi teisus, net mano šituo pasikėsinmiu šiaip taip renabilitavęsis. Bet kuriuo atveju vidujai šito darbo nesmerkia. Ir šitas „atkritimo" trūkumas tvirtai kalba prieš quasi normalios afekto audros praeinantį apjakimą.

Pirm visa ko visiškai nesuprantamas lieka ilgas laisvas tarpas nuo galutinio palūžimo (1930—1931 m. žiemą) ir veiksmo 1933 m. XI. 7. Šitie tylūs metai nesiduoda normalios afektų dinamikos rėmuose išaiškinami. Tačiau geiduliai mėgsta nesulaikomu kilimu veržtis į veiksmą. Čia, betgi, veikimo planas sustingsta tarytum in statu nascendi, išsiskiria į nesu-

rišamas svajones ir fantazijas, ir nustoja pretensijų į realizavimą. Besiformuojąs veikimas lieka neaktyvus ir lyg „ant ledo padėtas". Dėl vieno įvykio (Y tėvo mirties) sustojęs plėtojimasis, dvejus metus ištūnojęs vėl srovės pagaunamas. Joks normalus pavyduliavimo afektas nepergyvena tokio ramumo periodo.

Taigi, turima reikalo su baisiai sudarkyta ir laiko atžvilgiu ištęsta psichologiškai suprantamo pavyduliavimo nusikaltimo karikatūra. Tiktai psichozo veikimo jėgos gali taip paprastą „veikimo temą" tuo būdu pakreipti.

Faktiškai šičia meilė, pavyduliavimas ir pasikėsinimas nužudyti tėra tik išraiška tyliai, ilgai trunkančios schizofreninės ligos proceso, kuris X asmenybę pamažu paskandina į autistiškas svajones. Atrodo, kad paradoksas, per tokį autistišką sielos gyvenimo kitimą į išorę nukreiptas pavyduliavimo jausmų laikymasis aplamai yra galimas, ir per tai net pasidaro ištisas turinčios prasmę gyvenimo formos veikimas, nesulaikomas asmeninių ir daiktinių interesų pakrikimas. Betgi šalia koncentrinio suspaudimo, kuris visus „intereso" sektorius vienodai paliečia, yra autistiškų nustelbimo formų, kuriose lyg vienas intereso sektorius visų kitų sutrikimą pergyvena. Perdėtos, nenatūraliai išplėstos draugystės ir platoniški meilės santykiai kai kurių schizofrenų psichinius išsiveržimus pastato ant tokios „paskutinės" išoriniu interesų aplinkos jėgos linijos. Autistiškas visų likusių interesų sutrikimas tokius santykius pasmerkia tuščiam sukimuisi (Leerlauf), kur nelieka jokios „programos" bendram gyvenimo siekimui. Išimtinis sielos rezonanso dvilypumas tam tikrame žmoguje suima į save visas „pasaulines" veikimo tendencijas, kol tolesnėje eigoje tas gyvas vienpusiškai išplėsto simpatijos pergyvenimo anachronizmas pats žingsnis po žingsnio sugriūva. Šito sugriuvimo laiptai tada perveda per pilnus prieštaravimų afektyvinius nusistatymus į palaido schizofreninio autismo abejingumą. Natūralaus nukrypimo į pasaulį ir sąlygiškai patologinio nusigręžimo nuo pasaulio priešingumas dramatiškai atitinka šituos įtemptus schizofreninius universalinius santykius. „Ambivalentiniai" neapykantos ir meilės jausmai tada tk simptomatiškai atvaizduoja tą pasaulinių ir autistinių tendencijų konfliktą galutiniame tokios schizofrenijos likimo dramos veiksme. Socialinis instink-

tas, kuris lyg iš visų jėgų kabinasi į vieną išorinio pasaulio punktą, čia kietai pasipriešina autismo nasrams. Įvertinimas ir nuvertinimas vienas kitą prašoksta. Taip pat ir čia mylimoji tuo pačiu laiku būna madona ir velnias, aukščiausis gėris ir pikčiausia nelaimė. Begalinis pavyduliavimas mūsų atsitikimu parodo tiktai tokią „iškreiptą“ autistinę plėtrą, kurioje interesas iki gilios afektyvinės tuštumos įsikimba į vieną išorinio pasaulio punktą. Nuobodus šito „kabojimo“ įtempimas iš įkyriai niurnančio skundimosi per siuntančius plūdimus pereina į magų žūdymo instinktą, kuris galingai veržiasi perkirsti tą paskutinį pasaulio intereso siūlą, kad galutinai būtų pasiekta to autistinio įsivyravimo nedaug reikalaujanti ramybė. Šitas puikus prieštaravimas vis daugiau aštrėja: mirštamojo smūgio akimirka yra kartu susitaikinimas ir išsivadavimas.

Mūsų atsitikimu nesuprantama tik tai, kad tuo būdu kilęs žudymo planas beveik dvejus metus išgyveno nutolusioje nuo tikrovės fantazijoje ir po to dar buvo įvykdytas. Svajojamas autismas, atrodė, jau seniai visą konfliktą baigė, kaip staiga atliekamas „atidėtas“ pasikėsinimas prieš gyvybę. Y tėvo mirtis lyg pakeičia autistinį gyvenimo būdą, kuriame idealus fantazijos bendravimas su „garbinguoju seniu“ vaidino svarbiausią vaidmenį. Ligonis dar kartą pašoka iš savo svajonių, staiga ištrūksta iš klaidaus autismo ramumo ir pagaliau išsilaisvina iš nepakeliamo naujai atgimusio konflikto įtempimo jau prieš kelerius metus suplanuotu veiksmu.

Po veiksmo jis jaučia tą patį vidujį pasitenkinimą, kokį pergyvena daugelis schizofrenų, jei tarią išsilaisvinę iš kokio menamo blogumo kokiu nors susižalojimo veiksmu. Schizofrenas suauga su savo perdėtos meilės objektu, kol tas tampa lyg jo kūno dalimi. Taip žudymas jam tampa išplėstu susižalojimo aktu. Jis žudo mylimąją, staiga įtūžęs, lyg ir ūmai išplėšia akį. Geidulingai paaukoja tokiu savo veiksmu dalį savo gyvenimo aplinkos bendram gėriui. Tiktai tokių geidulingų schizofreninių autonomijos aktų perspektyvoje iš dalies bus suprantamas aprašytasis nusikaltimas. Pirmiausia, atrodo, kad tokie žudymai kyla, kasdieniniams motyvams susipynus. Bet juo giliau į jų priežastis pažvelgsi, juo toliau veikiamoji jėga eis iš psichologiškai suprantamų rėmų į nesuprantamų psichotinių įvykių sritį. Taip tas darbas, kuris pradžioje atrodė labai pana-

šus į banalų pavyduliavimo nusikaltimą, iš tikrųjų su tokiu afektyviniu nusikaltimu nesuderinamas ir negali būti matuojamas paprastu psichologinio supratimo matu, ir nusikaltėlis negali būti nuteisiamas, nes tas veiksmas išaugo iš savotiško psichotinių pergyvenimų ir iškentėjimų pasaulio.

Šia proga tenka atkreipti akį į keletą autismo charakteringesnių savybių, kurios gali būti kiekvieno, ir ne specialisto, pastebėtos. O tai svarbu, kad, pastebėjus tos ligos simptomus, nusikaltėlį būtinai atiduotų ištirti jo psichiniam stoviui. Iš tų charakteringesnių autismo savybių yra — tylumas, nedarbštumas, nesidomėjimas išoriniu pasauliu, uždarumas savyje, ir gyvenimas lyg sapnų pasaulyje.

———/———

J. Januška.

Kova su nelegalia advokatūra.

Jei šundaktariavimas Lietuvoje žymiai sumažėjo, tai šunadvokatavimas nuolat auga. Dėl to visai suprantamas spaudoje pasirodančių šiuo reikalu straipsnių tikslas. Jų autoriai dažniausiai yra apylinkės teismų teisėjai, kuriems ne tik tenka nuolat kovoti su nešvariomis jų kombinacijomis, bet ir netiesiogiai nukentėti. Tuo reikalu ir aš noriu išsitarti.

Lietuvoje yra per 50 apylinkės teismų. Miestelyje, kur yra apylinkės teismas, jei skaitysime, mažiausia, tik po du šunadvokačius, iš viso susidarys per šimtą. Anksčiau šunadvokačiai ne tik rašydavo skundus, ieškomuosius prašymus ir apeliacijos skundus, bet stodavo teismuose, kaip įgaliotiniai. Tačiau, 1933 m. teismų santvarkos įstatymo 316 str., dabar ne advokatai svetimas bylas negali vesti. Žingsnis šio reikalo sutvarkymu jau padarytas, bet toli gražu ligi visiško išbaigimo.

Advokatu gali būti paskirtas asmuo, „kuris turi įstatymo nustatytąjį aukštojo mokslo teisių mokslo cenzą“, kuris yra ištarnavęs 2 metu teismo kandidatu ir išlaikęs teisėjo egzaminus (Teismų Santv. įst. 112, 214 ir 283 str.).

Negali būti advokatas, kam teismo sprendimu atimtos teisės dėl nusikalstamojo darbo, kurio padarymas žemina padariusiojo

garbę, yra buvęs nusmerktas, ar dėl tokio darbo yra buvęs pašauktas tieson ir kt. (289 ir 113 str. str.).

To pat įstatymo 301[1] str. (Vyr. Žin. Nr. 461), advokatas, ligi nėra išbuvęs advokatu trejų metų, dėl teisinės pagalbos teikimo naudos arba dėl advokato vardo orumo gali būti be jo pareiškimo atleistas iš advokatų ar perkeltas į kitą nuolatinę gyvenamąją vietą. Advokatai moka darbo pajamų mokestį.

Dabar pažiūrėkime, kokias kvalifikacijas turi šunadvokačiai. Daugumas jų yra baigę vieną dvi gimnazijos klases. Neretai jie yra teismų bausti už įvairius kriminalinius nusižengimus ar nusikaltimus, arba atleisti iš tarnybos.

Teisėjai ir advokatai skatina žmones be reikalo nesibylinėti, nes dažnai bylinėjimosi išlaidos kelis kartus praneša ginčo objektą. Tuo tarpu šunadvokačiai slankioja besibylinėjančių žmonių tarpe prie teismų, kursto duoti skundą, ar iškelti civilines bylas ir garantuoja, kad byla bus laimėta. Analfabetas, mažai suprantąs žmogelis paklauso ir eina pas „advokatą". Žmogus iškelia bylą. Apylinkės teisme pralaimi. „Advokatas" ragina duoti apeliaciją. Vėl žmogus moka „advokatui" už prašymą, teismo, žyminį mokesčius, važinėdamas į teismą padaro išlaidų ir galutinai nieko nelaimi. Kas kaltas? Aišku, šunadvokatis. Bet kokią sankciją jam už tai pritaikyti? Jokios. Gal, pilietis turėtų iškelti savo „advokatui" civilinę bylą? Bet iškėlęs, ar visada turės įrodymų savo ieškiniui paremti. Tokie „advokatai", liūdytojams esant, nekalba, jų atsikirtimai teisme bus aiškūs: „Prašė, surašiau".

Toliau, užpyko pilietis ant eigulio, kad surašė už miško kirtimą protokolą, sutinka šunadvokatį ir jam viską išdėsto. Aišku, patars: „Rašyk skundą prokurorui, tuoj netarnaus". Žmogus, tulžies pilnas, su didžiausiu džiaugsmu prašo surašyti, ne tik „advokatui" sumoka, bet ir pastato degtinės. Kokios skundo pasėkos? Padarius kvotą, bylą prokuratūra nutraukia, o skundėjui apylinkės teisme ar prokuratūra ar įskųstasis iškelia bylą už melagingą įskundimą ir skundėją nubaudžia. Jei žmogus būtų kreipęsis į advokatą, tas būtų sudraudęs, ir žmogus dažnai susilaikytų nuo neapgalvotų veiksmų. Žmogus sėdi kalėjime, o šunadvokatis vėl ieško naujų aukų.

Ne vienam gali kilti klausimas, dėl ko žmonės kreipiasi į šunadvokačius, o ne į advokatus; gal, advokatas už tokius pat

atliktus patarnavimus ima didesnį atlyginimą? Patyrinėjus dalyką, pasirodo, kad šunadvokačiai paima nė kiek nemažiau, o dažnai daugiau. Bet šunadvokatis yra vietos gyventojas arba, kaip jų klientas sako, „savo žmogus". Jis ne tik paima pinigus, bet su savo klientu pavalgys, išgers degtinės, alaus ir pripasakos visokių dalykų apie bylas, pasigirs, kad daug turi pažinčių: su teisėju draugauja, apygardos teisme turi daug pažįstamų. Aišku, po tokių kalbų žmogus nesigaili paskutinio cento atiduoti „advokatui". O apie tokias „advokato" plačias pažintis klientas papasakoja savo apylinkėje, ir aišku, kad iš tos apylinkės žmonės visokiais teisiniais reikalais kreipsis tik į šunadvokatį, o ne į advokatą.

Pažįstu šunadvokatį, kuris rašo mašinėle prašymą, šalia sėdi pilietis, ant žemės stovi literis degtinės, stikliukas ir užkandis, ir taip rašomi prašymai, taip teikiama teisinė piliečiams pagalba.

Advokatas, jei parašo ieškomąjį prašymą, tai negali rašyti atsakovui toje byloje apeliacijos skundo, šunadvokačiai tokio suvaržymo nežino. Žinau kelis atsitikimus, kada atėjo pilietis pas šunadvokatį surašyti ieškomojo prašymo. Nusakius reikalą, pasirodė, kad šunadvokačiui keli iš atsakovų yra giminės ir vienas jų apie reikalą anksčiau buvo informavęs. Šunadvokatis, norėdamas uždirbti, rašo prašymą, bet sąmoningai neįrašo vieno atsakovo. Pilietis neraštingas, nieko nesupranta, sumoka mokesčius ir iškelia bylą. Rodos, viskas gerai. Šunadvokatis vienam atsakovui pasako „paslaptį", kad byla iškelta ne prieš visus atsakovus ir gali būti nutraukta. Posėdžio metu atsakovai tuo ir atsikerta. Byla palieka nutraukta, ir žūva sumokėti mokesčiai.

Taip pat pažįstu vieną šunadvokatį, kuris inscenizuoja teismą, ir moko liūdytojus, kokius teisme parodymus jie turi duoti bylai laimėti.

Čia suminėti pavyzdžiai yra keli iš daugelio tų nešvarių šunadvokačių veiksmų, kuriais apgaudinėjami žmonės, kurstomi be reikalo bylinėtis, raunamas iš žmogaus proto teisingumo pajautimas, mokama meluoti. O vis dėlto šunadvokačiai iš žmonių sunkiai uždirbtų pinigų pragyvena, nemokėdami jokio profesinio mokesčio, jų veiksmai jokio įstatymo nevaržomi, jiems nereikia mokslo cenzo, jų negalima perkelti, ar pašalinti, tai

žmonės, kurie yra tuo tarpu už įstatymo ribų. Jei B. St. 195 str. baudžiami šundaktariai, tai ar nelaikas įvesti baudžiamąjį nuostatą ir dėl šunadvokačių? Juk jų profesijos yra panašios.

Toliau šunadvokačiai yra visokių anoniminių skundų bei laiškų autoriai, ypač prieš valstybės tarnautojus, taip pat prieš teisėjus. Tenka atkreipti dėmesį ir į šunadvokačių ieškomuosius prašymus. Pav., prašoma pripažinti įpėdinystės teisės į mažesnę turto dalį, negu iš tikrųjų pagal įstatymą jam priklauso. Patys prašymai rašomi darkyta lietuvių kalba su daugybe gramatiškų klaidų. Civ. teisenos įstatyme nėra nuostato, kad ieškomasis prašymas darkyta lietuvių kalba grąžinamas. Tad reikėtų papildyti Civ. teis. str. 53 str. Teismų santv. įst. 63 str. pasakyta: „teismo kalba yra lietuvių kalba". Ta kalba tiek raštu tiek žodžiu pareikšta turi būti taisyklinga lietuvių kalba. Mano manymu, šunadvokatavimą būtų galima visai panaikinti, jei visus ieškomuosius prašymus, visus skundus, apeliacijų skundus rašytų advokatai ar priv. gynėjai ir juos pasirašytų, ir tai nesudarytų sunkumų. Teismų santv. įst. 301[1] str., teisingumo ministeris gali advokatą paskirti prie kiekvieno teismo, tas su laiku, manau, ir bus įvykdyta. Už prašymus būtų galima įvesti taksą, nustatant nedidelį atlyginimą. Provincijos miesteliuose gyveną advokatai mielai sutiktų ir už mažą atlyginimą rašyti, kaip nieko negauti. Galima būtų pavesti advokatams ar priv. gynėjams civilinėse bylose rašyti ieškomuosius prašymus, o kitus prašymus civilinėse bylose, o taip pat prašymus baudž. bylose, šaukti liūdytojus, reiktų palikti laisvai patiems rašyti. Jei tuos raštus rašo kitas asmuo, turi būtinai padėti savo pavardę. Tuo būtų panaikintas žmonių išnaudojimas, kurstymas vienas prieš antrą, būtų sumažintas nereikalingas bylinėjimasis ir kiršinimai. Palikus laisvą prašymų ir kitų bylos reikalais raštų rašymą, nebūtų nusikratyta šunadvokačiais. Bet tektų įvesti jiems už nešvarias kombinacijas ar žmonių kurstymus duoti skundus baudžiamąją sankciją. Reikėtų pavesti vietos teisėjui nustatyti ar bent pranešti ministerijai, kas galėtų rašyti tokius prašymus be advokatų, o, reikalui esant, galima būtų pareikalauti mokslo cenzo, ar išlaikyti iš kai kurių dalykų egzaminus. Tada būtų aišku, kas rašo, kaip rašo, ir piliečiai, turėdami nuostolių, galėtų ieškoti.

Reikia manyti, kad teismams, o ypač piliečiams, toks svarbus reikalas, gal, bus greitai sutvarkytas.

———/———

V. Burkevičius.

Priesaika mūsų teisme.

(Tąsa*).

Po pasaulinio karo ir revoliucinių audrų žmogaus teisinė sąmonė atbuko, o palinkimas į piktą, apskritai, padidėjo. Kaip kad Vaižgantas sakydavo, būtų visų kaip ir mokamos „reparacijos" duoklė piktajai dvasiai. Išlikusių iki šiol rusų įstatymų dėsniai dėl priesaikos dabar gali kartais atrodyti ir pasenėję, reikalingi pataisų. — Metę kad ir greitą ir paviršutinį žvilgsnį priesaikos klausimais į oficialius Lietuvoje (ir jos autonominėje, buv. vokiečių, provincijoje) veikiančius buv. rusų ir vokiečių materialinius ir procesualinius įstatymus, tuoj pamatysime, jog priesaika buvo, kad ir ne per plačiausiai, bet vis dėlto, leidžiama ir buvo tais proceso įstatymais humaniškai nustatyta, kad mes iki šiol kaip ir nieko nesame čia pakeitę ar savo pridėję: tuo tarpu kitais klausimais esame svetimus įstatymus perėmę su didelėmis esminėmis pataisomis, atlikę žymų svetimųjų kodeksų sau pritaikymo „remontą". Ir sunku, rodos, būtų iš karto net pasakyti, kas dabar tuose senuose įstatymuose dėl priesaikos taisytina, nebent reikėtų didesnių, daugiau bauginančių, baudų mūsų laikų gyvenime už kreivą priesaiką. Šiaip visas priesaikos institucijos vaizdas paremtas tvirtais ir gražiais pamatais. Mūsų paveldėtų įstatymų, ypač rusų, dvasia yra gana kilni. Priesaika, kaipo įrodymas, buv. Rusijos įstatymais leidžiama civilinėse bylose teisme, kai jokių kitų įrodymų visai neturime, kur žmogaus sąžinė taip nejaudinama, kaip prisiekiant. Teismas pats net negali pasiūlyti bylininkams baigti ginčą, priesaiką priėmus; priesaika tik visai nedraudžiama, bet, kaipo malum necessarium, įstatymu vos toleruojama (pav., buv rusų vadinamųjų „miesto" teisėjų ir žemiečių viršininkų teisenų įstatymuose priesaika net neminima). Atskiru teismo nutarimu j u r a m e n t u m v o l u n t a r i u m leidžiama tik tada, kai bylos dalyviai dėl to įsakmiai susitaria, bet čia jie labai varžomi visa eile teismo reikalaujamų formalumų. Pav., tam reikia pačių bylininkų (betarpiškai, ne per įgalioti-

---

*) Pradžia „Teisės" 33 numery.

nį) prašymo raštu, tikslaus nustatyto priesaikos teksto, reikia mėginti prieš tai dar juos sutaikinti, pačią priesaikos apeigą atlikti bažnyčioje; įstatyme dar pasakyta, kad ji negali būti griaunama jokiais kitais įrodymais ir t. t. (Civ. Proc. Įst. 115—118, 485—498 §§). Iš to matome, kaip aukštai įstatymdavys priesaiką vertino, rūpinosi iškelti ją į išimtinę padėtį teisdarystėje ir kartu stengėsi, kiek galima, jos vengti. Anksčiau (iki XVII šimtm.) šia priesaika teismas ex officio didžiai pasitikėdavęs, ir ji dažnai buvo vartojama. Dabar priesaika teisme vos kenčiama, su ja skaitomasi kaipo su istorine praėjusių šimtmečių jurisdikcijos liekana; mūsų laikais teismas nori spręsti piliečių ginčus žmogaus racionaliu mokslo keliu išrastomis priemonėmis, nepasitikėdamas kažkokiomis neapčiuopiamomis bylininkų psichikos savybėmis; dabar tai kartais galėtų atrodyti kaip šventvagystė, o šiaip jau — kaip slidus ir labai abejotinas formalinės tiesos suradimo kelias. Įtikinti teisėjui kurio nors bylos fakto tikrumu ar abejotinumu, teisme šiandie proceso įstatų nustatyta tvarka saikinami liudytojai, ekspertai ir kit. Ir šiai, antrajai, priesaikos kategorijai įstatymas skiria aukštą vietą, išimtinę pagarbą teisme: saikinti galima tik vieną kartą, prisiekiančiojo tikybinėmis apeigomis; dažnai nuo jos atleidžiama ar pačiu įstatymu remiantis, ar bylininkams reikalaujant bei savo ludytojus nuo jos atleidžiant; saikinant, reikia priminti priesaikos šventumą ir pan. Tiktai šita priesaikos kategorija — j u r a m e n t u m n e c e s s a r i u m (j u d i c i a l e vadinamą) čia turėta galvoje, nes pirmoji (jur. voluntarium), man atrodo, mūsų žmonėms daug mažiau težinoma. Tikįs ir sąžiningas žmogus stengiasi atsilyginti kam reikia ir šiaip sutvarkyti visus savo turto reikalus be teismo. Į teismą einama, kai gerų žmogaus dvasinių privalumų netenka iš savo kontrahento laukti; todėl sąžinės šauktis čia jau, apskritai, nebeįmanoma, nebėra prasmės. Šitam pailiustruoti, paimsime kelis mūsų lex lata nuostatus dėl priesaikos.

Piliečių ginčams ir baudžiamosioms byloms išspręsti, pirmoje vietoje, pastatytos apčiuopiamesnės įrodinėjimo aplinkybės nei priesaika: daiktiniai įrodymai, dokumentai, vietos apžiūrėjimai, laisvas prisipažinimas, liudytojų, ekspertų ir apylinkės gyventojų parodymai. Mes žinome, kad teisėjas, juk nėra suvaržytas jokiais formaliniais įrodymais, jie teisėjui

mechaniški, akli, neprivalomi, nes bylos sprendžiamos laisvu jo, teisėjo, vidujiniu įsitikinimu. Ir štai šiam elementarinio mūsų laikų teisdarystės dėsniui išimtis iki šiol padaryta vienai tik priesaikai, su kuria ir teismas turi skaitytis, kaip su nekritikuojamu įrodymu, kai bylininkai civ. bylose imasi tuo keliu savo ginčus baigti.

Ir buv. rusų įstatymai mums rodo, kad juo įstatymo dėsnis yra senesnės kilmės ir daugiau atsilikęs nuo bendros kultūros įtakos, juo daugiau jame priesaikos dėsnių. Pav., Pabaltės įst. rinkinyje, nuo kurio dar viduramžių dvasia dvelkia, priesaikai skiriama daugiau vietos, kaip kitame, vėlesnės kilmės, dabar Kauno krašte taip pat veikiančiame buv. Rusijos civil. kodekse (įst. rink. X t. 1 d.). Pabaltės įstatymu, priesaika leidžiama įvairiausiais atsitikimais: globos ir testamentų bylose, visokių prievolių ir turtinio atsiskaitymo reikaluose ir kit. (414, 2088, 2443, 3358, 4463 §§). X tome šiandie aktualiu tebelaikomas vienas tik jo 36 str. (santuokos bylose), kitų dauguma mūsų laikams jau nebetinka, jie yra kaip ir nebegyvi, pasenę; Rusijoje jie buvo skiriami valstybės pakraščiams, lyg vietoje užsilikusiais papročiais. Tai matyti kad ir iš jo 2106, 2107 ir 2112 §§ (pastabų). Įdomu šia proga nurodyti čia ir į 1677 str. (pastabą 5 p.), iš Lietuvos Statuto paimtą, kur priesaika leidžiama įrodinėti daiktų užstatą ir pasaugą. O visai nuošaliai stovi 1066[5] §, kur įsakmiai nurodoma, kada liudytojai klausinėjami *be* priesaikos.

Procesualiniuose įstatymuose priesaika ypatingai dažnai minima vokiečių Zivilprocessordnunge; ten „Beweis durch Eid" leidžiamas net raštų tikrumui įrodinėti („Echtheit oder Unechtheit einer Urkunde"); priesaika ten plačiai žinoma taip pat ir vekselių bylose; dažnai minima ir juramentum voluntarium; teismas gali pasiūlyti ieškovui šitaip įrodyti ir ieškinio kiekį, o bylininkui — tokiu būdu patvirtinti reikalingo byloje dokumento neturėjimą ir daug kit. (Ž. ZPO 287, 292, 445—447, 595, 605, 452—472, 392, 410, 426 §§). Baudž. Proc. įstatyme (Strafprocessordnunge) vokiečiams priesaika žinoma daug mažiau, nei kad civil. įstatyme (NB StPO 56, 62—64, 79 §§). Buv. rusų proces. normose priesaika randama daugiausia vietos prekybinėje teisėje.

Priesaika Lietuvos Statutui buvo žinoma tiek voluntarium, tiek necessarium pavidalais. Išspręsti civilinį ginčą priesaikos tvarka teismas galėjo bylininkams pasiūlyti (kiekvienam jo tikybos apeigomis) ex officio, savo nuožiūra ir bylininkams neprašant. Buvo saikinami ir teisėjai ir kiti valdininkai, kad tinkamai savo pareigas eis. Be plačiai žinomo liudyojų ir kit. baudž. ir cvil. bylose saikinimo, Lietuvos Statutas mini dar ir įtariamojo, pav., žmogžudyste, priesaiką, kaipo įrodymą, kad jis nėra nusikaltęs; tokia kaltinamojo priesaika atleido jį nuo teismo. Civil. byloje priesaika galėjo pakeisti dokumentą; ieškovui leidžiama įrodinėti savo ieškinį priesaiką priėmus. Priesaikos tekstai buvo ilgesni už dabartinius; skiriasi jie ir savo griežtesne forma (imkime, pav., tokius žodžius: „...a jesli nepravedno prisiagaju, Bože mia ubej"). Viso to randame gana apsčiai išmėtyta po Statutą tiek valstybinėse, tiek civilinėse ir baudžiamosios material. ir procesualinės teisės nuostatuose (I—III ir IV—XIII skyr.).

Iš teisės istorijos žinome, kad kreivą priesaiką kažkodėl teisininkai nevisuomet vienodai kvalifikuodavo, o teismai bausdavo kaipo deliktą. Romėnų teise, kreiva priesaika visai nebaudžiama, kanonų (viduramžių) teise — tai didysis nusikaltimas, baustinas sunkiau už žmogžudystę. Iki XVIII šimtm. baudžiamieji įstatymai dėl priesaikos sulaužymo buvo pagrįsti teologine doktrina; vėliau pažiūros pradėjo keistis, o baudž. kodeksai — bausti kartais kaip už sui generis apgavystę (XVIII š.), kartais — viešojo pasitikėjimo įžeidimą ir kvalifikuotą melą (teismo darbo kliudymą). Šis pažiūrų keitimasis atsispindi ir buv. Rusijos baudž. statutuose; 1845 metų „Ulož. o nakaz. ugol. i ispravit." 236—240 ir 942—946 §§-se aiškiai jaučiamas tikybinis pamatas, čia už priesaikos sulaužymą skiriama bausmė, kaip už nusikaltimą prieš tikybą ir visuotinį saugumą, o 1903 metų „Ugolovnoje Uloženije" apie tai kalba jau teismo darbo kliudymo skyriuje (158, 160 §§).

Mūsų teismų praktikoje už atsisakymą dėl kurios nors priežasties prisiekti liudytojas baudžiamas, remiantis Baudž. Stat. 172 §. Bet tai gali teisme kiekvienam atsitikti, toks asmuo net galėtų paprašyti leisti, vietoje priesaikos, duoti vadinamąjį „iškilmingą pasižadėjimą", nes mūsų įstatymai nieko ne-

sako nei apie šio pasižadėjimo turinį ar formą, nei apie jo įvertinimą, palyginus su įprastąja prisaikinimo ceremonija.

Bausmė skiriama, vaduojantis gana sunkiai apčiuopiamu formaliniu momentu, nes eiliniam piliečiui sunkoka suprasti, už ką, sąmoningai meluojant teisėjui, jam kartais gali tekti grasos, o kartais paprastojo kalėjimo. Dabartinė priesaika savo iškilmingumu niekuo nesiskiria nuo pasižadėjimo, parašo ir t. t. Esamoji liudytojų parodymų įvertinimo ir klasifikacijos (su priesaika ar be jos) sistema netinkama. Ar mums šiandie tikslinga ir teisinga nevienodai smerkti melavimą? Tikinčiam žmogui juk ir be to skirtumas neabejotinas: žmonių teismu ne viskas dar baigta, ateis už tai tikrasis Dievo Teismas. O nesąžiningas žmogus ar ateistas bijo tik vieno — kad jo melavimas neiškiltų aikštėn ir kad už tai netektų jam baudos. Mūsų per didelis, man atrodo, priesaikos formalumų vertinimas primena istoriškos liekanos, vadinamųjų Dievo Teismų, gadynę (XII—XV šimt. ir net vėliau Rusijoje). Tada teismų sprendimais nepatenkinti, žmonių teisingumu nusivylę, žmonės patys imasi savo ginčą spręsti Dievo akivaizdoje, įsitikinę, kad Dievas teisingojo neapleis. Burtais būdavo nustatoma, katra šalis turi priimti priesaiką; valdžios atstovų akivaizdoje įvykdavo priešininkų dvikova (muštynės), „mėginimas" vandeniu ir ugnimi ir kit. Visa tai būdavo daroma, kad Dievo (iki krikščionykštės — dievų) valia pasireikštų tiesiojo žmogaus naudai, aikštėn iškeltų teisybę ir skriaudėjas būtų nubaustas. Dabar to nedaroma, žmogus daugiau savimi pasitiki: net bažnyčia yra šią „bylinėjimosi" tvarką pasmerkusi. Lietuvos sodietis didžiąja dalimi iki šiol yra giliai tikįs žmogus. Išeinant iš to, kad dievotam lietuviui priesaika — šventas dalykas, reikia, tą gražų jausmą branginant, kad jis nebūtų užgautas, atitinkamai teismuose priesaikos aktą ir atlikti. Kiek tik galima, kur vietos aplinkybės tai leidžia, saikinti reikia kviesti dvasininką, ypač katalikams. Jei dėl to kiltų bylininkams apsunkinančių išlaidų, tas palyginti nežymias dvasininkų apmokėjimo sumas tektų prisiimti valstybės iždui. Tai labai svarbu valstybei ir visuomenei ir, gal būt, niekur kitur taip, kaip pas mus, tinka mūsų pacituotieji Šv. Rašto žodžiai: „Be Manęs jūs nieko negalite padaryti". Tada priesaika bus brangus ir vertas tiesos radimo ginklas. Dabar praktikuojamoji priesaikos procedūra

gali mums net daug žalos padaryti, nepataisomai pakenkti žmonių sąžinei. Turime galutinai nusistatyti: arba šią procedūrą radikaliai pertvarkyti arba nuo jos, kaipo beprasmiškos ir kenksmingos, atsisakyti. Iš šio rašinio pradžioje nurodytų Šv. Rašto tekstų aiškiai matyti, kaip griežtai mūsų, krikščionių, tikybos pagrindas — Biblija — smerkia bet kokią priesaiką. O dabar pas mus veikiančiuose buv. rusų civiliniame ir baudžiamajame proceso įstatymuose pasakyta, kad nuo priesaikos atleidžiami „asmenys, kurie priklauso tikybai ar sektai, *nepripažįstančiai priesaikos*" (Civ. Proc. 96, 396 §§, Baudž. Proc. 99, 712 §§). — Ne be reikalo yra pasakęs garsus rusų rašytojas L. Tolstojus šiuos gražius žodžius: „Kaip neapgalvoja žmogus, kurį saikina Kryžiumi ir Evangelija, jog Kryžius tuo ir šventas, kad ant jo buvo nukryžiuotas Tas, Kuris draudžia prisiekti, ir kad prisiekiantis, gal būt, bučiuoja, kaipo šventenybę, kaip tik tą pačią vietą (Biblijoje), kur aiškiausiai pasakyta: „jokiu būdu nesiekite" (L. N. Tolstoj, „V čiom moja viera"). — Ar negeriau tikrai mums — krikščionims — nurodytų čia proceso įstatymų straipsnius taikyti sau, tada galėsime būti tokie asmenys, kurie „iškilmingai pasižada pasakyti visą tiesą, kaip liepia jų sąžinė?"

Tvarkydami šį teisdarystės reikalą, paklausykime mūsų vox populi. Sakoma: „Galiu bažnyčioje prisiekti", „Prisiekiau prieš kunigą". Čia matyti mūsų kaimiečio priesaikos šventumo jautimas. Ir, priešingai, kada priesaiką duoda ne kunigas, arba kai ji atliekama ne kaip sakramentalinis aktas, tenka girdėti sakant: „Lengva žydui prieš kryžių prisiekti", „Kas čia — boba neva prisaikino", „Teisėjas liepė ranką pakelti, reikėjo kažką kartoti, tai tau ir priesaika"... Rimtesnėse bylose, kada būtinai norima priešininko liudytojus priversti teisybę sakyti, bylininkas visados reikalauja kunigo, kitaip nėra, jo nuomone, tikros priesaikos. Toksai yra sveikas mūsų sodiečio nusistatymas ir priesaikos supratimas. Bet tą patį matome ir inteligentų sferose. Kodėl iškilmingai, būtinai dvasininkams asistuojant, atliekamos mūsų viešosios ceremonijos?

Niekur, manau, apeigos, forma, ceremonijos neturi tokios didelės esminės reikšmės, kaip religiniuose kulto aktuose; išorinė, matomoji dalis yra dažnai vidujinių emocijų faktorius. Tiesa, kartais sakoma, kad geriau melstis miške, laukuose, jū-

roje, t. y. pačios gamtos rankomis žmogui duotoje Dievo garbinimo vietoje; bet ar tas, kuris taip sako, yra pats kada ten meldęsis? Tai tik atsikalbinėjimo nuo bažnyčios lankymo būdas. Meldėsi, tiesa, graikai — pitagoriečiai, gamtą dievindami, užtekančiai saulei, bet ir tai atlikdavę organizuotai, nustatyta tvarka himnus giedodami ir t. t. Buvo ir ten ceremonialas. — Mūsų laikais priesaikos apeiga, kur visados šaukiamasi Dievo, turi būti vienodai iškilmingai atliekama tiek tada, kai ji valstybės taikoma įžymiose iškilmėse kariams, aukštiems valdininkams, teisėjams, advokatams ar kit. pan., tiek kasdieniniame teisdarystės darbe.

Reikia pasakyti dar štai ką. Iškeltasis čia klausimas, kiek priesaika, aplamai, leidžiama krikščionių tikybos pagrindais — einant Šventuoju Raštu — ir kiek ji teisme yra tikslinga, seniai jau buvo diskutuojamas ir specialinėje rusų juridinėje literatūroje. Nors nurodytosios šio rašinio pradžioje citatos iš Šv. Rašto yra tiek — atrodo — aiškios ir neabejotinos ta prasme, kad priesaika griežtai draudžiama, — vis tiek rusų juristų tarpe atsirado ir tokių, kurie įrodinėjo, jog tokio draudimo iš tikrųjų Šv. Rašte nesą. Jų nuomone, taip manyti galį tik žmonės, kurie su Biblija nėra kaip reikiant susipažinę ir todėl klaidingai ir vienpusiškai supranta atskirus ten esamus sakinius. Kristaus mokslas, kaip ir Senojo Testamento nuostatai, daudžią tik beprasminę, nereikalingą, be Dievo Vardo vartojamą (privatinę, naminę), bet ne teisėtą, tinkama forma attliekamą priesaiką. Tam įrodyti cituojama daug Biblijos tekstų (ž. A. Zavialov, „O prisiagie“ SPB, 1901).

Nesiimant šios nuomonės įvertinti, nurodysime tik, kad ji yra šimtmečiais nusistovėjusios viešosios valstybės teisės srityje priesaikos instituto kaip ir teologinis pagrindimas.

Nuomonių apie tai galima rasti labai įvairių, priešingų, tiek ankstyvesnėje rusų, tiek dabartinėje (pokarinėje) Pabaltės juridinėje literatūroje. Nurodysiu, pav.„ latvių teisininkus. Vienas jų sako, kad priesaika teisme dabar yra viduramžių liekana, nebeturinti jokios reikšmės, ir nuo jos reikia visai atsipalaiduoti (ž. A. Ugriumovo straipsnis: „Svehrests tiesa“, Tiesl. Min. Vestn. 1922, Nr. 1). Vėlesniuose randame jau kitokių minčių. Pav., tame pat žurnale (1935 m., Nr. 2) įdėtas yra senatoriaus F. Konradi straipsnis: „Partu zverests un par-

tu pratinašana civilprocesa". Čia yra labai daug įdomių teisininkui minčių, iškeltų ryšium su teisenos įstatymų keitimo reikalu ir priesaikos svarba ne tik liudytojams, bet ir patiems bylos dalyviams, leidžiant teismui laisvai priesaiką, kaipo įrodymą, įvertinti. Siūloma iš pamatų šį reikalą peržiūrėti ir kaipo pavyzdys nurodomas Austrijos civilinės teisenos įstatymas. Smulkiau apie šį įdomų Konradi raštą tektų kalbėti skyrium.

Vertė *A. Tamošaitis*.

Idėjos ir jų realizacija arba tikslų ir priemonių teorijos.

1935 m. rugpiūčio 29 d. Tarptautiniame Sociologijos Kongrese, įvykusiame Briuselyje, Belgrado Universiteto Teisių Fakulteto prof. J. M. Péritch padarė pranešimą antraštėje nurodyta tema; vėliau prof. Péritch to pranešimo santrauką atspausdino *Revue générale du Droit, de la Législation et de la Jurisprudence en France et a l'Etranger* (1935 m. spalių—lapkričio—gruodžio mėn.). Čia patiekiamas tos santraukos vertimas.

§ 1.

Žmogaus mintis sudaro arba gali pati savaime sudaryti tam tikrą vertę, kitaip sakant, žmogaus mintis gali padaryti abstrakciją visų minties išorinių pasireiškimų. Šitokioje padėtyje žmogaus mintis sudaro vidujinį mintytojo gyvenimą ir jį padaro laimingą arba bent užtektinai stiprų gyvenimo naštai panešti. Yra mums žinoma rytų religijų filosofija, rekomenduojanti tirti ir pažinti save.

Tačiau ši filosofija nėra europiečių filosofija. Europiečiai tą filosofiją laiko truputį egoistine filosofija, nes ten mintytojas rūpinasi tik pats savimi; jis tik stengiasi pasiekti tokią sielos padėtį, kuri duotų tik jam pačiam laimę. Europietis didžiuojasi savo altruistiškumu. Pasak europiečio, idėjos nesančios tik paties mintytojo išimtinas gėris. Jo idėjos turinčios priklausyti visuomenei, žmonijai, kurios laimė turinti būti jo siekimas. Gi kad idėjos virstų *socialiniu gėriu*, reikia, kad jos

būtų pareikštos, paskelbtos. Taip pat žmogaus uždavinys yra savo idėjas pareikšti savo artimiesiems, nes jo pareikštos idėjos gali jiems padaryti gero. Vadinasi, krikščioniškoji religija čia skiriasi nuo rytų religijų ir jos įkūrėjas, Jėzus Kristus, yra pasakęs, kad lempa uždegama ne tam, kad ji būtų pastatyta *po* stalu, bet tam, kad ji, pastatyta *ant* stalo, galėtų apšviesti visą namą. Antra vertus, visuomenė turi leisti ir padėti kiekvienam savo nariui laisvai pareikšti mintis, nes kitaip ji sutrukdytų žmogui įvykdyti savo ką tik nurodytą uždavinį jo artimųjų atžvilgiu; visuomenė, neleisdama savo nariams atlikti jų uždavinio, veiktų pati prieš savo interesus ir trukdytų progresą. Šiaip ar taip, tokia visuomenė nebūtų *krikščioniška* visuomenė. Laisvė galvoti ir reikšti savo mintis turi būti bazė pažiūrai, kuri turėtų jungti visas krikščioniškąsias tautas ir politines partijas: tai yra *pirmasis* Pasaulio partijos straipsnis.

§ 2.

Įdėjų paskelbimas yra tik pirmasis žingsnis toms idėjoms padaryti sociališkai naudingomis. Antrasis žingsnis yra tų idėjų *realizacija.* Deja, čia pasireiškia skirtumas tarp pačios *idėjos* ir jos *vykdymo.* Laisvė, kuri, kaip jau mes sakėme, be jokių aprėžimų turėtų būti suteikta visiems reikšti savo mintis, negalėtų būti suteikta toms mintims realizuoti. Tik sociališkai geriausios įdėjos turėtų tvarkyti žmonių bendruomenę. Tačiau, kaip galime mes sužinoti, kurios idėjos, paskelbtos visuomenėje, yra geriausios ir kurios dėl to turėtų būti vyriausybės vykdomos? Čia mes tikrai neturėtume pritaikyti to paties laisvės principo, nes tai reikštų, kad kiekvienas galėtų laisvai realizuoti savo idėjas ir jas primesti visuomenei *smurtu,* kitaip sakant, materialine jėga. Iš tikrųjų, tas faktas, kad jėga pasisekė įgyti valdžią, be abejojimo, nėra įrodymas, kad valdžios įgytojo idėjos yra tikslios ir visiems naudingos. Jei taip būtų, tai reiktų sutikti, kad *fizinė jėga* yra idėjų vertės požymis, kad *materija* yra *dvasios* matas.

Vadinasi, vietoje laisvės principo čia turi būti *autoriteto* principas, kitaip sakant, *legalumas,* kuris turi būti taikomas tuo atveju, kada reikia idėjas pritaikyti. Tai vis dėlto nereiškia, kad tos idėjos, kurios pasiekia valdžią vien tik vartojant *legalius metodus,* kitaip sakant, *etatiškai* (valstybiškai) leistus me-

todus, būtų visuomeniškai pačios geriausios idėjos, kad jos sudarytų *idėjinį (dvasinį)* visuomenės *gėrį*. Šie metodai yra *pacifistiniai metodai*, kurie rodo *pacifistinę* kovą, kovą *taikoje*. Gi taika, lyginant ją su fizine ir elementarine kova, turi tą pranašumą, kad ji užtikrina laimėjimą idėjinei jėgai, bet ne *materialinei* jėgai, kaip tai yra materialinės kovos atveju (revoliucija, pilietinis karas, tarptautinis karas). Iš to išeina, kad vienintelis metodas, kuriuo visuomenės nariai gali kovoti, norėdami kad jų idėjos triumfuotų ir valdytų, yra *pacifistinė* propaganda tautoje, kad ji būtų *įtikinta* ir paremtų tas idėjas. Jei toms idėjoms pasisektų įtikinti tautą, tai visuotiniais parlamento rinkimais pasiektų valdžios tų įdėjų šalininkai, kurie, būdami valdžioje, galėtų vykdyti savo idėologiją, kuri, paremta tautos daugumos taikioje ir legalėje kovoje, įrodo savo pranašumą. Šiaip ar taip, toks ideologijos pranašumo įrodymo metodas yra, be abejojimo, daug tikresnis už valdžios užgrobimą smurtu.

Net reakcionierinio arba diktatūrinio rėžimo atveju (toks rėžimas gali atsirasti kaip elementarinis fenomenas, pavyzdžiui, žemės drebėjimas, potvynis, sausra ir pan.) idėjoms realizuoti reikia vartoti tik legalius metodus, bet ne kitokius; legaliais metodais čia mes laikome tik tuos kelius ir priemones, kuriuos nurodo valdantieji savo valdiniams. Jei valdančiųjų priešininkams pasiseka nuversti valdančiuosius tais būdais ir priemonėmis, kuriuos patys valdantieji suteikė valdiniams (*pacifistinis* metodas), tai yra įrodymas, kad opozicijos politika yra pranašesnė už valdžios politiką (pozicijos politiką). Tuo tarpu, jei opozicijai pasiseka smurtu pagrobti valdžią (*nelegalus* arba *antipacifistinis* metodas), tai yra tik ženklas, kad opozicija yra tik fiziškai stipresnė už tuos, kurie yra valdžioje, bet tai nėra ženklas, kad opozicijos idėologija yra pranašesnė. Jei mes įsivaizduotume tokį režimą, kuris savo priešininkams visiškai uždraustų reikšti savo mintis ir idėjų propagandą, tai pastarieji turėtų pavartoti *pasyvų pasipriešinimą* (tai yra toks propagandos metodas, kurio joks režimas nepajėgia uždrausti arba pasipriešinti, kitaip sakant, tai yra minimumas dvasinės kovos, kuriai negali užkirsti kelio net diktatūrinė valdžia), kitais žodžiais sakant, bendras (visuotinis) atsisakymas pritarti valdžiai. Nėra režimo, kuris tokiose sąlygose, galėtų ilgai išsilaikyti, nes tokia valdžia, kuri neturėtų šalies intelektinės paramos, būtų

tik materijos valdymas; gi visuomenė, jei tik nėra praradus visuomenės atributų, iš esmės yra *dvasios* valdymas.

Dar reikia pridurti, kad dėl tautos politinio išauklėjimo ta prasme, kuria čia mes kalbame, pamažu viešajame gyvenime išnyks reikalas atskiriems visuomenės nariams skųstis smurtu ir nelegalumu.

§ 3.

Visų pirma Didžiosios Prancūzų Revoliucijos (1789) Žmogaus ir Piliečio Teisių Deklaracija, skelbdama, be kitko, sukilimo teisę *(droit de revolte)*, labai susilpnino autoriteto ir legalumo idėją. Beje ši sukilimo teisė buvo tik logiška išvada iš enciklopedistų valstybės sąvokos. Pasak enciklopedistų, valstybė esanti tik tam, kad ji garantuotų piliečiams teises, kurias jiems suteikusi pati prigimtis, ir jei tik valstybė, kitaip sakant, valdžia, šias piliečių teises įžeidžianti, tai piliečiai turį teisę tuojau sukilti ir jėga nuversti valdžią. Iš tikrųjų, labai lengva įsitikinti, kad šitokia valstybės sąvoka leidžia neigti visokį autoritetą, kitaip sakant, pačią valstybę, nes kekvienas, gera arba bloga sąžine vaduodamasi, tam tikru konkrečiu atveju gali pasakyti, kad valstybė įžeidusį jo prigimties teises, kurios niekada nebuvo nei kodifikuotos, nei aiškiai precizuotos, ir dėl to daryti sukilimą. Jei tokia padėtis būtų, tai visuomenė virstų grynai biologine visuomene, kurioje viską nulemtų materialinė jėga. Vadinasi, tokioje visuomenėje žmogus nebebūtų, kaip Aristotelis sako, „animal sociale“.

Antra kiek naujesnė doktrina sukuria maž daug tuos pačius padarinius. Ši doktrina tvirtina, kad greta valstybės įstatymo esąs kitas objektingosios teisės šaltinis, paprotys, kuris esąs sukurtas pačios visuomenės arba tautos, kuris esąs nepriklausomas nuo valstybės įstatymo ir galįs net pastarąjį panaikinti. Iš tikrųjų, ši doktrina greta valstybės suvereniteto sukuria dar antrą suverenitetą, visuomenės suverenitetą; kitaip sakant, ši doktrina visai panaikina autoritetą, nes organizuotoje visuomenėje, tai yra valstybėje gali būti tik vienas suverenitetas. Vadinasi, ši doktrina yra tik naujas prigimtinės teisės teorijos leidimas (édition). Kaip ir pastaroji teorija, ši doktrina taip pat pripažįsta buvimą subjektingųjų (individualių) teisių, kurios galinčios būti be valstybės ir virš valsty-

bės; gi mes jau nurodėme, kad prigimtinė teisė yra teisė sukilti.

§ 4.

Taip pat nuo labai seniai mes girdėjome nuolat pakartojamą dėsnį: *tikslas pateisina priemones;* politikos srityje tą pat dėsnį paprastai vadina *pasisekimo teorija.* Iš pradžios tai reiškė, kad sociališkai naudingam tikslui pasiekti visokios priemonės yra leistos, net *nelegalios* priemonės. Taip pat tai buvo pritaikymas teisės sukilti: sociališkai naudingas tikslas, kurio realizacijai priešinasi valstybės valdžia, yra ne kas kita, kaip tos prigimtinės žmogaus teisės, sankcionuotos teisės sukilti. Kiek vėliau imta nesirūpinti daug tuo, ar siekiamasis tikslas iš tikro visuomenei yra naudingas: principu virto nuversti valdžią ir atsisėsti jos vieton. Tikslas, tai yra valdžios užgrobimas, *teisino* smurtą, *pasisekimas* laimino pavartotas priemones. Čia nėra reikalo perdaug aiškinti, ar tokios formulės gali tarnauti visoms taurioms ir žemoms politinėms ambicijoms, visoms pastangoms žmonių, kurie visuomenės gerovės skraiste stengiasi pridengti savo projektus, kurių nedrįsta atvirai parodyti. Tiesa pasakius, šių formulių pagalbos griebiasi ne tik tie, kurie yra žemai, bet ir tie, kurie yra aukštai, tai yra valdantieji, kurie, nieko nepaisydami, žut būt, nori išsilaikyti valdžioje ir kurie savo tikslui pasiekti nesivaržo griebtis net nelegalių ir antikonstitucinių metodų. Šiose teorijose įstatymo baudžiami veiksmai neturi absoliutaus pobūdžio, jie yra tik reliatyvūs: tie veiksmai yra nusikaltimai tik tais atvejais, kada jų autoriams nepasiseka padaryti perversmo, kitais atvejais tie veiksmai nėra nusikaltimai. Vadinasi, politikos srityje tik *nepasisekusis* veiksmas yra nusikaltimas, už kurį baudžiama, kitaip sakant, tik *nepasisekimas* yra *blogas,* bet ne pats veiksmas. Pagal tas pačias teorijas net politinė žmogžudystė yra nekalta, jei tik žmogžudžiams pasiseka paimti į savo rankas valdžią. Vadinasi, politinė žmogžudystė kartais yra blogas dalykas, kada žmogžudžiams nepasiseka paimti valdžios, o kartais — geras dalykas, kada žmogžudžiams pasiseka paimti valdžią. Tokių pavyzdžių, net labai iškalbingai kalbančių, mes turime gana; mes turime net monarchų užmušimo pavyzdžių, kuriuos visai neseniai pergyveno Europa.

§ 5.

Tuo būdu pamažu į politiką buvo perkelta privatinės teisės taisyklė, kuri daiktinės teisės srityje sankcionuoja *faktinę padėtį:* valdymas yra sankcionuojamas net tuo atveju, kada jis nėra pagrįstas nuosavybe. Įstatymas čia proteguoja *įgytąją padėtį, faktą: faktas* yra svarbiausias socialinės tvarkos pagrindas privatinės teisės srityje, *faktas,* bet ne *teisė,* yra viskas. *Beati possidentes!* Taip pat politikoje svarbu yra savo naudai sudaryti *įvykusį faktą (fait accompli),* sukurti savo naudai *faktinę padėtį,* kurios pasiekęs virsti veiksniu, galia, kuri yra respektuojama ir kuriai visi nusilenkia. Kadangi stengiamasi įtikinti, kad geriausieji valdo arba kad, kas tas pat yra, tie valdo, kurie yra geriausi, tai nė neklausiama, kuriomis priemonėmis valdantieji susidarė ir garantavosi *esamą padėtį:* visai nesvarbu, ar ta padėtis sudaryta legaliu būdu ar nelegaliu, ar ji pasiekta taikiomis priemonėmis ar smurtu. Iš čia yra susidaręs dabartinis pasaulio vaizdas: valdo tas, kuriam pirmajam pasisekė sudaryti įvykusį faktą, sudaryti esamą padėtį, kitaip sakąnt, pasigrobti valdžią; šioje grynai fizinėje, elementarinėje, kovoje socialiniai fenomenai (reiškiniai) pamažu virsta fiziniais fenomenais ir visuomenė *materialėdama* smunka, o *smukdama* materialėja.

§ 6.

Taip pat reikia atmesti teoriją *tikslų,* pateisinančių priemones, ir ją pakeisti *priemonių* teorija. Tik legaliomis priemonėmis pasiektas tikslas mums garantuoja, kad tuo būdu pasiekusi valdžią idėologija sociališkai yra geriausia. Iš tikrųjų, visa, kas pasiekiama blogu, taip pat yra bloga: negalima gero siekti blogu. Antra vertus, legalūs metodai yra taiki visuomenės evoliucija; tik taikoje ir per taiką dvasia virsta diriguojančiu principu, tik taikoje ir per taiką socialiniai fenomenai *idėalėja.* Gi idėalinti visuomenę yra mažinti, jei ne visai panaikinti, blogą ir žmonijos kentėjimus, dėl to žmonija ima virsti kitu pasauliu, tobulu pasauliu, kuris yra visiškai ir tiktai idėalinis pasaulis, kuriame nėra nei blogo, nei kentėjimų. Iš to išeina, kad neužtenka pasiklausti, *kurio* tikslo tam tikras žmogus arba tam tikra žmonių grupė siekia, reikia dar pasiklausti, *kuriomis* priemonėmis tai daroma. Tik priemonės yra tikras žen-

klas, kuris parodo tikrą tikslą ir tikras politikos žmonių intencijas, kuris niekada nesuklaidina.

§ 7.

Todėl sociologijos srityje neužtenka pažinti tik esminę idėjų vertę, čia reikia dar gerai suvokti idėjų realizacijos metodus, revoliucinius ir pacifistinius metodus, ir šis klausimas yra pagrindinis klausimas. Iš viso to, kas čia buvo pasakyta, reikia padaryti išvadą, kad pacifistinio metodo vartojimo dėsnis visuomenės pažangai yra *antrasis* straipsnis programos Pasaulio partijos, apie kurią mes šio rašinio pradžioje kalbėjome. Kam gi būtų reikalingos geriausios ir širdingiausios idėjos, jei, taikant revoliucinį metodą, t. y. fizinių kovų ir karų metodą, visuomenė ir žmonija nuolat būtų audringa jūra, kur joks principas ir jokios idėjos negalėtų susikristalizuoti, kur, kitais žodžiais tariant, visuomenė ir žmonija atsipalaiduotų nuo viso Universo, kuriame vyrauja tobula tvarka ir taika?

§ 8.

Išvada. — Virš visų tautų ir žmonių grupių turi būti viena vienintėlė Pasaulio partija, kurios programą sudarytų tik *du* straipsniai:

1-sis str. — Kiekvienas turi teisę laisvai reikšti savo mintis: čia yra *laisvės* principas.

2-sis str. — Niekas neturi teisės realizuoti savo minčių (idėjų) nelegaliais arba nepacifistinias būdas: čia yra *legalumo* ir *pacifizmo* principas.

Vienu žodžiu *ideologijos atžvilgiu galima būti revoliucionierium, bet negalima būti revoliucionierium savo idėjoms įvykdyti.* Tai yra du principai, kurie, pritaikyti kiekvienas savo sričiai, turi rodyti kelią kiekvienam žmogui ir kiekvienai tautai.

N. Radvila.

Rašysenos ekspertyzės ir ekspertai.

Dažnai teismas turi paremti sprendimą eksperto nuomone. Todėl savaime aišku, kokiu rimtumu ekspertai turi atlikti ekspertyzes. Bet, deja, dar didelė dalis mūsų ekspertų to nenori suprasti. Jie į ekspertyzes žiūri lyg į kokį nereikšmingą dalyką ar paprastą pasikalbėjimą.

Aš čia noriu paliesti vieną antrą charakteringesnę mūsų žymesnių ekspertų ydą. Pavyzdžiui, teismui reikia išsiaiškinti tokį klausimą: kas ištaisė dokumente skaitmenis; kada ir kokiu rašalu buvo padaryti tie ištaisymai. Teismas tokiu atveju pasikviečia žinomą „kaligrafą" ir jam užduoda minėtus klausimus. Ekspertas pasižiūri pro padidinamąjį stiklą (35 kart didina) aiškinamąsias skaitlines ir pareiškia griežtą savo nuomonę dėl visų jam užduotų klausimų.

Tai ryškus pavyzdys, kaip nereikia ekspertyzes daryti. Ekspertas atsakė į visus tris klausimus, o iš tikrųjų jis tegalėjo atsakyti į vieną klausimą, būtent, „kas ištaisė skaitlines". „Kada" ir „kokiu rašalu skaitlinės ištaisytos" — jis negalėjo išaiškinti, nes jis nėra to dalyko specialistas. Tuo ar kitu rašalu parašytas skaitmuo — gali išaiškinti chemikas. O kuriuo laiku parašytas vienas ar kitas skaitmuo — į tai dar neatsakys nė mūsų chemikai, nė fotochemikai (kitose valstybėse jau tas aiškinama). O minėtas ekspertas pasižiūrėjo į skaitmenis pro padidinamąjį stiklą ir pareiškė gana griežtą nuomonę, nes jam atrodė, kad rašalai yra vienos spalvos. Tačiau rašalai gali turėti vienodą spalvą, nors jų cheminė sudėtis būtų visai skirtinga.

Iš to pavyzdžio mes matome, kad ekspertui trūksta pagrindinės nuovokos. Daugiausiai, ką jis gali tokiu atveju pasakyti, tai pareikšti savo asmeniškus įspūdžius, bet ne nuomonę.

Aš tą pavyzdį paėmiau dėl to, kad jis parodo, jog į minėtus du klausimus negali atsakyti nė grafologinis nė optinis aiškinimas; čia gali atsakyti specialistas chemikas ir fotochemikas. Todėl mūsų teismai, kada minėti klausimai aiškinami kaligrafų, turėtų šių nuomones su dideliu atsargumu įvertinti.

Antra taip pat labai svarbi mūsų ekspertų yda, tai noras pasirodyti dideliais nusimanėliais grafologinėse ekspertyzėse,

nežinant pačių elementarinių grafologijos mokslo dalykų. Jų nuomones skaitydami randame tokius išsireiškimus: „giperbolinis raidžių sujungimas"; „žemutinės formos rašysena"; „liepsningieji elementai"; „elementinis kampuotumas"; „intuityvus sujungimas"; „naivi rašysena" ir t. t. Tačiau, kaip jų paklausi, ką reiškia tie žodžiai, tai jie patys negali apibūdinti tų sąvokų ir tuojau ima teisintis, kad jie nori sukurti grafologijos terminologiją.

Grafologija nežino nė aukštesnės ar žemutinės rašysenos formos, nė giperbolinių raidžių sujungimų, nė kitų minėtų nesąmonių.

Teismui sakyk tai, ką gerai žinai, o ko nežinai — nesakyk. Nežinojimu nenusidėsi, bet savo tariamu žinojimu gali padaryti žmonėms didelių skriaudų.

Pasitaiko ir tokių ekspertų, kurie, lyg kokie žyniai, sakosi, kad jie savo intuicija suvokią, kuri rašysena kurio žmogaus ranka parašyta. Žinoma, su tokiais žmonėmis nėra ko ginčytis ir apie juos kaip ekspertus netenka kalbėti.

Iš čia paminėtų pavyzdžių reikia padaryti šitokią išvadą: reikia skirti ekspertų nuomones nuo asmens įspūdžio. Eksperto nuomonė tik tada yra nuomonė, kada ji yra motyvuota, pagrįsta objektyviniais arba charakteringais rašysenos požymiais. Jei nuomonė paremta asmens intuicija, išreikšta neaiškiom frazėm, tai tokia nuomonė yra tik asmens įspūdis.

Tiesa, gali būti, kad tas asmens įspūdis yra teisingas ir sutampa su tikra nuomone; gali būti net ir taip, kad įspūdis yra teisingesnis už nuomonę; vis dėlto iš to nereikia daryti išvadą, kad įspūdis gali atstoti nuomonę. Juk čia yra visai analogiškas dalykas motyvuotam teismo sprendimui ir asmeniškam teisėjų tiesos pajautimui: gali teisėjas asmeniškai būti įsitikinęs, jog teisiamasis yra kaltas, bet jei šio kaltės neįrodys bylos aplinkybės, tai kaltinamasis turi būti išteisintas. Lygiai taip pat turi būti daroma su ekspertų nuomonėmis. Jei trūksta objektyvinių arba charakteringų rašysenos panašumo požymių, tuomet negalima pasakyti, kad rašysena panaši yra kaltinamojo rašysenai.

Laikas mums užmiršti tas neaiškias frazes, nevykusias intuicijas, bet atsidėjus mokytis iš toli nužengusių šios srities

specialistų. Jei rimtai žiūrėsime į ekspertyzes, mes daug pasitarnausime teisėtumui, o savo diletantizmu darome tik žalą. Kaip reikia žiūrėti į ekspertyzės motyvus, ir kaip daryti ekspertyzes, apie tai pakalbėsime kitą kartą.

Klausimai ir atsakymai

I.

Provincijos teisėjas klausia: ar galima iš bylininkų išreikalauti žyminis, teismo ir kiti mokesčiai tada, kada byla yra baigta ir sprendimas įsiteisėjęs, o šie mokesčiai savo laiku nebuvo paimti? ar galima jie ieškoti per policiją atitinkamai teisėjui nutarus arba ir be tokio nutarimo?

Teisėjui, matyt, rūpi tik klausimas, kaip padengiami trūkumai raštuose, kurie be mokesčių buvo priimti į civilinės bylas arba kurie iš bylų buvo duoti bylininkams.

Toki trūkumai gali įvykt, kai mokesčiai neišreikalaujami Civ. teis. įst. 54^1 str. 2 p., 200^5 ir 201 str. nustatytąja tvarka. Tuomet mokesčiai, kaip iždo nuostoliai, išieškomi Civ. teis. įst. 1331 str. tvarka teismo sprendimu, bet nepaimtas savo laiku žyminis mokestis, paskiau sumokamas Žym. mok. įst. 163 str. tvarka.

Tačiau nėra įstatymo, kuris draustų kitokiu būdu padengti sakytus mokesčių trūkumus. Atvirkščiai, atrodo, sveika, kad Teismas, pastebėjęs tokius trūkumus, pats imtųsi priemonių juos ištaisyti. Tad paties Teismo ieškojimas tokių mokesčių iš bylininkų per policiją neturėtų būti laikomas neteisėtu. Teismų praktikoj toks pavėluoto mokesčių išieškojimo būdas nėra naujiena; ieškoma vykdant teismo nutarimą arba trumpą rezoliuciją.

II.

Klausiama: ar reikia imt žyminis mokestis, duodami vykdomąjį raštą priteistam baudžiamoj byloj ieškiniui išreikalauti?

Toks vykd. raštas gali būti duodamas tiktai nukentėjusiam asmeniui; tai Baudž. teis. įst. 12, 118 ir 795 str. nuostatu žyminis mokestis turi būti imamas, atsižvelgiant į Žym. Mok. Įst. 13 str. 5 p.

A p ž v a l g a

Estijos Respublikos svarbiausieji valstybės valdymo įstatymai ir aktai už laiką nuo 1934 m. sausio 1 d. ligi 1935 m. rugsėjo 1 d.

8. Nuostatai apie viešąją tvarką ir bendrąjį nepavojumą*).

Remiantis esančia karo padėtimi buvo išleista eilė privalomųjų įsakymų.

Įsakymu apie partijų bei politinių draugijų veiklos sustabdymą ir apie privačių organizacijų politinių susirinkimų uždraudimą (1935 m. kovo 5 d.) buvo sustabdyta veikla partijų bei kitų politinių draugijų, o taip pat sąjungų ir organizacijų, siekiančių tokių pat tikslų. Nurodytų organizacijų organai gali rinktis tik policijos valdybos direktoriaus leidimu likvidavimo klausimams išspręsti.

Tas pat privalomasis įsakymas draudžia: 1) privatiniems asmenims ar organizacijoms rengti politinius susirinkimus, kurie gali sukelti tautoje rietenų, arba neatitinka esamos tvarkos, arba kliudo pasiekti tautos vieningumą; 2) sakyti panašaus pobūdžio politines kalbas, ir 3) privatiems asmenims ir organizacijoms rengti panašaus pobūdžio demonstracijas, iškylas ir laidotuvių procesijas.

Privalomasis įsakymas apie periodinę spaudą (1934 m. gruodžio 18 d.) įpareigoja asmenis, sudarančius periodinių leidinių turinį, — tiek redaktorius, tek reporterius, tiek ir korespondentus, — daboti, kad jų pateikiamų faktų aprašymas spaudoje atitiktų tikrenybę, ir susilaikyti nuo viso, kas gali pakenkti Estijos respublikai arba neatitikti piliečių padorumo jausmo. Periodiniai leidiniai savo turiniu, tonu ir išsireiškimo būdu turi siekti tautos auklėjimo ir tautinio gyvenimo kūrimo tikslų. Periodiniuose leidiniuose draudžiama skelbti aprašinėjimus, žinias, gandus ir piešinius: 1) turinčius tikslą pareikšti nepagarbą esamai Estijos respublikos demokratinei santvarkai, o taip pat vadovaujantiems valstybės veikėjams bei įstaigoms; 2) neatitinkančius tikrenybės ir iškreipiančius žinias apie valstybinių įstaigų veiklą; 3) apie sprendžiamas valstybės įstaigose bylas, kurių dar neleista skelbti; 4) kurie gali pažeisti viešąjį nepavojumą arba valstybės gyvenimo interesus; 5) kurie, ar tai dėl savo kurstamojo, demagogiško pobūdžio, ar būdami koliojimosi (kivirčių) pobūdžio, gali sukelti neapykantos jausmą arba įnešti nesantaiką tarp atskirų tautos sluoksnių, politinių srovių arba kitų visuomeniškų piliečių grupių, arba kuriuo kitu būdu gali pakenkti pilietiniai taikai arba kliudyti bendram vieningumui atsiekti; 6) turinčių laikraščių tarpusavio koliojimosi pobūdį; 7) galinčius kenkti tarptautiniams respublikos reikalams; 8) apie suėmimus ir savižudystes; 9) liečiančius intimų piliečių gyvenimą su tokiomis antraštėmis, aprašinėjimo būdu arba išoriniu piešimu, kuris įžeidžia dorovės arba padorumo jausmą; 10) su nukrypimu į paleistuvystę arba pornografiją, kurie sukelia gašlavimo jausmą arba užgauna pado-

*) Pradžia „Teisės" Nr. 32.

rumo jausmą; 11) liečiančius žinias apie neviešus Seimo posėdžius, išskyrus Seimo rezoliucijas.

Privalomasis įsakymas apie neperiodinę spaudą (1935 m. sausio 15 d.) draudžia skelbti neperiodinėje spaudoje: 1) visa, kas turi tikslą reikšti nepagarbos esamajai Estijos respublikoje demokratinei santvarkai, valstybės galvai, seimui (Rigihogui), vyriausiajam kariuomenės vadui, Valstybės Teismui, respublikos vyriausybei ir ministeriams; 2) neatitinkančias tikrenybės arba iškraipytas žinias apie valstybinių įstaigų veiklą ir t. t. Veikalai, kuriuose yra peržengti draudžiamieji nuostatai, konfiskuojami vidaus reikalų ministerio nutarimu. Neperiodiniai leidiniai neišleidžiami iš spaustuvės, kol nėra gautas atitinkamas policijos prefekto leidimas, kuris turi būti išduotas ne vėliau kaip per 24 valandas.

Sąjungų ir draugijų, nesiekiančių medžiagiškos naudos, registravimo tvarka, o taip pat periodinių spaudinių leidimo tvarka (1934 m. rugsėjo 11 d.).

Sąjungos, draugijos ir jųjų skyriai bei sąjungos, o taip pat jų sudarytosios visokios organizacijos, kurių veikla gresia arba gali grasyti esamajai valstybės santvarkai, visuomenės nepavojumui ir rimčiai, taip pat ir sąjungos, draugijos bei jų sąjungos, įsteigtos be atitinkamo leidimo, uždaromos vyriausiojo kariuomenės vado nutarimu. Uždarytų sąjungų, draugijų, jų skyrių bei sąjungų nariams, o taip pat ir jų įsteigtųjų organizacijų nariams draudžiama dėvėti buvusią tų organizacijų uniformą ir kitus pasižymėjimo ženklus.

Leisti periodiniai spausdiniai galima tik gavus atitinkamą leidimą.

Administracinės bausmės.

Vidaus reikalų ministerio 1935 metų sausio 19 d. nutarimu, paremtu karo padėties įstatymo 9 § 3^1 punkto, karo padėties veikimo vietose yra išimti iš bendrųjų teismų kompetencijos ir perduoti spręsti administracine tvarka nusikalstamieji darbai, numatyti Baudžiamojo Įstatymo 229 § 1—3 punkt. ri 254 § primu ir antru abzaco, t. y. darbai, susieti su uždrausto ginklo laikymu bei nešiojimu, arba su šaudymu uždraustoje vietoje, taip pat ir darbai, susieti su peržengimu nuostatų apie visuomenės nepavojumą bei tvarką, ir pagaliau darbai, pasireiškiantieji chuliganiškumu ir muštynėmis. Bausmę skiria policijos direktorius ir prefektai. Skundai duodami vidaus reikalų ministeriui.

9. Įstatymai tautos švietimo srityje.

Pakeitimu įstatymo apie viešąsias pradžios mokyklas (1934 m. gegužės 25 d.) nustatyta, kad privalomasis mokyklos lankymas tęsiasi ligi pabaigos pradžios mokyklos 6-rių metų kursą arba (jo nebaigus) nuo 8—14 metų amžiaus, vietoje nuo 8—16 metų pagal senąjį įstatymą.

Įstatymas apie vidurines mokyklas (1934 m. gegužės 25 d.). Vidurinė mokykla sudaro antrąjį vieningos mokyklos laipsnį. Vidurinės mokyklos kursas tęsiasi 5 metus, prasidėdamas po pradžios mokyklos 4 klasių bai-

gimo. Vidurinės mokyklos uždutis yra paruošti įstojimui į gimnazijas ir kitas atitinkamas mokyklas.

Įstatymas apie gimnazijas (1934 m. gegužės 20 d.). Gimnazijos kursas tęsiasi 3 metus; jis yra tąsa vidurinės mokyklos kurso ir sudaro 3-ąjį vieningos mokyklos laipsnį. Gimnazijos uždutis yra paruošti įstojimui į Universitetą ir kitas aukštąsias mokyklas. Mokslas gimnazijoje ir vidurinėje mokykloje yra apmokamas ir eina gimtąja kalba. Gimnazija ir vidurinė mokykla gali sudaryti vieną mokyklą arba jos gali būti atskirosios. Gimnazijos gali būti humanitarinės arba realinės programos. Gimnazijas ir vidurines mokyklas gali steigti ir užlaikyti valstybė, savivaldybės, privačios organizacijos ir privatūs asmens. Gimnazijas ir vidurines mokyklas steigti galima tik valstybės galvos nutarimu.

Įstatymas apie privačias mokyklas (1934 m. rugpiūčio 3 d.) kalba apie privačių mokyklų steigimo ir atitinkamų leidimų gavimo tvarką, apie jų užlaikymą, valstybės pašalpą, mokytojų personalo registraciją ir jų tarnybų ėjimą.

Įstatymo apie Tartu universiteto novele (1934 m. vasario 26 d.) yra įsteigtas prie universiteto technikos fakultetas, o teisių fakulteto ekonominis skyrius yra pertvarkytas į savarankšką ekonominį fakultetą.

Įstatymas apie jūrų mokyklas (1935 m. sausio 20 d.). Jūrų mokyklos turi uždutį paruošti vadovus laivų deniuose ir prekybos laivų mašinų skyriuose. Jūrų mokykla turi du skyrius: navigacijos ir mechanikos. Kiekviename skyriuje yra 4 klasės. Pirmoji navigacijos skyriaus klasė ruošia artimo plaukiojimo šturmanus, antroji klasė — artimo plaukiojimo kapitonus, trečioji klasė — tolimo plaukiojimo kapitonus. Mechanikos skyriaus pirmoji klasė ruošia laivų trečios eilės mechanikus, antroji klasė — antros eilės ir trečioji klasė — pirmos eilės mechanikus.

Įstatymas apie konservatoriją Talline (1935 m. vasario 15 d.). Konservatorija turi savo uždutį suteikti aukštąjį muzikos mokslą, plėsti muzikos meną ir įvesti jį į tautos masę, ruošti valstybei ir tautai tinkamus menininkus — teoretikus ir praktikus. Konservatorijoje yra šie skyriai: 1) kompozicijos, organo ir teorijos skyrius; 2) rojalio; 3) dainavimo; 4) stygų instrumentų, ir 5) pučiamųjų instrumentų. Konservatoriją užlaiko valstybė.

10. Darbo apsauga.

Įstatymas apie darbo biržas ir apie valstybinių, visuomeninių ir savivaldybių darbų organizaciją (1934 m. birželio 20 d.) turi tikslą sureguliuoti bedarbių padėtį ir apskritai likviduoti nedarbą.

Įstatymas kalba apie darbo biržas, viešuosius darbus, apie darbus kovai su nedarbu, apie darbininkų kadrus viešuose darbuose ir apie priverstinių darbų organizaciją.

Įstatymas apie kovą su nelaimingais atsitikimais žemės ūkyje (1934 m. rugsėjo 7 d.) draudžia dirbti mašinomis, vartojamomis žemės ūkio darbuose, jei jų ratai ir kitos judamosios įrengimo dalys nėra aprūpintos apsaugojamomis priemonėmis, be kurių darbininkai gali būti sužaloti.

Įstatymo apie darbą pramonės įmonėse papildymas (1934 m. gruodžio 21 d.) nustato, kad pramonės įmonių savininkai turi darbininkams, dirbantiems įmonėje nemažiau kaip metus, duoti kasmet bent septynių dienų apmokamas atostogas. Jei atostogų suteikimas yra susietas su techniškais keblumais, tai darbdavys turi atitinkamiems darbininkams sumokėti atlyginimą už tris Kalėdų dienas, Naujųjų Metų dieną, nepriklausomybės šventės dieną, didįjį penktadienį ir pirmą Velykų dieną, o darbininkai tomis dienomis turi būti laisvi nuo darbo.

Tas pats įstatymas įpareigoja darbdavį perspėti atleidžiamus darbininkus, dirbančius jo įmonėje nemažiau kaip 5 metus, bent keturias savaites, o dirbančius nemažiau kaip dvejus metus, bent tris savaites prieš jų atleidimą.

11. Mokesčių įstatymai.

Pelno mokesčio įstatymas (1935 m. kovo 14 d.) nustatė, kad susituokėlių ir jų šeimos narių pelnas sudaro bendrą šeimos galvos pelno sumą. Iš pelno sumos išskaitoma: 1) miestuose ir jūros tvirtovėse vedusiems — 900 kronų ir nevedusiems — 600 kronų; 2) kitose vietose vedusiems — 600 kronų ir nevedusiems — 400 kronų metams. Iš pelno, gauto asmenišku darbu arba tarnyba, išskaitoma be to susivedusiems — 600—300 kronų. Apyskaitinėse įmonėse mokesčio suma negali būti didesnė, kaip 20% apdedamojo pelno. Iš mokesčio mokėtojų pelno taip pat išskaitoma jų išlaikomiems šeimos nariams ligi 17 metų amžiaus (lankantiems mokyklą — ligi 20 metų), arba daugiau kaip 60 metų, arba nedarbingiems — miestuose 300 kronų ir kitose vietose 200 kronų metams. Jei metinio pelno suma yra nedidesnė, kaip 3.600 kronų, tai kiekvienam trečiajam ir tolesniam vaikui išskaitytina suma padidinama 50%.

Įstatymas apie laikinąjį mokestį nuo įmonių apyvartos (1935 m. kovo 6 d.). Laikinąjį mokestį nuo įmonių apyvartos turi 1936 metais mokėti: 1) I rūšies prekybos įmonės; 2) I—IV rūšies pramonės įmonės; 3) įmonės, kurioms yra privaloma viešoji atskaitomybė, ir mokančios verslo mokestį. Laisvos nuo mokesčio yra kai kurios įstatyme sužymėtos operacijos bei įmonės. Mokestis imamas, žiūrint įmonės pobūdžio, nuo 2 ligi 0,15% nuo apdedamosios apyvartos.

Akcizo mokesčio įstatymas pradėjo veikti 1935 m. vasario 1 d. ir visai pakeitė rusų akcizo mokesčių įstatymą. Jis sumini akcizo mokesčiu apdedamuosius daiktus, organizuoja visų apdėjimą ir nustato mokesčio normas. Akcizo mokesčiu apdedami: tabokas ir taboko dirbiniai, papirosų ir cigarečių gilzės, cigarečių popieris, alus, vynas, degtinė, degtukai ir benzinas.

Įstatymas apie alkoholio pardavinėjimą (1936 m. vasario 15 d.) nustato tvarką spiritui ir alkoholiniams gėrimams pardavinėti, jų pardavinėjimo laiką, leidimų išdavimą ir mokesčių tarifus pardavinėjimo vietomis. Įstatymas alkoholiniais gėrimais laiko visus gėrimus, turinčius daugiau kaip 1,5 procento tūrio etilinio alkoholio, pavyzdžiui: degtinę, likerius, vynus, alų ir kitus gėrimus.

12. Įstatymai žemės ūkio srityje.

Įstatymas apie valstybinių žemių perleidimą nuosavybėn (1935 m. gegužės 3 d.). Iš žemės įstatymo ir įstatymo apie naudojimąsi esančiomis be šeimininkų žemėmis sukurto valstybinio žemės fondo išskiriama žemė ir sudaromi sklypai, kurie parduodami nuosavybėn norintiems įsigyti žemės. Iš valstybinio žemės fondo vienam asmeniui parduodama tik vienas sklypas. Žemės ūkio ministeriui leidus, drauge su žemės sklypu galima įsigyti nuosavybėn dar vieną statomąjį sklypą ir vieną pelkinį sklypą dirbamąja žeme paversti.

Vienas asmuo iš valstybinio žemės fondo gali įsigyti nuosavybėn tinkamos žemės ūkiui žemės ligi 50 hektarų. Asmuo, kurio rankose yra daugiau, kaip 50 hektarų, turi per dvejus metus perleisti perteklių; kitaip, žemės ūkio ministerija tą perteklių parduoda per teismą.

Susidariusi, perkant žemę, skola valstybei, gauta įsikūrimui valstybinė paskola ir žemės įtvirtinimo išlaidos uždedamos perkamąjai žemei, kaip valstybinė skola, kurią galima sumokėti per 55 metus, mokant už paskolą 2% palūkanų, ir 0.5% administracinių išlaidų ir skolos padengimo procentų pagal padengimo terminą.

Įstatymas pieno sąjungų skoloms tvarkyti (1935 m. kovo 20 d.) tvarko ir išdėsto mokėjimą skolų, susidariusių ligi 1935 m. sausio 1 d., tų pieno sąjungų, kurios gamina eksportui sviestą ligi 100% pilnos sąjungos turtų vertės pagal ilgalaikio kredito banko įkainojimą.

Įstatymas pieno fermų tinklui tvarkyti (1934 m. birželio 8 d.). Įstatymas tvarko veiklą esančių pieno fermų, grietinėlių stočių bei pieno priėmimo punktų ir išdavimą leidimų naujiesiems įsteigti, o taip pat ir nesveiką konkurenciją tarp pieno fermų.

Įstatymas apie fondą paskoloms, skirtoms melioracijai (1934 m. birželio 22 d.) tvarko išdavimą paskolų: 1) žemėms sausinti ir drėkinti, 2) žemėms sausinti gilinant upės lovį ir kasant magistralinius perkasus, 3) dirvonams apdirbti ir žemei apvalyti nuo akmenų ir kelmų, ir 4) kitiems darbams žemei kapitaliniai pagerinti.

Įstatymas apie pieną (1934 m. birželio 3 d.) tvarko gamybą pieno, skirto maistui vidaus rinkoje, jo perdirbimą, transportą, pardavinėjimą rinkoje, suskirstymą atskiromis rūšimis pagal prekybos bei sanitarijos reikalavimus, ir jo kontrolę.

Įstatymas, tvarkantis grūdų pardavinėjimą (1934 m. rugp. 10 d.) nustato, kad teisė įvežti rugius bei rugių miltus, o taip pat ir kviečius bei kviečių miltus, priklauso vien valstybei. Šitą teisę valstybė gali įvykdyti tik tuo atveju, kai tų javų, užaugintų krašto viduje, nepakanka vidaus rinkos reikalavimams patenkinti; importuoti gali pačios valstybinės įstaigos betarpiai arba per privačius asmenis.

Įstatymas taip pat suteikia vyriausybei teisę: 1) tvarkyti rugių ir kviečių kainas; 2) užaugintus šalyje rugius ir kviečius supirkinėti nustatyta tvirta kaina; 3) valstybės supirktus rugius ir kviečius pardavinėti vidaus ir užsienio rinkoje.

Įstatymas apie žemės ūkio skolų išdėstymą ir pereinamumą (1934 m. rugpiūčio 31 d.). Šio įstatymo tvarkomas 1) perėmimas skolų savininkų, patenkinamai vedančių savo ūkį, jei tos skolos susidarė ligi 1933 m. sausio 1 d. ir savininko skolų suma nėra didesnė, kaip 100% sodybos vertės pagal žemės banko įkainojimą; 2) išdėstymas, žemės banko nuožiūra, patenkinamai savo ūkį vedantiems savininkams tos jų skolos dalies, kuri viršija 100% sodybos vertės pagal žemės banko įkainojimą. Perimtosios ir išdėstytosios skolos padengiamos per 30 metų, mokant kasmet 4% palūkanų, 0,5% administracinių išlaidų ir skolos dalį atitinkamai paskolos terminui.

Įstatymu, tvarkančiu sviesto kainas (1934 m. gegužės 9 d.), I-os rūšies eksporto sviestui kainas nustato valstybės vyriausybė savo nuožiūra; laikotarpy nuo gegužės 16 d. ligi spalių 15 d. 1 klg. kaina negali būti mažesnė, kaip 1 kr. 10 sent., ir laikotarpy nuo spalių 16 d. ligi gegužės 15 d. — nemažesnė, kaip 1 kr. 30 s.

Miškų įstatymas (1934 m. gegužės 16 d.) suskirsto miškus pagal jų pobūdį, organizuoja miškų ūkio plėtojimą valstybiniuose ir privačiuose miškuose, miškų apsaugą, miškų valdymą, jų naudojimą ir priežiūrą.

Medžioklės įstatymas (1934 m. gegužės 16 d.) nustato teisę medžioti ir medžiojimo objektą, reguliuoja medžioklę, medžiojamųjų gyvių ir jų produktų prekybą, medžioklės verslo plėtojimą ir medžioklių priežiūrą.

Matavimo įstatymas (1934 m. kovo 26 d.) nustato įstaigas, vadovaujančias žemės matavimui ir jį prižiūrinčias, liečia profesinius matininkų reikalus ir kalba apie jų teises bei pareigas.

13. Bendrieji įstatymai apie respublikos ūkiško gyvenimo santvarką.

Įstatymas apie fondą tautos ūkio plėtojimui remti (1935 m. kovo 27 d.). Fondas sudaromas iš valstybės biudžeto sumų ir iš laikinojo mokesčio nuo įmonių apyvartos. Fondo sumos gali būti vartojamos: 1) valstybės ūkio nepaprastiems reikalams patenkinti iš sumų, valstybės skirtų ypatinga tvarka; 2) kitos sumos, skiriamos tautos ūkiui plėsti bei darbui padidinti, vartojamos valstybei reikalingiems darbams ir jos sumanymams įvykdyti, ir skoloms bei pašalpoms išduoti tiek valstybinėms įmonėms, tiek ir savivaldybinėms ir privačioms įstaigoms bei asmenims, kad įvykdytų darbus, siekiančius fondo tikslų.

Įstatymas apie valstybinius tiekimus (1934 m. birželio 15 d.) tvarko klausimus apie tiekimus ir parangas valstybinėms įstaigoms, savivaldybėms, kariuomenei ir apsigynimo organizacijoms. Jis pakeičia senąjį rusų įstatymą: Įstatymas pašalina trūkumus rusų įstatymo apie tiekimus ir parangas, atitinkamai pasikeitusioms sąlygoms, ir, tiksliau bei tikslingiau nustato šalių teisinius santykius.

14. Civiliniai įstatymai.

Šioje srityje išleista, palyginti, nedaug įstatymų. Šiuo laiku ruošiama naujas civilinis kodeksas. Naująjį civilinį kodeksą, prekybos kodeksą ir procesą manoma įvesti ateinančiais metais.

Iš išleistų novelių paminėsime:

Įstatymas apie steigmens (Stiftung, fondation) (1934 m. vasario 16 d.). Pagal šį įstatymą steigmens gali būti sudaryti švietimo, mokslo, meno, tikybos srityje, o taip pat ir kitose, visuomenei naudingose srityse. Įstatymas numato steigmens teises, įsteigimo tvarką ir principus, veiklos sutvarkymą, priežiūrą ir likvidaciją. Jis tvarko taip pat ir klausimus apie anksčiau įsteigtą steigmenų registraciją ir likvidaciją.

Įstatymas, pakeičiantis ir pagilinantis civilinės teisenos įstatymo dalį, liečiančią nekilnojamojo turto įkainojimą (1935 m. kovo 6 d.). Šis įstatymas suprastina nekilnojamojo turto aprašymo ir įkainojimo tvarką. Išieškotojas gali atsisakyti nuo teisės reikalauti aprašyti ir įkainoti nekilnojamąjį turtą, jei jis pateikia žinių apie įkainotino turto kainą. Skolininkas ir kiti išieškotojai turi teisę per savaitę nuo tos dienos, kada jiems buvo paskelbtas išieškotojo įkainojimas, pareikšti protestą prieš tą įkainojimą. Šiuo atveju turtą įkainoja teismo antstolis. Įkainojant nekilnojamąjį turtą miestuose bei miesteliuose ir prekybos arba pramonės įstaigų nekilnojamąjį turtą, imamas vietos savivaldybių mokesčiais apdėjimo pagrindas, o jo nesant — savivaldybės paimtas apdėjimo pagrindan paskutiniųjų metų grynas pelnas, padaugintas $16^2/_3$ kartų; įkainojant nekilnojamąjį turtą ne miestuose ar miesteliuose, įkainojamas jų grynas pelnas rubliais, kuriuos paverčiama kronais pagal tam tikrą varijantą.

Įstatymas apie akcinių ir pajinių bendrovių bei draugijų valdybų ir tarybų sudėtį (1935 m. kovo 8 d.). Šis įstatymas papildo rusų civilinio kodekso 2174^1 ir 2174^2 straipsnius ir reikalauja, kad akcinių ir pajinių bendrovių bei draugijų valdybų narių dauguma būtų Estijos respublikos piliečiai ir mokėtų estų kalbą. Jei draugija arba bendrovė nepertvarko savo valdybos ar tarybos pagal įstatymo reikalavimus per valstybės ūkio ministerio duotą laiką, kuris tačiau negali būti trumpesnis, kaip 40 dienų, tai ministeris gali papildyti draugijų ir bendrovių organus, nepaisydamas įstatų reikalavimų, naujais nariais iš tarpo akcininkų, arba kitų dalyvių, arba net pašalinių asmenų.

Tokia tvarka paskirtieji nariai lieka tarnyboje per laiką, bendrovės įstatų bendrai numatytą savo atitinkamiems organams, ir gauna ministerio paskirtą atlyginimą, atitinkantį vidutinę kitų narių algą.

15. Baudžiamieji įstatymai.

Nuo 1935 m. vasario 1 d. įgijo galios: 1) Baudžiamasis Kodeksas (išleistas 1929 m. kovo 26 d., Vyr. Ž. 1929, 56, 396); 2) Įstatymas apie Baudžiamojo kodekso įsigaliojimą (išleistas 1934 m. rugsėjo 19 d. — Vyr. Ž. 1934, 85, 704); 3) Įstatymas, papildantis ir pakeičiantis Baudžiamąjį Kodeksą (išleistas 1935 m. sausio 23 d. — Vyr. Ž. 1935, 9, 79); 4) Baudžiamosios teisenos įstatymas (išleistas 1934 m. rugsėjo 21 d. — Vyr. Ž. 1934, 89, 720); 5) Įstatymas apie baudžiamosios teisenos įstatymo įsigaliojimą (1934 m. spalių 30 d. — Vyr. Ž. 1934, 94, 755); 6) Karo Baudžiamasis Statutas (išleistas 1934 m. rugsėjo 19 d. — Vyr. Ž. 1934, 82,

688); 7) Įstatymas apie karo baudžiamojo statuto įsigaliojimą (išleistas 1935 m. sausio 18 d. — Vyr. Ž. 1935, 8, 66); 8) Įstatymas apie karo ir baudžiamojo teisenų koordinavimą (išleistas 1935 m. sausio 18 d. — Vyr. Ž. 1935, 8, 67); 9) Įstatymas apie įsigaliojimą įstatymo dėl karo ir baudž. teisenų koordinavimo (išleistas 1935 m. sausio 18 d. — Vyr. Ž. 1935, 8, 68); 10) Statutas bausmių, skiriamų mokesčių apdėjimo srityje (išleistas 1934 m. rugsėjo 21 d. — Vyr. Z. 1924, 88, 717); 11) Įstatymas apie įsigaliojimą statuto bausmių, skiriamų mokesčių apdėjimo srityje (išleistas 1935 m. sausio 23 d. — Vyr. Ž. 1935, 9, 81); 12) Drausmės bausmių statutas (išleistas 1934 m rugsėjo 19 d. — Vyr. Ž. 1934, 81, 679); 13) Kalėjimų įstatymas (išleistas 1931 m. vasario 12 d. — Vyr. Ž. 1931, 20, 121); 14) Kalėjimo įstatymo papildomasis įstatymas (išleistas 1935 m. sausio 18 d. — Vyr. Ž. 1935, 8, 65).

Dėl šitų visų įstatymų bus pasisakyta atskirai.

J. Klesment.

Juridinės literatūros naujienos

K r i v i c k a s, D., Nuolatinis Tarptautinis Tribunolas. Vytauto Didžiojo Universiteto Teisių fakulteto leidinys. Kaunas, 1935, 453 pusl.

Autorius duoda šiame dideliame veikale įvadą į Tarptautinio Tribunolo problematiką. Išdėstęs tarptautinio teismo m i n t i e s istoriją, autorius smulkiai atpasakoja Hagos Tribunolo įkūrimą, jo organizaciją, kompetenciją ir procedūrą. Atskirai analizuojamos konsultatyvinės ir antraeilės Tribunolo funkcijos. Išnaudota visa oficialinė medžiaga ir gausi literatūra. Gaila, kad knyga, būdama išleista 1935 m., atvaizduoja Tribunolą 1931 metų pabaigos.

Atsiųsta paminėti Vytauto Didžiojo Universiteto Teisių Fakulteto leidiniai:

1. *Dr. J. Bučas,* Ekonominio pajėgumo principas mokesčių paskirstymo teorijoje. Kaunas, 1935, 257 pusl.

2. *Juozas Audickas,* Verslo mokesčiai. Kaunas, 1936, 74 p. (plg. „Ekonomikos" 5 Nr. 80—81 pusl. B u č o recenziją).

3. *Stasys Elsbergas,* Lietuvos Žemės Reformos. Kaunas, 1935, 71 pusl. (plg. D a g i o recenziją „Ekonomikos" 5 nr., 81—82 pusl.).

4. *K. Strimaitis,* Tarptautinio Darbo Organizacija. Kaunas, Spaudos Fondas, 1936, 142 p. (plg. B u č o recenziją „Ekonomikos" 5 Nr., 82—85 pusl.).

ŽURNALAI LIETUVIŲ KALBA.

1. KRIMINALISTIKOS ŽINYNAS.

V. Stankevičius, Kriminalistinei Statistikai 100 metų (Nr. 6, p. 257—260); *St. Vazbys,* Estų baudžiamasis statutas (Nr. 6, p. 261—266); *Stasys Variakojis,* Plaukų tyrimas nusikaltimus aiškinant (Nr. 6, p. 266—272); *Antanas Vaitkevičius,* Kaip restauruoti ir konservuoti sudegę raš-

tai? (Nr. 6, p. 273—277); *S. Žvirzdinas,* Teisminės ekspertyzės tyrimai ir fotografija ultravijoletiniuose spinduliuose (Nr. 6, p. 278—284); *K. Žalkauskas,* Tarptautinė Konferencija Baudžiamajai teisei suvienodinti, Kopenhagoje, š. m. rugpiūčio mėn. 31 — rugsėjo 6 d. (Nr. 6, p. 297—300); *Vytautas Jurgutis,* Prof. Dr. Adolfo Lenz'o Kriminalinės Biologijos Doktrina (Nr. 7, p. 3—12); *J. Tomkus,* Alkoholis ir moderninė teisė (Nr. 7, p. .13—18); *Dr. Vl. Lazersonas,* Nusikaltimas ir profesija (Nr. 7, p. 19—22); *Mykolas Dragūnas,* Nepilnamečių kalėjimai Vokietijoje ir Austrijoje (Nr. 7, p. 23—28); *Dr. B. Kalvaitis,* Keleto žmonių nusikaltimas (Nr. 7, p. 29—31); *Petras Pamataitis,* Daktiloskopija (Nr. 7, p. 32—35); *St. Varlakojis,* Pašto, žyminiai ir kitokie ženklai bei jų tyrimas (Nr. 7, p. 36—40); *Viktoras Andriušis,* Stiklo skeveldrų tyrimas (Nr. 7, p. 41—45); *A. Klemas,* Kaip išaiškinami nusikaltimai (Nr. 7, p. 46—48; Nr. 8, p. 78—80). *Prof. J. Vabalas-Gudaitis,* Sinergatiška nusikaltėlių klasifikacija (Nr. 8, p. 49—55); *A. Jakobas,* Keletas žodžių apie kontrabandą (Nr. 8, p. 56—58); *Alb. Klemas,* Kaip išaiškinti, kad du nusikaltimai padaryti tų pačių nusikaltėlių (Nr. 8, p. 66—67); *Br. Steinwallner,* Baudžiamosios teisės reformos Brazilijoje ir San Marine (Nr. 8, p. 71—73);*K. Žalkauskas* (vertimas), Tarptautinio Baudžiamosios teisės ir kalėjimų kongreso rezoliucijos (Nr. 8, p. 81—88).

2. POLICIJA.

Vorobjovas, Visuomenės santvarka, nusikalstamumas ir baudžiamumas (Nr. 23, p. 416—418; Nr. 24, p. 436—437; Nr. 1 (1936), p. 4—5; Nr. 2, p. 24—26); *P. Pamataitis,* Kriminalinės Policijos tarptautinės komisijos radio reikalams konferencija (Nr. 23, p. 419—420); *K. Laucius,* Aktualumo nenustojančiu klausimu (Nr. 24, p, 434—435); *Br. Matulaitis,* Viešaisiais keliais judėjimo įstatymui vykdyti taisyklių belaukiant (tęsinys Nr. 22), (Nr. 8, p. 437—438); 1936 m.: *J. Brazinskas,* Įrodomųjų daiktų rinkimas, saugojimas ir tyrimas (Nr. 1, p. 3—4; Nr. 2, p. 23—24); *Ant. Kimsa,* Rašto dokumentų apsauga (Nr. 1, p. 8—9); *K. Laucius,* Ginklo vartojimo policijos tarnyboje klausimu (Nr. 2, p. 26—28; Nr. 3, p. 39—40; Nr. 4, p. 58—59); *Čiuberkis,* Ginklo vartojimo nuostatai Latvijos policijoje (Nr. 3, p. 42—43); *J. Jasinevičius,* Policija ir seniūnai (Nr. 7, p. 118—119); *Vbs.,* Ar apmokėtini žyminiu mokesčiu valst. tarnautojų prašymai atostogų? (Nr. 7, p. 119—120); *K. Laucius,* Policijos pareigos ir teisės ryšium su karių nusikaltimais ir karo teismais (Nr. 9, p. 159—161; Nr. 10, p. 178—180).

3. SAVIVALDYBĖ.

A. Jakobas, Autovežimių ir dviračių registravimo rinkliava (Nr. 9, p. 6—7); *B. ir Š.,* Naujas Vokietijos savivaldybių įstatymas (Nr. 9, p. 7—9); *Ch. K.,* Naujas butų mokesčio įstatymas (Nr. 9, p. 10); *Vita Vileišienė,* Neteisėtoj moterystėj gimusių vaikų globa Italijoje (Nr. 9, p. 15); *Inž. Pr. Drąsutis,* Ar reikalingas ugniagesybos įstatymas? (Nr. 9, p. 18—19); *A. Jakobas,* Nauja tvarka laukams prižiūrėti (Nr. 10, p. 1—3);

A. Jakobas, Medžioklės priežiūros klausimu (Nr. 11, p. 3—4); *E. Sudikas*, Laukams prižiūrėti įstatymas ir savivaldybės (Nr. 11, p. 5—6); 1936 m.: *Č-is*, Latvijoje kuriamas naujas socialinio draudimo įstatymas (Nr. 12, p. 10); *Pr. Leonavičius*, Dar dėl savivaldybių mokesčių reformos (Nr. 12, p. 12—13); *K. Šm.*, Bendruomenės mokestis Estijoje (Nr. 12, p. 13—16); *Kgs.*, Nejudomojo turto mokesčio reikalu miestuose (Nr. 12, p. 16—17); *J. K. B.*, Koks buvo pirmasis sav-bių įstatymo projektas? (Nr. 12, p. 17—18); *A. Jakobas*, Vyriausiojo Tribunolo praktika savivaldybių bylose (Nr. 14, p. 18—19); *Pr. Barkauskas*, Seimo rinkimų įstatymas ir savivaldybės (Nr. 16, p. 1—3); *A. Jakobas*, Miestelių gatvių pravedimo klausimu (Nr 16, p. 3—4); *Kgs.*, Gatvėms grįsti mokestis (Nr. 16, p. 11—12).

4. EKONOMIKA.

Dr. Jonas Bučas, Darbo algos minimumo įstatymais tvarkymo metodai (Nr. 3, 254—261); *J. Pažemeckas*, Biudžeto teisės reformų problemos ir Lietuvos biudžetas (Nr. 1 (5) — 1936 —, p. 46—72).

5. V. D. UNIVERSITETO ŽINIOS.

D. Krivickas, Teisių Fakulteto teisių skyriaus reformos klausimu (Nr. 1, 1936, p. 12—13).

ŽURNALAI SVETIMOMIS KALBOMIS.

1. Uebersicht über die (litauische) wesentliche Gesetzgebung im Jahre 1935. ZfOER Nr. 5, 2, H. 7, p. 413—417.

2. Uebersicht über die wesentliche Gesetzgebung (des Memelgebiets) für das Jahr 1935. ZfOER NF 2, H. 8, p. 468.

3. Das Abkommen über Rechtshilfe in Zivilsachen und gegenseitige Anerkennung von Urteilen in Strafsachen vom 14. November 1935 (vokiečių vertimas abiejų sutarčių su Dr. Maurach'o glosa). ZfOER NF 2, H. 8, p. 478—484.

4. Konvencija meždu Estoniej, Latviej i Litvoj o vzaimnom priznanii i ispolnenii postavlennych (?) po graždanskim delam rešenyi. Zakon i Sud I (61) 3135—3137.

— Plg. Latvijos įstatymą šiai konvencijai vykdyti ir redakc. pastabą.

5. Konvencija meždu Estoniej, Latviej i Litvoj o vzaimnom priznanii prežnėj sudimosti po ugolovnym delam. Z. i S. I. (61),

— Plg. Latvijos įstatymą šiai konvencijai vykdyti (ibid.).

6. Von Schilling, Rechtsangleichung im Balticum. ZfausintPrR Jg. IX, 558—562 (priede, 562—564, sutartis dėl civilių sprendimų vykdymo).

7. V. Tabouillot, W., Das litauische Statutgerichtsgesetz vom 13. März 1935 (Archiv des öffentl. Rechts Bd. 27, 109—117).

8. V. Fridštein, Locus regit actum. Zakon i Sud Nr, 3 (63), 3191—3196, Nr. 4 (64), 3221—3224, Nr. 5 (65), 3255—3262.

9. Härle, Der Leidensweg des Memellandes. Deutsches Recht 1935, 236—239.

10. H. L. The Problem of Memel. The Bulletin of International News. Vol. XI, p. 883—891.

11. M a u r a c h, Reinhart, Wahlvorbereitungen im Memelgebiet, VB u. VR 2, p. 358—363.

12. C h a m b o n, H. de, L'élection de la Chambre des Représentants de Klaipėda (Memel). Revue parlementaire 31: 161—162, 1-er—15 octobre 1935.

13. D r a i l l e, R, La question de Memel, Frontières 3: 361—366, août—septembre 1935.

14. M a n d e r e, H.C.G.J. van der: Verkiezingen in Memmelland en het statuut van 1924. Volkenbond II: 14—20, October 1935.

15. M a r è s, R. de: La question de Memel. Revue de Paris 42: 148—157, 1-er novembre 1935.

16. Le mouvement national-socialiste à Memel. Question minoritaires 8: 31—36, 1935.

17. La question de Memel. Europe nouvelle documentaire n°24: i-viii, 12 octobre 1935.

18. W i s k e m a n n, E., The conflict in Memel. Contemporary review 148: 531—538, November 1935.

19. N ü s e, K.-H., Memel 13 Jahre unter litauischer Souveränität, Deutsche Justiz 98, 242—245.

20. André M a n d e l s t a m m, Memel—Klaipėda. Esprit international 1936, 20—41.

21. B. M a t u l i s, Les obstailes au fonctionnement normal du statut de Memel. Affaires étrangères, Mars 1936, 147—160.

Atsakymas į R. M e y e r ' o straipsnį: „La question du statut de Memel" tame pačiame žurnale, liepos 1935 m.

22. Memelgebiet. Gesetz betr. Abänderung des Aufwertungsgesetzes vom 8. 5. 1931 (9. 12. 1932) vom 28, 12. 1935 su Dr. Heinz Meyer glosa. ZfOER NF 2, H. 8, p. 486—487.

23. Dr. Fritz K a r g e, Die Rechtslage der Presse in Litauen. ZfOER NF 2, 661—671.

24. Ausstellung von Ehefähigkeitszeugnissen in Litauen. Z. f. Standesamtswesen 1933, p. 222—223.

25. Das (litauische) Valutagesetz vom 1. 10. 1935. ZfOER NF 2, H. 6, p. 351—355.

26. V. F r i d š t e i n, Iz litovskoj sudebnoj praktiki (dolerių bylos). Zakon i Sud Nr. 10 (60), p. 3099—3102.

27. V. F r i d š t e i n, Iz tekuščevo zakonodatelstva Litvy Zakon i Sud. Nr. 2 (62), 3157—3160.

— liečia V. Ž. 499/3469, 3470, 3471, 3472, 3473, ir V. Ž, 501/3480.

28. V. F r i d š t e i n, Reforma predvaritelnovo sledstvija v Litvie. Zakon i Sud Nr, 1 (61), 3121—3126.

— liečia 1929 m. novelę (V. Ž. 312),

29. K. V e i t m a n i s, Lietavas cietumu iekārta (Tieslietu Ministerijas Vêstnesis 1936 Nr. 1, 190—196).

— Lietuvos penitenciarinė sistema.

Oficialinė dalis.

I.

Nauji įstatymai:

Nr. 529 (1936.IV.4 d.): Plaukiojimo ir plukdymo vidaus vandens keliais įstatymas.

Nr. 530 (1936.IV.21 d.): Valstybės biudžeto 1935 m. įstatymo pakeitimas ir to įstatymo priedų A ir B pakeitimai.

Nr. 531 (1936.IV.30 d.): Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymas. Valstybinio degtinės monopolio ir paskolos sutarčiai pakeisti įstatymas. 4¾ % užsienio paskolos lakštų įstatymo pakeitimas. Žiebtuvų vartojimo rinkliavos įstatymas.

Nr. 532 (1936.V.7 d.): Valstybinio degtukų monopolio ir paskolos susitarimas. Lietuvos Karininkų Ramovės įstatymas. Orinio susisiekimo įstatymo pakeitimas. Spaustuvių ir spausdinimo reikmenų įstatymo pakeitimas. Žemės Banko įstatymo pakeitimas. Civilinio proceso įstatymo pakeitimas. Namų savininkų skolų mokėjimui palengvinti įstatymo pakeitimas. Ypatin-Žemės Banko įstatymo pakeitimas. Civilinio proceso įstatymo pakeitimas.

Nr. 533 (1936.V.9 d.): Seimo rinkimų įstatymas. Seimo rinkimų įstatymo priedas.

Nr. 534 (1936.V.15 d.): Akcizų ir finansinių monopolių įstatymo pakeitimas. Arklių kergimui tvarkyti įstatymo pakeitimas. Laikinojo įstatymo apie namus suimtiesiems pakeitimas. Teisingumo M-jos etatų pakeitimas. Laikino įstatymo apie Lietuvos pilietybę pakeitimas.

Nr. 535 (1936.V.20 d.): Pašto tarifo pakeitimas. Renkamų apygardose tautos atstovų skaičiaus nustatymas.

Nr. 536 (1936.V.27 d.): Lietuvos ir Didžiosios Britanijos Civilinio Proceso Konvencija. Apskričių viršininkų ir policijos tarnautojų susisiekimo priemonių įstatymo pakeitimas. Notaro pajamų ir pereinamųjų sumų sąskaitybos bei atskaitomybės taisyklių pakeitimas.

Nr. 537 (1936.VI.3 d.): Monetų įstatymas.

II.

Respublikos Prezidento įsakymai.

Paskirti:

1) Raseinių Apylinkės Tardytojas Juozas Vembrė — Raseinių Apylinkės Teisėju nuo 1936 m. kovo mėn. 20 dienos (įsak. Nr. 582).

2) Kauno Apygardos Teismo kandidatas Kazys Miltakis — Raseinių Apylinkės Tardytoju nuo 1936 m. kovo mėn. 20 dienos (įsak. Nr. 583).

3) Panevėžio Apylinkės Teisėjas Petras Karoblis — Marijampolės Apylinkės Teisėju nuo 1936 m. kovo mėn. 20 d. (įsak. Nr. 584).

4) Panevėžio Apygardos Tardytojas Petras Kairys — Panevėžio Apylinkės Teisėju nuo 1936 m. kovo mėn. 20 d. (įsak. Nr. 585).

5) Panevėžio II Apylinkės Tardytojas Petras Veteikis — Panevėžio Apygardos Tardytoju nuo 1936 m. kovo mėn. 20 d. (įsak. Nr. 586).

6) Telšių Apylinkės Tardytojas Adolfas Pranckūnas — Šiaulių Apygardos Teismo Prokuroro padėjėju nuo 1936 m. balandžio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 612).

7) Joniškio Apylinkės Tardytojas Antanas Liūdžius — Telšių Apylinkės Tardytoju nuo 1936 m. balandžio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 613).

8) Šiaulių Apygardos Teismo kandidatas Abromas Liasauskas — Joniškio Apylinkės Tardytoju nuo 1936 m. balandžio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 614).

9) Panevėžio Apygardos Teismo Prokuroras Stasys Gineika — Vyriausiojo Tribunolo Teisėju nuo 1936 m. balandžio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 620).

10) Kauno Apygardos Teismo Prokuroro padėjėjas Stasys Sasnauskas — Apeliacinių Rūmų Prokuroro padėjėju nuo 1936 m. balandžio mėn. 5 d. (įsak. Nr. 650).

11) Panevėžio Apygardos Teismo prokuroro padėjėjas Eduardas Vojevodskis — Panevėžio Apygardos Teismo Prokuroru nuo 1936 m. balandžio mėn. 5 d. (įsak. Nr. 651).

12) Marijampolės Apygardos Teismo Prokuroro padėjėjas Povilas Kubilius — Panevėžio Apygardos Teismo Prokuroro padėjėju nuo 1936 m. balandžio mėn. 5 d. (įsak. Nr. 652).

13) Ukmergės II Apylinkės Tardytojas Vytautas - Aleksandras Račkauskas — Marijampolės Apygardos Teismo Prokuroro padėjėju nuo 1936 m. balandžio mėn. 5 d. (įsak. Nr. 653).

14) Vyriausiojo Tribunolo Prokuratūros Sekretorius Stasys Paltanavičius — Ukmergės II Apylinkės Tardytoju nuo 1936 m. gegužės mėn. 1 d. (įsak. Nr. 726).

15) Kauno Apygardos Tardytojas Juozas Vasiliauskas — Ypatingu Tardytoju nuo 1936 m. gegužės mėn. 1 d. (įsak. Nr. 752).

16) Šiaulių Apygardos Tardytojas Motiejus Krygeris — Kauno Apygardos Tardytoju nuo 1936 m. gegužės mėn. 1 d. (įsak. Nr. 753).

17) Alytaus II Apylinkės Tardytojas Mikas Janilionis — Šiaulių Apygardos Tardytoju nuo 1936 m. gegužės mėn. 1 d. (įsak. Nr. 754).

18) Marijampolės Apygardos Teismo kandidatas Antanas Bagdonas — Alytaus II Apylinkės Tardytoju nuo 1936 m. gegužės mėn. 10 d. (įsak. Nr. 801).

19) Kauno Apygardos Teismo kandidatas Juozas Blužas — Skaudvilės Apylinkės Teisėju nuo 1936 m. gegužės mėn. 10 d. (įsak. Nr. 802).

20) Kauno Apygardos Teismo kandidatas Liūdas Tamošauskas — Panevėžio II Apylinkės Tardytoju nuo 1936 m. gegužės mėn. 10 d. (įsak. Nr. 803).

21) Vyriausiojo Tribunolo Klaipėdos Krašto Skyriaus Pirmininkas Jonas Staškevičius — Vyriausiojo Tribunolo Teisėju nuo 1936 m. gegužės mėn. 16 d. (įsak. Nr. 825).

22) Vyriausiojo Tribunolo Teisėjas Jonas Danauskas — Vyriausiojo Tribunolo Klaipėdos Krašto Skyriaus Pirmininku nuo 1936 m. gegužės mėn. 16 d. (įsak. Nr. 826).

Atleisti:

1) Raseinių Apylinkės Teisėjas Andrius Mačys — nuo 1936 m. kovo mėn. 10 d. (įsak. Nr. 517).

2) Vyriausiojo Tribunolo Teisėjas Jurgis Byla — nuo 1936 m. kovo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 548).

III.

Teisingumo Ministerio įsakymai.

Priimti advokatais:

1) Diplomuotas teisininkas Stasys Perminas — nuo š. m. gegužės mėn. 15 d. su gyvenamąja vieta Plungėje (įsak. Nr. 145).

2) Diplomuotas teisininkas Aleksandras Dabšys — nuo š. m. kovo mėn. 20 d. su gyvenamąja vieta Radviliškyje (įsak. Nr. 58).

3) Advokatas Adolfas Ottonas Balcevičius perkeltas iš Ukmergės į Uteną nuo š. m. kovo mėn. 1 d. (įsak. Nr. 44).

Paskirti antstoliai:

1) Pranas Adomaitis — prie Papilės Apylinkės Teismo nuo š. m. balandžio mėn. 1 d. su IVa kategorija atlyginimu (įsak. Nr. 66).

2) Steponas Kovalskis — prie Kauno Apylinkės Teismo su Va kategorijos atlyginimu nuo š. m. balandžio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 67).

3) Antanas Sabaliauskas — prie Raseinių Apyl. Teismo nuo š. m. balandžio mėn. 1 d. su IVa kategorijos atlyginimu (įsak. Nr. 68).

4) Antanas Jasinskas — prie Grinkiškio Apylinkės Teismo nuo š. m. balandžio mėn. 1 d. su IVa kategorijos atlyginimu (įsak. Nr. 69).

5) Minertas Plechavičius — prie Sedos Apylinkės Teismo nua š. m. balandžio mėn. 1 d. su IVa kategorijos atlyginimu (įsak. Nr. 70).

6) Jonas Rumševičius — prie Skuodo Apylinkės Teismo su IVa kategorijos atlyginimu (įsak. Nr. 71).

7) Viktoras Blekaitis — prie Kybartų Apylinkės Teismo nuo š. m. balandžio mėn. 1 d. su IVa kategorijos atlyginimu (įsak. Nr. 72).

8) Diplomuotas teisininkas Juozas Špokas — prie Varnių Apylinkės Teismo nuo š. m. balandžio mėn. 1 d. su IVa kategorijos atlyginimu (įsak. Nr. 73).

9) Andrius Deltuvas — prie Marijampolės Apylinkės Teismo su IVa kategorijos atlyginimu (įsak. Nr. 75).

10) Ipolitas - Juozas Tumas — prie Kazlų - Rūdos Apylinkės Teismo nuo š. m. balandžio mėn. 1 d. su IVa kategorijos atlyginimu (įsak. Nr. 76).

11) Vladas Gotautas — prie Radviliškio Apylinkės Teismo nuo š. m. balandžio mėn. 1 d. su IVa kategorijos atlyginimu (įsak. Nr. 77).

12) Bronius Valiulis — prie Želvos Apylinkės Teismo nuo š. m. balandžio mėn. 1 d. su IVa kategorijos atlyginimu (įsak. Nr. 79).

13) Jonas Baleišis — prie Linkuvos Apylinkės Teismo nuo š. m. balandžio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 84).

14) Povilas Žitkevičius — prie Vabalninko Apylinkės Teismo nuo š. m. balandžio mėn. 8 d. (įsak. Nr. 86).

15) Jonas Jaruševičius — prie Dusetų Apylinkės Teismo nuo š. m. balandžio mėn. 15 d. (įsak. Nr. 91).

16) Vladas Benderis — prie Alytaus Apylinkės Teismo nuo š. m. balandžio mėn. 20 d. (įsak. Nr. 93).

17) Ignas Žukauskas — prie Trakų Apylinkės Teismo (įsak. Nr. 94).

18) Vaclovas Zabielskis — prie Širvintų Apylinkės Teismo nuo š. m. gegužės mėn. 1 d. (įsak. Nr. 103).

19) Juozas Kazlauskas — prie Panevėžio Apylinkės Teismo nuo š. m. birželio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 161).

20) Jurgis Žitkovas — prie Kaišiadorių Apylinkės Teismo (įsak. Nr. 162).

Atleisti iš tarnybos:

1) Privatinis gynėjas Leiba Austrenas — iš privatinių gynėjų nuo š. m. vasario mėn. 15 d. (įsak. Nr. 41).

2) Henrikas Charmanskis — iš advokatų nuo š. m. liepos mėn. 1 d. (įsak. Nr. 108).

3) Jonas Kossko — iš advokatų nuo š. m. balandžio mėn. 20 d. (įsak. Nr. 100).

4) Aronas Makauskas — iš advokatų nuo š. m. gegužės mėn. 15 d. (įsak. Nr. 106).

5) Mykolas Kačas — iš advokatų nuo š. m. gegužės mėn. 15 d. (įsak. 107).

6) Ukmergės Apylinkės Teismo Antstolis Jonas Štaras — nuo š. m. gegužės mėn. 1 d. (įsak. Nr. 101).

7) Teismo antstolis prie Marijampolės Apylinkės Teismo Pijus Kulikauskas — nuo š. m. balandžio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 74).

8) Teismo antstolis prie Panevėžio Apylinkės Teismo Antanas Pietukauskas — nuo š. m. gegužus mėn 10 d. (įsak. Nr. 119).

Redaktorius JURGIS BYLA